

FACULTEIT
RECHTSGELEERDHEID

‘DUMPSTER DIVING’ IN VLAANDEREN

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de criminologische wetenschappen
door (01411303) ALTMISKARA LEYLA

Academiejaar 2015-2016

Promotor:
Prof. Dr. Tom Decorte

Commissaris:
Tieberghien Julie

VOORWOORD

Na twee zware jaren studeren binnen de opleiding Criminologische Wetenschappen, komt dan het moment waarop ik mijn thesis moet schrijven. De beproeving was even zwaar als verwacht. Bij deze ontkracht ik dan ook de cliché stelling waarmee veel studenten hun dankwoord beginnen: “een thesis schrijf je niet alleen”. Want een thesis schrijf je wel zeker weten alleen.

Toch zou het me niet gelukt zijn zonder de hulp van enkele mensen die mij doorheen dit hele traject hun trouwe steun verleenden.

In de eerste plaats wens ik mijn promotor, Prof. Dr. Tom Decorte, te bedanken. Ik wil hem bedanken voor de kans die hij me gaf tot het schrijven van deze thesis, ondanks het minder evidente onderwerp. Daarbij wil ik hem bedanken voor het aanreiken van zijn kennis over de groene en kritische criminologie. Voor het schrijven van deze thesis, was mijn kennis daaromtrent nihil. Het was een plezier voor mij om deze kritische stroming te ontdekken en te verwerken binnen mijn eigen aangereikte thema. En dat schrijf ik niet om eender wie te paaien.

Daarnaast wens ik twee goede vriendinnen expliciet te bedanken. Vooreerst bedank ik Benedikte voor haar ongelofelijke steun, zowel tijdens onze voorgaande opleiding Sociaal Werk als tijdens de universitaire opleiding Criminologische Wetenschappen. Ondanks haar eigen moeilijk parcours, bracht zij steeds de tijd en de energie naar boven om me te helpen en te steunen. Haar steun tijdens het schrijven van deze masterproef, is van ongelofelijke waarde. Aansluitend bedank ik Eli. Zij is de persoon die mij in contact bracht met het fenomeen dumpster diving en een heel nieuwe wereld opende voor mij. Tevens bedank ik haar voor het nalezen van deze dikke bundel bladeren, waarbij zij haar kritische blik gebruikte om mij te wijzen op bepaalde zaken. Daarnaast bedank ik Eli voor haar steun. Zij zorgde op tijd en stond voor de nodige aanmoediging en humor tijdens deze serieuze periode.

Als laatste wil ik alle participanten bedanken die de tijd namen om deel te nemen aan mijn onderzoek. Zonder hen zou dit onderzoek onbestaande zijn. Daarnaast openen enkele deelnemers mijn ogen voor bepaalde nieuwe zaken en vormen zij een ware inspiratie voor mij, zowel binnen als los van het schrijven van deze masterproef.

Bedankt!

Leyla Altmiskara

mei 2016

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	1
I. LITERATUURSTUDIE	3
1. Groene criminologie.....	3
1.1 Kritische criminologie	3
1.1.1 Kritische criminologie als koepelbegrip.....	5
1.1.2 Sociale rechtvaardigheid	7
1.1.3 Conclusie.....	9
1.2 Groene criminologie.....	10
1.2.1 Wetgeving	11
1.2.2 Gepercipieerde slachtoffers	12
1.2.3 Conclusie.....	14
2. Dumpster diving.....	14
2.1 Definiëring van het concept	15
2.2 Modus operandi binnen de sub-cultuur.....	15
2.4 Motieven voor dumpster diving	18
2.2.1 Financiëel	18
2.2.2 Ideologisch	19
2.2.3 Psychologisch.....	21
2.3 Dumpster diving binnen het Belgisch strafrecht	21
2.3.1 Wetgeving	22
2.3.2 Cases.....	24
2.4 Conclusie.....	25
3. Dumpster diving binnen de groene criminologie.....	25
3.1 Strafrecht	26
3.2 Handelingen en gevolgen	26
3.2.1 Weggoien van bruikbaar voedsel	27
3.2.2 Dumpster diving.....	29
3.2.3 De terugkoppeling naar de kritische/groene criminologie	30
3.3 Daders en slachtoffers	30
3.3.1 Terugkoppeling naar dumpster diving	32
4. Conclusie.....	32

II. METHODOLOGIE	34
1. Onderzoeksdesign	34
2. Kwalitatief luik.....	36
2.1 Semi-gestructureerde interviews	36
2.1.1 Steekproef.....	36
2.1.2 Procedure en dataverzameling.....	38
2.1.3 Data-analyse	40
2.2 Participerende observatie	41
2.2.1 Steekproef.....	42
2.2.2 Procedure en dataverzameling.....	43
2.2.3 Data-analyse	43
III. RESULTATEN	45
1. Kwalitatief luik: Interviews.....	45
1.1 De populatie dumpster divers in Vlaanderen	45
1.2 Motieven voor dumpster diving	46
1.2.1 Principiële overtuiging	47
1.2.2 Financiële overweging	48
1.2.3 Psychologisch effect.....	48
1.2.4 Sociale motieven	49
1.3 Dumpster diving in de praktijk.....	50
1.3.1 Principes	52
1.3.2 Alternatieve acties	55
1.3.3 Wat ze doen met de gevonden goederen	57
1.4 Dumpster diving in de maatschappij	60
1.4.1 Opinie omtrent de Muffin Man	61
1.4.2 Beleidsaanbevelingen.....	61
1.5 De Muffin Man aan het woord	63
1.5.1 Focus op het proces	65
1.5.2 De gevolgen van het proces	66
1.5.3 Beleidsaanbevelingen.....	69
1.6 Conclusie	70
2. Kwalitatief luik: Participerende observatie	71
2.1 Dumpster diving in de praktijk.....	71
2.1.1 Materialen.....	73
2.1.2 Principes	73

2.1.3 Alternatieve acties	75
2.2 Conclusie en terugkoppeling naar de interviews.....	75
IV. DISCUSSIE	77
1. Interpretatie van de resultaten	77
1.1 Beperkingen van het onderzoek	78
2. Bespreking van het onderzoek	79
3. Terugkoppeling naar de literatuurstudie	81
3.1 Kritische en groene criminologie	81
3.2 Dumpster diving	84
4. Conclusie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	86
V. CONCLUSIE.....	89
BRONNEN- EN REFERENTIELIJST	90
BIJLAGEN.....	I

INLEIDING

De Vlaming gooit jaarlijks gemiddeld zo'n 18 tot 26 kg bruikbaar voedsel weg (Vlaamse Overheid, 2015). Wereldwijd liggen deze cijfers nog hoger. Toch leeft anno 2016 nog één op negen mensen op de wereld in een toestand van chronische ondervoeding (http://www.worldhunger.org/articles/Learn/world%20hunger%20facts%202002.htm#Number_of_hungry_people_in_the_world). De logica en ethiek daarbij is ver zoek. Als tegenreactie hierop doen vele mensen aan dumpster diving. Dumpster diving is een fenomeen waarbij personen nog bruikbare goederen recupereren uit de vuilnisbak van winkels, restaurants, etc. Deze activiteit is echter illegaal in België. Het strafrecht beschouwt dumpster diving als diefstal. Het weggooien van voedsel en andere nog bruikbare zaken blijft ongestraft, terwijl vele critici zichzelf de vraag stellen of het niet beter omgekeerd moet zijn. Deze masterproef bevat een kritische uiteenzetting over de wijze waarop het rechtssysteem onze negatieve handelingen in stand houden. De kritische en groene criminologie bieden hiervoor relevante paradigma's aan. Dumpster divers tonen onrechtstreeks dat zij het eens zijn met deze denkwijzen en verzetten zich hiertegen op een actieve manier. Binnen deze masterproef tracht ik dan ook dieper in te gaan op de exacte motieven die divers sturen, de principes die zij daarbij voor zichzelf stellen en de manier waarop dat zich veruiterlijkt, hoe zij het hele gebeuren ervaren, de opinie van divers over de plaats van dumpster diving binnen het Belgisch strafrecht en hun ideeën omtrent eventuele beleidsaanbevelingen om hier verandering in te brengen.

De opbouw van deze scriptie bestaat dan ook uit een inleidend hoofdstuk dat dumpster diving kadert binnen de kritische en groene criminologie. Vanzelfsprekend verduidelijk ik eerst deze drie begrippen. Daarbinnen zal duidelijk worden hoe deze kaders op elkaar inspelen. Dat alles is gebaseerd op een literatuurstudie. In het volgend hoofdstuk, het midden van deze scriptie, begin ik met een uiteenzetting van de methoden die ik hanteer om tot een antwoord op de onderzoeksvraag te komen. Daarin verantwoord ik het gebruik van interviews en participerende observaties. Daarop volgt het corpus van dit onderzoek. In het derde hoofdstuk bied ik een antwoord op alle vragen die ik stel rond dumpster diving en dumpster divers zelf. De literatuurstudie geeft daarbij een houvast voor de zaken die ik onderzoek. Het einde van deze masterproef bevat een luik waarin ik ruimte maak voor discussie. Daarin begin ik met een het kritisch oordelen over de eventuele gebreken van dit onderzoek, waarna ik de bevindingen kritisch bekijk. Ik stel mezelf vragen bij de resultaten van het onderzoek. Nadien maak ik een terugkoppeling naar de literatuurstudie. Daarin bekijk ik op welke wijze dat dat wat de divers zeggen en doen tijdens het onderzoek, te kaderen valt binnen het gedachtengoed van de

kritische en groene criminologie. De resultaten van het onderzoek koppel ik eveneens aan de geanalyseerde onderzoeken rond dumpster diving. Daarbij zoek ik naar significante gelijkenissen en verschillen. Dat hoofdstuk eindig ik met een samenvattende conclusie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Het hele pakket sluit ik af met een algemene conclusie, waarin ik onder andere synthetiseer waarom onderzoek zinvol is en wat er in de toekomst nog kan gebeuren.

De geografische afbakening van het onderwerp situeert zich in Vlaanderen. Door een tekort aan bepaalde middelen beperkt de steekproef van geïnterviewden zich tot dumpster divers in Vlaanderen. Al is er uit bijna elke provincie minstens één diver aanwezig. De literatuurstudie bevat wel internationale bronnen. Ecologische gevolgen en bepaalde oorzaken hiervan beperken zich helaas niet tot de grenzen van het Vlaamse gewest.

Ik ben mij er van bewust dat de originaliteit van het onderwerp een voordeel kan zijn, maar dat het eveneens in mijn nadeel kan spelen. Wereldwijd werden nog geen tien onderzoeken gevoerd naar het fenomeen dumpster diving, en ook het aantal wetenschappelijke bronnen is gering. Veel dumpster divers zelf zijn actief op het internet om hun ervaringen en meningen te delen via het web. Zij bieden echter geen wetenschappelijke en objectieve informatie. Ze kunnen me wel inzicht verschaffen in de wereld van de dumpster diver om bij de interviews in te spelen op veel voorkomende denkwijzen en handelingen. Het gebrek aan wetenschappelijke documentatie tracht ik op te vangen door eigen onderzoek en kritische bedenkingen.

I. LITERATUURSTUDIE

1. Groene criminologie

Groene criminologie is een relatief recente stroming die zich kenmerkt als kritisch criminologisch en zich focust op gedragingen met negatieve gevolgen voor het milieu. Deze stroming is een onderdeel van de eerder gegroeide kritische criminologie. Die stelt de causale oorzaken van criminaliteit op een kritische wijze in vraag en legt de focus hierbij op socio-economie, politiek en macht. In een snel ontwikkelende wereld wordt de kritische criminologie constant geconfronteerd met nieuwe uitdagingen en perspectieven. Veranderingen in het milieu als gevolg van menselijke handelingen kan dan ook niet gespaard blijven van kritische vraagstellingen.

In dit hoofdstuk beschrijf ik eerst het ontstaan en de definiëring van de kritische criminologie. De grote lijnen doorheen deze paragraaf zijn gebaseerd op het boek ‘Critical Criminology – Visions from Europe’ van de Nederlandse kritische criminoloog René van Swaaningen (1997). Vanuit dit geschetste kader verduidelijk ik hoe de groene criminologie aansluit op de kritische criminologie en welke bepaalde kritische denkwijzen hen verbindt.

1.1 Kritische criminologie

De kritische criminologie is een denkstroming binnen de criminologie die de start van zijn ontwikkeling kende in ‘de jaren 1960’, welke volgens kritisch criminoloog, René van Swaaningen, dateren van 1963 tot 1973 met hun hoogtepunt in 1968. Het vindt zijn oorsprong in de na-oorlogse periode en kende zijn hoogtepunt in de jaren ’70. Van Swaaningen noemt dit de ‘crisis’ van de kritische criminologie, die duurde vanaf de zogenoemde vooravond van de veranderingen na de tweede wereld-oorlog, en duurde tot het laatste kwartaal van de vorige eeuw. De na-oorlogse periode werd gekenmerkt door rijkdom, inclusie en conformiteit. Het laatste kwartaal van de vorige eeuw kende meer individualisme, diversiteit en een grootschalige invraagstelling van de vaste waarden van onze samenleving, met name familie, werk, de staat en zelfs de rijkdom zelve. Deze verandering en de grote aanwezigheid van het strafrecht binnen dat tijdperk, hadden een grote impact op de criminologie. Vooral jonge criminologen begonnen zichzelf vragen te stellen bij het huidige criminologisch systeem dat onder invloed van de maatschappij en politiek stond. In een tijdperk gekenmerkt door welvaart en rijkdom, zagen zij diefstal als een gevolg van de maatschappelijke situatie. Ze bekritiseerden de wijze waarop de traditionele criminologie misdrijven interpreteerden en creëerden een breuklijn tussen de

scholen die zich enkel richtten op een utilitaristische benadering van de rechtsorde. De traditionele criminologen beschouwden criminele gedragingen als gevolg van onze vrije wil of als een gevolg van een pathologisch probleem. Straffen werden dan ook opgelegd vanuit een retributivistisch en correctionaliserend idee. De jonge critici zagen deze vorm van bestraffing als individualistisch en vonden dat een slecht onderbouwde visie. De nieuwe kritische criminologen waren hier niet mee akkoord en wilden de focus van de criminologie verschuiven naar deviantie, de politiek die de oorzaken van criminaliteit in de hand werkt, het concept 'criminaliteit' zelf en misdaad controlerende ('crime-control') politiek. Bijgevolg zouden deviantie, normaliteit en stoornissen meer gestructureerd als een probleem van de maatschappij en diens organisatie bestudeerd moeten worden.

De kritische criminologen zijn overtuigd van een visering van de zwakkeren in onze samenleving en verwaarlozing voor strafrechtelijke aandacht voor de machtigen (witteboordencriminaliteit, etc.), i.e. de machtigen die steeds ongestraft weggelaten worden met hun misdrijven. De kritische criminologen beweerden al van bij de start dat de media en justitiële instellingen deze manier van strafrechtsdenken zouden bevorderen. Het zijn zij die ons opleggen wat als crimineel beschouwd dient te worden, maar zij laten daarbij 'de echte gevaren' van de maatschappij links liggen. Socio-economische politiek zou bijgevolg de criminaliteit niet doen dalen, maar net in de hand werken. Zij creëert sociale ongelijkheid met criminaliteit tot gevolg. De overgrote aanwezigheid van lagere klassen binnen de gevangenis is enkel een alibi van de selectieve werking van politie en justitie.

Dankzij de opkomst van het feminisme in de jaren 1970, kreeg het begrip 'slachtoffer' ook aandacht van de kritische criminologen. De kritische criminologie hanteert bijgevolg een andere invulling van het begrip 'slachtoffer' dan we gewoon zijn. In de gangbare perceptie beschouwen mensen 'slachtoffers' als de oude vrouw die beroofd werd van haar handtas of de persoon die niet de hotelkamer kreeg die de reisbrochure hem beloofde. In dit opzicht leven we volgens de kritische criminologen in een tijdperk van universeel slachtofferschap, waarbij het begrip 'slachtoffer' betekenisloos wordt. De kritische criminologie geeft het begrip een andere invulling en plaatst dit in een context van sociale kwetsbaarheid. Alle zwakkere personen in de samenleving, die lijden onder het bewind van de heersende klasse, zijn slachtoffers (van Swaaningen, 1997).

Stanley Cohen stelde in 1990 volgend samenvattend idee over kritische criminologie: "At the heart of critical criminology is to be found a combination of intellectual scepticism about the

political determination of criminological subject matter and an explicit political commitment to social justice.” (Cohen, 1990).

1.1.1 Kritische criminologie als koepelbegrip

De kritische criminologie ontwikkelende doorheen de jaren vanuit zijn traditionele visie verschillende visies en uitgangspunten van waaruit kritische criminologen problemen bekeken. Deze gaan van de vroege Marxistische en anarchistische tradities tot hedendaagse postmodernistische perspectieven, feministische, links realistische, vrede-stichtende en andere perspectieven. De oorspronkelijke vitaliteit bleef wel behouden en kritische criminologie zal zichzelf blijven beschouwen als een bron van nieuwe systemen, ideeën en innovatieve praktijken met het oog op sociale rechtvaardigheid (DiCristina, 2012).

Van Swaaningen beschouwt de kritische criminologie als een koepelbegrip dat meerdere ladingen van sociale kritiek dekt. Onder andere ‘radicale’ (‘radical criminology’) en ‘nieuwe’ (‘new criminology’) zijn twee grote stromingen binnen de kritische criminologie.

Radicale criminologie

De radicale criminologie beschouwt geen enkele handeling als intrinsiek crimineel. Zij geven geen erkenning aan het gedachtengoed dat een handeling ontstaat vanuit innerlijke factoren bij een individu, maar schrijven een criminele handeling volledig toe aan de heersende economische en sociale krachten van de samenleving. Het zijn de heersende machtige klassen in de samenleving die bepalen wat als crimineel gezien wordt, want er bestaat geen sociale consensus over waarden en normen. Elk mogelijk conflict wordt door die klasse gedomineerd en gestuurd. Radicale criminologie erkent ook hierbij het belang van media, politie en het gerechtelijk apparaat die bijdragen aan de sociale perceptie van wat als ‘crimineel’ bestempeld dient te worden, i.e. die de maatschappelijke reactie op crimineel gedrag stuurt. Prof. Juliaan Van Acker haalt hier als voorbeeld aan dat wat de ene percipieert als ‘crimineel gedrag’, voor de andere een vorm van overleven is, bijvoorbeeld in achtergestelde wijken met veel criminaliteit. Hiermee wil hij de relativiteit van ‘criminaliteit’ aantonen die varieert in tijd en ruimte (<http://users.skynet.be/bk337022/les5.html>; Maguire, Morgan, & Reiner, 2007).

De radicale criminologie kent Marxistische roots, meer specifiek het ‘instrumentele Marxisme’ (‘instrumental Marxism’). Deze theorie gaat uit van de idee dat alle sociale instituties (vb. opleiding, werk, familie, legale systemen, etc.) en sociale controle (vb. politie, massa-media en anderen) al dan niet direct gelinkt zijn aan de noden, doelen en fundamentele belangen van een kapitalistische heersende klasse. Met andere woorden gaat het instrumentele Marxisme er van

uit dat alle instituties in onze samenleving functioneren naar de belangen van een bepaalde heersende klasse. Sterker nog, gaan zij uit van een samenzweringstheorie (“a hidden, unstated, conspiracy” (Livesey)) die ervoor zorgt dat alle handelingen van de aanwezige instituties de heersende klassen aan de top blijven houden in geval er een conflict aanwezig is in de maatschappij (<http://www.sociology.org.uk/devtrc3.pdf>).

Nieuwe criminologie

In 1973 schreven Ian Taylor, Paul Walton en Jock Young drie sociologen/criminologen het boek ‘The new criminology: For a Social Theory of Deviance’. De nieuwe criminologie kent zijn roots in ‘the new left’, een filosofische denkstroming (van Swaaningen, 1997, p. 4). Met hun boeken sloegen zij erin om het Marxisme te integreren in de interactionistische - en labellingtheorie. De lijn tussen de nieuwe criminologie (‘new criminology’) en radicale criminologie is dun en hun werk werd bestempeld als radicale en kritische criminologie. Beiden worden ze ondersteund door een Marxistische visie op de maatschappij waarbij onze structuren en instituties fungeren onder de machtigen en beïnvloed worden door de media. Het is de eerste groep die bepaalt wat bestempeld kan worden als ‘deviant’ en wat niet (<http://www.14-19nw.org.uk/mod/page/view.php?id=8788>). Meier vat het hele gedachtegoed van de nieuwe criminologie als volgt samen: Nieuwe criminologie gaat uit van de idee dat de samenleving gedomineerd wordt door een elite, de machtigen, die het strafrecht gebruiken om tegemoet te komen aan en het beheersen van elke bedreiging voor hun macht en positie. Op deze wijze kunnen zij hun machtige positie behouden. De machtigen manipuleren vanuit eigenbelang het hele strafrechtstelsel in hun voordeel. Het maximaliseren van winst voor zichzelf is de gids in dit systeem dat gekenmerkt wordt door sociale, politieke en economische voorzieningen (Meier, 1977, p. 462-463). Taylor, Walton en Young pleiten voor verandering waarbij de misdaden van de rijken moeten worden blootgesteld, samen met het justitieel apparaat dat hen beschermt. Daarnaast beschouwen zij criminele handelingen die gesteld werden door de arbeiders, als een politieke daad ten gevolge van klassenbewustzijn. Het zijn die mensen die terugvechten tegen het onrecht van het kapitalistische systeem en de rijkdom van de kapitaalachtigen herverdelen onder de armen (<http://www.14-19nw.org.uk/mod/page/view.php?id=8788>). De nieuwe criminologie gelooft in de mogelijkheid om via sociale verandering productieve en sociale arrangementen aan te gaan die misdaad zouden kunnen afschaffen (Taylor, Walton, & Young, 1974).

1.1.2 Sociale rechtvaardigheid

Laat het duidelijk zijn dat de kritische criminologen met de vinger wijzen naar de elite van de samenleving die het justitieel apparaat misbruikt om de eigen positie te beschermen. Toch erkent van Swaaningen in zijn boek ook de protectieve kant van het strafrecht, die vaak genegeerd wordt door kritische criminologen. Na verkenning van het recht als moreel-praktisch discours, de grenzen van de rechtshandhaving en de moraliserende rol van de staat, ontstonden constructieve en alternatieve visies op het strafrecht. Op hun beurt zorgden zij voor nieuwe thema's binnen de criminologie, zoals neo-abolitionisme, feminisme en juridisch 'garanteeism' (De idee dat we de rechten die we in het algemeen hebben, veilig moeten stellen in individuele cases, die dan ook op individuele wijze bestudeerd moeten worden door een aangesteld specialist (Claes, Duff, & Gutwirth, 2006). Dat idee wordt ondersteund door het gedachtengoed dat het individu en de wet onafhankelijk zijn en los staan van politieke invloed). Deze nieuwe verkenning van het recht werd geïnspireerd door debatten over de implementering van persoonlijke verhalen in het recht, procedurele rationaliteit en de rechten van de mens. De kritische criminologie erkent wel dat het strafrecht –al dan niet gestuurd door de kritische criminologie zelf- kan bijdragen tot sociale rechtvaardigheid. Maar dat kan enkel wanneer mensen een eerlijke kans krijgen om deel te nemen aan het sociaal proces waarbij normen gevormd worden en waarbij ze hun specifieke visie kunnen uiten rond een probleem waar zij mee geconfronteerd worden.

Het is dankzij de kritische criminologie en hun bedenkingen dat de witteboordencriminaliteit en misdrijven binnen de bedrijfscultuur, seksuele misdrijven en misdrijven tegen de rechten van de mens opgenomen werden binnen het strafrecht (van Swaaningen, 1997).

Sociale rechtvaardigheid impliceert enerzijds deelname aan de ontwikkeling van normen, en anderzijds bescherming van de burgers tegen (misbruik door) de staat (van Swaaningen, 1997, p. 232).

Een participatief model van rechtvaardigheid

Wetten vertegenwoordigen en beschermen de heersende normen in de samenleving. Toch zijn zij niet opgebouwd vanuit het gewoonterecht (recht dat mondeling van generatie tot generatie doorgegeven wordt, en dus tegenhanger is van het legale recht), maar worden zij bepaald door de wetgevende instanties van het land. Die werken boven de hoofden van de gewone burger en de persoonlijke ervaringen en verhalen van de burger. Van Swaaningen refereert in zijn boek naar Tamar Pitch (1990), de Italiaanse professor filosofie, die van mening is dat normatief denken over het recht, begint bij het toekennen van waarde aan persoonlijke ervaringen. Hier

op aansluitend refereert hij naar de Franse filosoof, Michel Foucault, die zegt dat iemands waarde wordt weggenomen wanneer er gesproken wordt in diens plek (van Swaaningen, 1997, p. 228). Het is duidelijk dat de auteurs wijzen op een paternalistische werkwijze van de wetgever. Hierin ontbreekt elke toevoeging van de gewone burger. Het lage aantal rechtszaken die effectief tot in de rechtbank geraken, tonen dat dit systeem toch niet zo effectief is als zou moeten. Als alternatief wijzen zij op een participatief model van rechtvaardigheid ('participatory justice'). Hierbij zou er in de wet meer ruimte zijn voor persoonlijke verhalen van de burgers. (Merk hierbij ook de link op tussen de idee van het 'garanteeism', waar van Swaaningen fervent aanhanger van is, dat in elke case individueel zou willen bekijken welke rechten er geschonden worden.) Zo'n systeem wil een publiek gedragen betekenis geven aan bepaalde realiteiten die op een subjectieve wijze beleefd worden door de burgers. Van Swaaningen stelt zichzelf echter de vraag hoe men tegemoet kan komen aan een participatief model van rechtvaardigheid, zonder de beschermende waarde van het recht in gedrang te brengen.

Wederom is het dankzij de feministische stroming dat de manier waarop wetten gebouwd worden, in vraag gesteld wordt. Zij zien het recht als een problematisch instrument voor verandering, waarin te weinig aandacht is voor het slachtoffer en inbreng van de gewone burger (van Swaaningen, 1997).

De mensenrechten

Mensenrechten kunnen voor verschillende actoren verschillende functies vervullen. In de Westerse wereld, in een democratische staat, verbindt het op onverbrekelijke wijze recht en moraal. Mensenrechten kunnen beschouwd worden als gecodeerde moralen. In het politieke veld treden ze vaak op als verantwoordende factor voor het gebruik van militair geweld. Activistische groepen zoals Amnesty International gebruiken ze doorgaans als middel om de overheden die hen niet respecteren, in een beschamend daglicht te plaatsen. Mensenrechten kennen dus niet enkel hun nut in onderontwikkelde, primitieve landen, maar ook zeker nog in onze Westerse samenleving. En ook hier mogen we niet blind zijn voor schendingen van de rechten. Het nut van mensenrechten bestaat uit twee grote luiken: enerzijds verbindt het 'onze' problemen met globale problemen, anderzijds controleert het ons legaal systeem.

Het beschermen van de mensenrechten is steeds een domein geweest van de kritische criminologie die afwerend optreedt tegen de machtige klassen uit de samenleving. Inbreuken op de mensenrechten worden vaak gelegitimeerd door de mening dat een zachte aanpak niet werkt. Een mensenrechten benadering gaat er echter van uit dat dat niet het primaire idee van

een rechtsstaat kan zijn. Herman en Julia Schwendinger (1975) gaan nog verder en vinden dat die inbreuken op de mensenrechten net als startpunt gebruikt dienen te worden voor een herdefiniëring van wat als criminaliteit aanschouwt moet worden op het gebied van sociale rechtvaardigheid. Zij pleiten voor een definitie van criminaliteit die gerelateerd is aan de mensenrechten. Bijgevolg zouden politie en andere diensten van het beschermen van mensenrechten hun primaire taak moeten maken, en niet zozeer de focus leggen op de ordehandhaving (van Swaaningen, 1997). Concreet zien zij imperialisme, racisme, oorlog, seksisme en uitbuiting als mensenrechtenschendingen. Dat maakt hun definitie van criminaliteit moeilijk werkzaam. Muller (2010) beweert dat criminologen zich niet graag bezighouden met 'het grote kwaad' maar zich liever focussen op de kleine criminaliteit, 'het relatief klein kwaad'. Maar Stanley Cohen zorgde 35 jaar later toch voor de start van empirisch onderzoek naar genocide, oorlogsmisdaden en andere schendingen van de mensenrechten (Muller, 2010, p. 21).

Kritisch criminoloog, en Spaanse professor, Alessandro Baratta (1988) gaat dieper in op de definiëring van de Schwendingers (1975), maar stelt in vraag of zorg voor de mensenrechten gegarandeerd kan worden in een strafrechtelijk systeem. Hij betreft hierbij de structurele theorie van het imperialisme van Johan Galtung en vergelijkt deze met handelingen van de machtige groepen in de samenleving. Hij stelt dat de sterkeren in de samenleving blijf geven van een hegemoniale moraal en zo de zwakkeren in de samenleving onderdrukken. Hij erkent dus de denkwijze van de Schwendingers, maar hij gaat verder. Een politiek van mensenrechten in een strafrechtelijk proces toont een scherpe confrontatie tussen de protectieve en instrumentele kanten van de mensenrechten. Respect voor mensenrechten belichaamt een centraal politieke waarde in de rechtstaat, maar dat wil niet zeggen dat mensenrechten het enige object zijn van strafrechtelijke bescherming. De staat kan effectief ook inbreuk maken op de mensenrechten in kader van een gelegitimeerde strafrechtelijke interventie. Merk hier een terugkoppeling naar het eerder weergegeven voorbeeld waarbij de bescherming van de mensenrechten vaak gebruik wordt als politiek alibi voor een militaire ingreep (Baratta, 1988). Dat perspectief dat Baratta aanhaalt, is een veel gebruikt en gedragen denkwijze binnen de kritische criminologie (van Swaaningen, 1997).

1.1.3 Conclusie

De kritische criminologie ontstond in een na-oorlogse context van onze samenleving. Daar werd op individualistische wijze naar het strafrecht gekeken. Straffen kende dan ook een retributivistische en correctionaliserende functie. Een groep van criminologen stelde deze werking van het justitieel apparaat in vraag en bekeek het strafrecht op een andere wijze. Deze

visie ontwikkelde zich tot het ontstaan van de kritische criminologie. Die stelt de wijze waarop het strafrecht tot stand komt in vraag, en legt zijn focus op macht en schade, veeleer dan op criminaliteitspreventie en de klassieke functies van het strafrecht.

De kritische criminologie vertakte zich in meerdere dimensies met elk hun eigen visies. Onder andere de radicale en nieuwe criminologie vormen twee belangrijke onderdelen hiervan. Verder valt er binnen de kritische criminologie ook veel aandacht op te merken die uit gaat naar sociale rechtvaardigheid en het beschermen van de mensenrechten. Deze laatste mogen volgens de kritische criminologen niet enkel gebruikt worden om bepaalde interventies te legitimeren, maar zouden het uitgangspunt van het strafrecht moeten worden. Het strafrecht moet mensen beschermen tegen de sterkere groepen uit de samenleving i.p.v. hen hiermee onder de duim te houden.

1.2 Groene criminologie

De groene criminologie vindt zijn oorsprong op het einde van de vorige eeuw, in de jaren '90. Michael J. Lynch introduceerde de term in 1990 en werkte deze drie jaar later verder uit in zijn boek 'Corporate Crime Corporate Violence'. Vijf jaar lang bleef het onderwerp in de schaduw van de criminologische wetenschappen staan, tot Piers Beirne en Nigel South in 1998 hun speciaal themanummer Green Criminology uitbrachten. Het is pas sinds de laatste 15 jaar dat het onderwerp meer onder de aandacht komt (Lynch, 2013). Groene criminologie is tot op het heden nog vaag ontgonnen terrein, doch in ontwikkeling. Het wint steeds meer aan belang binnen de criminologische wetenschappen. Toch bestaat er nog altijd geen eenduidige definitie van het concept.

Dr. Gary Potter, lid van de Green Criminology Working Group (IGCWG), geeft op diens website zijn alomvattende definitie weer van het begrip groene criminologie waarbinnen hij verschillende aspecten aanhaalt:

“Green Criminology is the analysis of environmental harms from a criminological perspective, or the application of criminological thought to environmental issues. As elsewhere in criminology, this means thinking about offences (what crimes or harms are inflicted on the environment, and how), offenders (who commits crime against the environment, and why) and victims (who suffers as a result of environmental damage, and how), and also about responses to environmental crimes: policing, punishment and crime prevention. On a more theoretical level, green criminology is interested in the social, economic and political conditions that lead to environmental crimes; on a

philosophical level it is concerned with which types of harms should be considered as ‘crimes’ and therefore within the remit of a green criminology.”
(<http://greencriminology.org/about-green-criminology/>)

Volgens Gary Potter bekijkt de groene criminologie strafrechtelijke handelingen die een negatieve impact hebben op het milieu op een criminologische wijze. Dit wil zeggen dat men zich focust op de handeling, de daders en slachtoffers en op de reacties en gevolgen die de handeling met zich meebrengt zoals politiezorg, straffen en criminaliteitspreventie. Deze benadering is te herkennen uit de traditionele criminologie. Hij vult dit echter aan met de bedenking dat groene criminologie de oorsprong van milieucriminaliteit zoekt binnen de sociale, economische en politieke condities van de samenleving. Hiermee bekritiseert hij de traditionele kijk van de criminologie die zich enkel focust op de gebruikelijke legale studie over de misdadiger die een misdrijf stelt dat zo schadelijk is dat het door de overheid als ‘misdrijf’ gepercipieerd wordt. Hij vindt deze definitie te eng en komt hieraan tegemoet door in zijn algemene definitie ook een filosofisch aspect te betrekken bij de groene criminologie. Hierbij wordt de vraag gesteld welke schadelijke handelingen beschouwd dienen te worden als ‘misdad’ binnen de groene criminologie. Het is eigen aan de groene criminologie om in vraag te stellen welke handelingen als legaal dan wel als illegaal gedefinieerd zouden moeten worden. Hierin herkennen we de plaats van de groene criminologie in de kritische criminologie (<http://greencriminology.org/about-green-criminology/>).

1.2.1 Wetgeving

Een handeling die ecologische gevolgen met zich meebrengt, situeert zich veelal binnen de milieuwetgeving. Het is op dat gebied dat de groene criminologie zich situeert. De groene criminologie typeert zichzelf echter door een zeer breed opgevat schadebeginsel en gebruikt niet de legalistische benadering uit de klassieke criminologie. Het is niet duidelijk waar de bestudering van milieucriminaliteit start en eindigt. Veel handelingen met betrekking tot het milieu zijn nog niet strafbaar gesteld (WODC, 2012, p. 5). Maar hierin valt weer de eigenschap van de groene en kritische criminologie op zijn plaats, die in vraag stelt welke handelingen al dan niet strafbaar gesteld zouden moeten worden. Veel van onze westerse leefgewoonten zijn volgens onze morele norm niet fout, toch zijn zij schadelijk voor het milieu. We maken hierbij geen keuze tussen een legaal of illegaal handelingsalternatief daar zij geen onderdeel zijn van (milieu)criminaliteit. Dit toont de discrepantie aan tussen wat tot het milieurecht behoort en wat effectief ecologische schadelijke gevolgen met zich meebrengt. Dat in combinatie met een snel evoluerende wereld gekenmerkt door globalisering, maakt het niet makkelijk om met het

strafrecht in te spelen op nieuwe tendensen en de risico's voor criminele activiteiten die ze met zich mee kunnen brengen.

Wilkinson stelde in 2002 in zijn boek 'Environment and law' dat het milieu een goede wetgeving nodig heeft om te voorkomen dat het ernstig wordt geschaad (Wilkinson, 2002, p. 8). Volgens Ruggiero en South (2012) bevindt milieuwetgeving zich tussen het privaatrecht en publiekrecht. Het privaatrecht beschermt eigendom en andere belangen van personen. Het publiekrecht wijst op een set verordeningen, procedurele beperkingen en controleprocedures. Zij omschrijven het milieurecht als conceptueel hybride (Ruggiero & South, 2012).

Gezien het globale karakter van het thema, is er nood aan internationale en bindende milieuwetgeving. Door het pluralisme van deze wereld, is het zeer moeilijk om tot internationale wetgeving te komen. Niet elke samenleving hanteert eenzelfde invulling van een 'misdrijf'. Dit begrip is plaats- en tijdsgebonden. In deze tijd is het opportuun een evenwicht te zoeken tussen zakelijke, publieke en individuele belangen. Laat België, die bij de start van de klimaatconferenties in Parijs eind 2015 nog steeds geen klimaatakkoord bereikte als gevolg van onenigheid tussen de verschillende gewesten en partijen, hier een sprekend voorbeeld voor zijn. Ruggiero en South (2012) geven in hun artikel 'Groene Criminologie en vuileboordencriminaliteit' een mooi citaat weer omtrent de plaats van het milieu in het strafrecht: "Met andere woorden: milieuwetgeving lijdt onder de traditie van een juridische redenering die focust op de bescherming van sociaaleconomische systemen die sterk gericht zijn op ongebreidelde industriële groei, productie en consumptie." (Ruggiero & South, 2012, p. 59). Ruggiero en South anticiperen hier op de algemene gedachtegang die de kritische criminologie kenmerkt. Het strafrecht staat in teken van de bescherming van de sterkeren uit onze samenleving. In een kapitalistische samenleving betreft dat de machthebbers die bovenaan de "ongebreidelde industriële groei, productie en consumptie" staan.

1.2.2 Gepercipieerde slachtoffers

De schadelijke handelingen en diens gevolgen die bestudeerd worden binnen de groene criminologie, kunnen van zeer verregaande aard zijn. In de vorige eeuwen vonden de meeste vormen van ontginning van grondstoffen, verwerking en gebruik van producten plaats op lokaal niveau. Vandaag bevinden we ons echter in een wereld gekenmerkt door globalisering en internationalisering. De oorzaak die plaatsvindt in het ene werelddeel, kan gevolgen genereren in een ander ver deel.

Mens en natuur kunnen dader zijn van schadelijke gedragingen met negatieve ecologische gevolgen. Het strafrecht is echter enkel van toepassing op handelingen die de mens stelt. Het is de mens die ervoor kiest om hout op illegale wijze te kappen, industrieel afval te dumpen in rivieren, hormonen en hoge dosis antibiotica toe te dienen aan veevoeder, etc. Deze gedragingen kunnen zowel op legale als op illegale wijze plaatsvinden. In een materialistische en kapitalistische wereld die gefocust is op financieel winstbejag, zijn de belangen om zorg te dragen voor de aarde en diens bronnen, die niet onuitputtelijk zijn, zelden opportuun in het keuzeprocess van de mens.

Op lange termijn zal iedereen slachtoffer worden van milieugevolgen. Dieren, natuur en mensen ongeacht sociaal economische klasse, gender, etniciteit zullen hiervan de gevolgen ondervinden. Ulrich Becks maakte in 1986 reeds een mooi statement met zijn uitspraak “Smog is democratic”. We zijn allen potentiële slachtoffers van ecologische problemen (Potter, 2010). Onze samenleving is echter nog rijk genoeg om de gevolgen weg te kopen. Wanneer de varkens- en melkboeren te weinig geld verdienen aan hun vlees en zuivelproducten omdat bepaalde spelers op deze markt het goedkoper kunnen aanbieden, komt de Europa tussen met financiële steun. Ook door de geografische ligging van ons land blijven we nog relatief goed gespaard van de gevolgen die de natuur met zich meebrengt. Overstromingen, tornado’s en catastrofale droogte zijn niet bekend in ons klimaat. Andere werelddelen ondervinden echter wel al gevolgen van veranderingen op ecologisch vlak.

Net als in de kritische criminologie, beamen de groene criminologen dat het veelal de zwakkeren van deze wereld zijn die slachtoffer worden, en dit vaak ten koste van grote pionnen in het spel. Kleine boeren in Afrika die geen inkomst hebben omwille van een mislukte oogst als gevolg van droogte, kunnen niet rekenen op een steunfonds van de overheid. Gary Potter haalt in een sociologische analyse van het probleem de term ‘environmental racism’ aan. Zij die de grootste schade ondervinden ten gevolge van ecologische vernieling, hebben een andere afkomst dan zij die de schade veroorzaakten. Hij durft hierbij expliciet vermelden dat deze laatste groep vaak blanken zijn. Ook vrouwen ondervinden de gevolgen op een meer ernstige manier dan mannen. In de meeste gevallen is het aandeel in de oorzaak van de problemen veelal groter bij mannen dan bij vrouwen (Potter, 2010, p. 9). Het Nederlands Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) geeft weer dat de kans op slachtofferschap groter is bij kleine en arme landen dan bij rijke landen. Zij betrekken hierbij het belang van mensenrechten die geschonden kunnen worden als gevolg van milieuschade. Specifiek

benoemen ze het recht op de aanwezigheid van drinkwater, schone lucht en niet-vervuilde landbouwgrond (WODC, 2012, p. 5).

1.2.3 Conclusie

Groene criminologie is een terrein dat nog in volle ontwikkeling is. Gary Potter ontwikkelde toch zijn definitie van groene criminologie en komt hiermee tegemoet aan de te enge definitie van de traditionele criminologie. De gevolgen van onze handelingen voor het milieu worden vaak vergeten, zo ook binnen het rechtssysteem. Toch vallen er vandaag de dag te veel ‘onschuldige’ slachtoffers als gevolg van ons gedrag. Deze zijn veelal de zwakkere groepen op deze aarde. De groene criminologen stellen zich de vraag er nood is aan een herziening hiervan, en vragen zich af welke handelingen al dan niet opgenomen zouden moeten worden binnen het straf- en milieurecht.

2. Dumpster diving

Dumpster diving is een gebruik dat al eeuwen oud is. Mensen hebben altijd al voedsel gezocht via verschillende methoden. ‘Gleaning’, ‘plate scraping’ en dumpster diven zijn maar enkele methoden waarop mensen kosteloos voedsel kunnen vergaren. De motieven waarom personen dit doen, zijn uiteenlopend. Deze kunnen gaan van psychologische, ideologische of financiële motieven. Het is dus niet enkel de dakloze zwerver die restjes uit de vuilbakken haalt om te overleven. Maar wat alle Belgische dumpster divers wel gemeen hebben, is dat zij zich wagen aan een illegale activiteit. Dumpster diving is niet legaal in dit land.

Fernandez, Brittain en Bennet schreven in 2010 dat er toen slechts twee studies over dumpster diving bestonden binnen de academische literatuur (Fernandez, Brittain, & Bennet, 2010). Vandaag bestaan er reeds een aantal wetenschappelijke onderzoeken rond dumpster diving, maar het aantal blijft zeer beperkt.

In wat volgt geef ik eerst een algemene omschrijving van het begrip ‘dumpster diving’. Door het gebrek aan onderzoek en het grote dark number, ontbreekt hier helaas een hoofdstuk over de prevalentie van de activiteit. Politie- en justitiecijfers kunnen hier jammer genoeg geen aanvulling op geven, daar dumpster diving niet expliciet gecategoriseerd staat in de wet, maar onder diefstal valt. Ook dat bespreek ik in dit hoofdstuk. De bestaande onderzoeken kunnen toch info verschaffen over de modus operandi en maken duidelijk dat er een hele subcultuur bestaat rond dumpster diving. Deze personen worden gedreven door bepaalde motieven en hebben hierbij bepaalde handelingen die al dan niet expliciet doorgegeven worden. De drie

hoofdmotieven geef ik hier weer: financiële, ideologische en psychologische motieven.

Daarop volgt een verduidelijking van dumpster diving binnen het Belgisch strafrecht. Dat wordt bijgestaan door uiteenzetting van twee bekende strafzaken rond dumpster diving.

2.1 Definiëring van het concept

Dumpster diving is een fenomeen waarbij mensen actief in containers op zoek gaan naar goederen die eerder werden weggegooid en die ze kunnen hergebruiken. Meer specifiek kan het hierbij o.a. gaan om containers van restaurants, supermarkten, winkels (drogisterijen, gaming shops, kleding winkels, elektro winkels, etc.) waarin men op zoek gaat naar eten of niet eetbaar materiaal dat nog gebruikt kan worden.

‘Dumpster diving’ betekent letterlijk ‘duiken in de vuilcontainer’. Maar deze term kent vele synoniemen. Onder dumpster divers zelf wordt het vaak benoemd als ‘skippen’. Een andere benaming klinkt als ‘doing the duck’, dat verwijst naar enthousiaste dumpster divers die met het hoofd eerst de vuilnisbak in duiken. Fernandez, Brittain en Bennett (2010) geven in hun onderzoeksrapport “Doing the duck” echter nog meerdere en plaatsgebonden synoniemen weer voor het fenomeen. ‘Skip-dipping’ wordt gebruikt in Australië, terwijl men in Noord-Amerika, Europa en Australazië spreekt over ‘divers’. De term ‘dumpster diving’ is echter een recente verwoording. Het werd pas in het jaar 2000 gebruikt onder populaire culturen (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010, p. 1780). Maar doorheen de hele geschiedenis van de mensheid, deden mensen zich tegoed aan overschotten van anderen. Containers en afvalbakken hebben niet altijd bestaan. Daarvoor maakten mensen gebruik van overschotten die na de oogst achterbleven op het veld. In het Engels wordt dit benoemd met de term ‘gleaning’. Sommigen bekijken dumpster diving als een moderne manier van ‘gleaning’. Maar vandaag zijn er nog steeds mensen die op deze manier etenswaren zoeken (Carolsfeld, & Erikson, 2013, p. 248).

Tot noch toe bestaan er geen globale cijfers over de prevalentie van dumpster diving. Dit heeft te maken met een gebrek aan onderzoek en populatie die zich niet graag kenbaar maakt. Het gaat hier om een groot ‘dark number’. Cijfers uit statistieken van politie- en justitie kunnen hier ook geen duidelijkheid over scheppen daar ‘dumpster diving’ niet letterlijk gecategoriseerd staat in de wet, maar onder ‘diefstal’ valt.

2.2 Modus operandi binnen de sub-cultuur

De modus operandi stelt over het algemeen internationale gelijkenissen. De dumpster divers verplaatsen zich actief naar containers waar mogelijk herbruikbaar materiaal te vinden is. Naar onderzoek door Fernandez et al. blijkt dat weinig skippers alleen tot actie overgaan. Dat kan

gevaarlijk zijn en de hulp van een derde kan handig zijn tijdens het skippen. Zij kunnen helpen bij het heffen van zwaar materiaal of er kan iemand op de uitkijk staan in risicogebieden. Sommigen doen dit overdag, maar het grootste aandeel skippers prefereert de avond of de nacht om over te gaan tot actie (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010, p. 1781). Hierbij maken de divers vaak gebruik van pillichten om te zorgen voor verlichting. Veel containers staan in donkere hoeken van de parking of achter beschutting. In dat geval dienen de skippers zich te begeven op onbevoegd terrein om aan de containers te kunnen. In sommige gevallen kan gebruik gemaakt worden van valse sleutels om toegang te verkrijgen. Hetzelfde kan gelden voor containers die op slot zijn. Al hebben sommige skippers hier andere, minder respectvolle, methoden voor. Sommigen kiezen ervoor om het sleutelgat van de gesloten container op frequente wijze dicht te lijmen met secundelijm. De eigenaar van de container is hierna genoodzaakt om een slotenmaker te laten langskomen, of een nieuw slot te steken. Dit kost steeds veel geld. De skippers hopen dat wanneer zij de sloten blijven vastlijmen, de eigenaar het zal opgeven om deze steeds te vervangen en de container gewoon los zal laten. Eenmaal in de container wordt er soms gebruik gemaakt van plasticen of rubberen handschoenen om zichzelf te beschermen tegen vuil en scherpe voorwerpen. Al is dumpster diving globaal gezien geen gevaarlijke activiteit.

Er bestaat een zekere eigen cultuur onder dumpster divers, met een eigen etiquette. Het bestaan van deze sub-cultuur kan verklaard worden door het idee dat de skippers door de maatschappij gemarginaliseerd worden als gevolg van hun acties, waardoor zij toenadering zoeken tot gelijkgezinden. Dit is ook logisch wanneer je bedenkt dat iedereen zich liefst omringt met mensen die dezelfde waarden en passies delen. Fernandez et al. geven dit ook als antwoord op de vraag hoe dumpster divers zichzelf toch een positieve identiteit kunnen aanmeten ondanks de negatieve en zelfs marginaliserende reactie van de maatschappij op dumpster diving. Veel dumpster divers proberen ook andere vrienden en familie te betrekken tot hun activiteit. Dit doen ze door op een pro-actieve wijze hun gevonden goederen en verhalen te delen, waarbij ze overwegend de focus leggen op het positieve aspect van dumpster diving (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010, p. 1780, 1785).

De dumpster divers dragen binnen deze cultuur zorg voor elkaar en maken afspraken i.v.m. het skippen. Deze afspraken kunnen zowel impliciet als expliciet aanwezig zijn. Het onderzoek van Fernandez en haar collega's brengt aan het licht dat er onder dumpster divers gebruik gemaakt kan worden van een informeel schema waarbij men een verdeling opmaakt tussen de containers en partners. Bepaalde duo's mogen dan enkel op bepaalde nachten en in bepaalde containers

gaan skippen. Zo laten ze de container vrij voor andere skippers. Op deze manier kunnen de skippers delen met elkaar. Deze methode wordt veelal gebruikt voor containers met fruitafval. Maar er bestaat ook impliciete en informele regelgeving waar skippers zich aan houden. Carolsfeld en Erikson (2013) onderscheiden in hun onderzoek drie grote regels. Zij benoemen dit als de ‘dumpster etiquette’:

1. Een opvallende aanwezige regel binnen deze cultuur is dat divers de vuilbakken zo net mogelijk achterlaten (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010, p 1782). Dit doen ze uit solidariteit met andere skippers. Goede vuilbakken zijn niet makkelijk om te vinden. Eens ze gevonden zijn, willen de skippers deze kunnen blijven gebruiken. Wanneer vuilzakken in containers opengescheurd achtergelaten worden, of ze de vuilbakken smerig achterlaten, is de kans groot dat de eigenaars de containers binnen zullen plaatsen. Dat maakt het voor skippers moeilijker of zelfs onmogelijk om nog op deze plaats te skippen. Ook zijn veel handelaars zich gewaar van het feit dat er dumpster divers actief zijn in hun vuilbakken en laten zij deze bewust los en buiten staan. Op deze manier bestaat er een indirecte band tussen de verkoper en de dumpster diver, die idealiter elkaars domein respecteren. Het proper achterlaten van de containers is dus niet enkel een kwestie van gewoonte of hygiëne, maar ook een kwestie van middelenbeheer, duurzaamheid en respect.
2. Als tweede etiquette geven Carolsfeld en Erikson (2013) aan dat dumpster divers geen container zullen inklimmen, wanneer ze zien dat deze al bezet is. Ze kunnen wel eerst proberen achterhalen of die andere persoon ervoor open staat om samen te skippen, maar over het algemeen wordt verwacht dat die skipper zich een andere container moet gaan zoeken of zijn beurt moet afwachten.
Voor sommige skippers is het niet altijd een zegen om de eerste skipper van de dag te zijn. Carolsfeld en Erikson menen dat het voor sommige skippers geen aangename ervaring is om te zien hoeveel voedsel weggegooid wordt. Aan de andere kant, een goede vangst bij een volle container, kan zo’n goed gevoel geven.
3. De derde impliciete regel sluit goed aan bij de vorige. De eerste skippers worden vaak geconfronteerd met een overvolle container. Het is dan aan deze persoon om niet hebzuchtig te zijn en enkel mee te nemen wat hij nodig heeft en kan vervoeren, opslaan en bewaren. Maar hierbij bestaat nog steeds de kans dat wat zij laten liggen, uiteindelijk toch op de stortplaats zal belanden. Skippers proberen hier een evenwicht in te vinden. Goederen die ze meenemen uit de container en toch niet zullen kunnen consumeren,

worden dan vaak uitgedeeld aan derden.

(Carolsfeld, & Erikson, 2013)

Dumpster divers worden vaak geconfronteerd met handelaars die het niet appreciëren dat er in hun containers geskipt wordt. Opvallend is dat er onder de skippers geen etiquette bestaat die hen vertelt op welke wijze hier mee om te gaan (Carolsfeld, & Erikson, 2013).

2.4 Motieven voor dumpster diving

Er zijn verschillende redenen waarom mensen overgaan tot dumpster diving. Hieronder volgt een weergave van de drie meest voorkomende redenen waarom mensen aan dumpster diving doen.

2.2.1 Financiël

De eerste skippers, of mensen die aan 'gleaning' deden, deden dat uit financiële noodzaak. Niet iedereen heeft de luxe om zich etenswaren aan te schaffen. En toch belanden veel kwaliteitsvolle producten in de afvalcontainer. Via deze weg kunnen personen zich alsnog bepaalde voedingsmiddelen aanschaffen. Fernandez et al. poneren dat de economische motieven voor dumpster diven gebaseerd zijn op de waarde die dumpster divers toekennen aan de goederen in de containers (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010). Het onderzoek van Eikenberry en Smith (2003) toont de prevalentie van stadsbewoners, in Amerika, met een laag inkomen die skippen. Zij wijzen op de grote nood aan voedselhulp in Amerika, in combinatie met de grote hoeveelheden voedsel die verspild worden. Deze combinatie zorgt voor een stijging van het aantal mensen die zich beroepen op minder toegankelijke manieren om aan voedsel te komen, zoals het stelen van voedsel of dumpster diving. De skippers zijn hierbij afhankelijk van de inhoud van de container. Zij hebben geen invloed op die inhoud en zijn aangewezen op een beperkt keuzeaanbod. Maar, zeer opvallend is dat, personen die hun voedingswaren vergaarden via dumpster diving, tijdens het onderzoek meer groenten aten dan personen die dat niet deden (Eikenberry, & Smith, 2003).

In het onderzoek van Fernandez en haar collega's vertelt één van de respondenten dat zij bepaalde goederen verder verkoopt om zo geld te hebben. Ze verkoopt deze in hun natuurlijke vorm of bewerkt deze. Ze maakt kunstwerken met gevonden materialen en verkoopt deze aan geïnteresseerden. In dit geval betreft het geen eetbare waren (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010).

Dumpster diven vanuit economische motieven, zetten de skippers vaak verder aan het denken. Het onderzoek van Fernandez en haar collega's toont aan dat veel skippers gaandeweg meer en

meer motieven vinden, verder dan enkel het economische aspect, die hun acties legitimeerden. De blootstelling aan de grote hoeveelheid afval die verspild wordt, kan een trigger zijn voor het ontwikkelen van ideologische waarden (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010).

2.2.2 Ideologisch

Fernandez et al. geven een dubbele ideologische overweging weer ten aanzien van de verkoopsmarkt: dumpster divers gaan in tegen diens beide kanten. Dat impliceert de koper langs de ene kant, en de verkoper langs de andere kant. Dumpster divers zijn niet akkoord met de mate waarin verkopers hun waren weggooien. Maar zij plaatsen dat gegeven in een groter geheel. Veel skippers proberen afstand te nemen van die markt, omdat zij geloven dat de macht van de producenten leidt tot ongelijke distributie van de welvaart. Het feit dat er zoveel weggegooid wordt, toont aan dat er teveel geproduceerd wordt. De manier waarop men produceert, is niet steeds even ethisch te verantwoorden. Multinationals hebben hier een groot aandeel in.

Aan de andere zijde, zijn er de consumenten die een te grote vraag stellen naar de producenten toe. Fernandez et al. hebben het over de consument die verslaafd is aan consumeren. Dat resulteert op zijn beurt in een grote hoeveelheid verspilling en afval, met de nodige impact op het milieu. Dumpster diving wordt dus niet perse aanzien als een reactie op het consumeren, maar als een proactieve handeling die de grote hoeveelheid afval als gevolg van het alomtegenwoordige consumentisme wil beperken (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010, p 1783).

Er zijn dumpster divers die hun ideologische waarden nog doortrekken nadat zij het voedsel vergaard hebben uit de container. De website Trashwiki.org¹ toont in een documentaire de manier waarop een groep Nederlandse krakers gebruik maken van voedsel uit afvalcontainers. Primair gebruiken zij dat om van te leven, zowel uit financiële noodzaak, maar overwegend uit ideologische overtuigingen. Secundair gebruiken zij het gevonden eten om mensen op straat te sensibiliseren en bewust te maken van de hoeveelheid aan bruikbaar eten die verspild wordt en nog perfect te gebruiken valt. In deze documentaire geven de krakers gratis soep en relevante informatie weg aan het Amsterdams station. Opmerkelijk is dat één van de skippers aanhaalt dat hij ook aan dumpster diving doet bij wijze van 'sociaal experiment'. De persoon is benieuwd

¹ Deze website, gepubliceerd voor en door dumpster divers, freegans en anderen, biedt relevante informatie rond deze onderwerpen. De website geeft gratis toegang tot afval-gerelateerde artikels en informatie per land, stad, voedingswaar, etc. (www.trashwiki.org/en/Main_Page)

naar de reacties van mensen wanneer hij op straat eten van de grond raapt dat de vorige marktkramer niet heeft opgeruimd, of wanneer hij marktkramers vraagt om restjes (www.trashwiki.org/en/Main_Page).

Sommigen stellen zichzelf de vraag of het wegwerpen van eetbaar voedsel niet strafbaar gesteld moet worden. Steven De Geynst, alias de Muffin Man (zie verder in hoofdstuk ‘2.3.2 Cases’), maakte in 2012 een documentaire waarin hij deze vraag centraal stelt. Het is niet logisch dat het wegnemen van eetbaar materiaal uit een afvalcontainer strafbaar is, terwijl anderen ongestraft eten kunnen weggooiden, met alle schadelijke gevolgen van dien.

Freeganism

Sommigen gaan nog verder in hun ideologieën en weigeren om het hele economische systeem nog langer te steunen. De website freegan.info biedt veel informatie rond dit onderwerp en geeft weer dat ‘freegans’ de term is die gegeven wordt aan personen die op beperkte wijze deelnemen aan het systeem en alternatieve levenswijzen zoeken dan de mainstream. Het woord is afkomstig van een opsplitsing tussen de woorden “free” (gratis) en “vegan” (veganisten vermijden alle waren afkomstig van dierlijke bronnen of goederen die getest worden op dieren). Freegans nemen op een minimale wijze deel aan het economische systeem en proberen hun consumptie in zo groot mogelijke mate te reduceren. Dat doen ze vanuit de idee dat misbruik van mensen, dieren en de aarde op alle niveaus van productie voorkomen en in elk artikel dat we kopen. Dat is eigen aan onze industriële, complexe, massaproductie economie die gestuurd wordt door winstbejag. In tegenstelling tot een maatschappij die gebaseerd is op materialisme, competitie, conformiteit, morele apathie en hebzucht, kiezen freegans voor een levensstijl die draait om generositeit, sociale zorg, delen, samenwerking en zorg voor de gemeenschap. (Weisman, 2008)

Victoria C. Moré voerde in 2011 etnografisch veldwerkonderzoek naar de levenswijzen van freegans. Zij geeft weer dat globaal gezien de meeste freegans jonge, onafhankelijke, mannen zijn die een opleiding genoten hebben (Moré, 2011, p. 46).

Freegans leven volgens bepaalde normen, zoals minder werken, huur-vrij leven, eco-vriendelijke transportaties en –meer relevant voor het onderwerp dumpster diving:- leven volgens een groene levensstijl, hergebruik van afval en het minimaliseren van afval (Weisman, 2008). Wat betreft het redden van voedseloverschot, houden zij er nog een paar opmerkelijke technieken op na dan enkel dumpster diving. Sommigen vragen winkeliers rechtuit naar voedsel dat weggegooid zal worden. Anderen doen aan “plate scraping” of “table diving”. Hierbij

behelpen deze freegans zich op restaurant met de overschotten die mensen achterlaten op hun bord. Dat kan al dan niet na overleg zijn met het personeel. Een derde wijze waarop freegans zich behelpen aan kosteloos voedsel, is het eten van eetbare planten die ze vinden in hun omgeving. Een andere vorm is het eten van road-kill. Ze doen zich hierbij tegoed aan het vlees van dieren die slachtoffer werden in het verkeer (Moré, 2011).

2.2.3 Psychologisch

Psychologische motieven hebben betrekking op de positieve gevoelens en psychologische voordelen als gevolg van de activiteit. De respondenten in het onderzoek van Fernandez, Brittain en Bennett (2010) geven weer dat zij het skippen ervaren als het duiken in een schatkist. Ze vergelijken dumpster diving hier als tweedehands winkelen, met betrekking tot serendipiteit. Eerst en vooral gaan zij op zoek naar de waren die ze nodig hebben. Hiernaast vinden ze vaak andere zaken die in eerste instantie niet nodig zijn, maar een mooie surplus kunnen zijn op het skippen. Het verrassingseffect dat ze steeds krijgen bij het skippen, is een grote fun-factor in het hele gebeuren.

Andere respondenten geven aan dat zij in eerste instantie skipten uit levensnood, maar gaandeweg het psychologisch motief hier aan konden toevoegen. Hetzelfde geldt voor skippers die in eerste instantie enkel uit ideologische overweging aan dumpster diving doen (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010).

2.3 Dumpster diving binnen het Belgisch strafrecht

Er zijn landen waar dumpster diving een legale activiteit is. België maakt echter geen deel uit van die landen. Integendeel, dumpster diving wordt volgens de strafwet aanzien als 'diefstal'. Toch valt in veel cases te betwisten of alle constitutieve elementen van het misdrijf voltrokken worden.

Ter illustratie bevat dit hoofdstuk twee cases omtrent dumpster diving. De case rond Steven De Geynst alias 'de Muffin Man' en 'de case Ollie' uit Brugge. Deze twee zaken kregen veel media-aandacht en werden zo de twee grootste en bekendste zaken rond dumpster diving in België.

2.3.1 Wetgeving

Conform art. 461 Sw. is hij die een zaak bedrieglijk wegneemt, schuldig aan diefstal.

Art. 461 Sw. omschrijft diefstal als volgt:

Art. 461. Hij die een zaak die hem niet toebehoort, bedrieglijk wegneemt, is schuldig aan diefstal. Met diefstal wordt gelijkgesteld het bedrieglijk wegnemen van andermans goed voor een kortstondig gebruik.

De strafmaat voor diefstal wordt weergegeven in art. 463 Sw.

Art. 463. Diefstallen, in dit hoofdstuk niet nader omschreven, worden gestraft met gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met geldboete van zesentwintig [euro] tot vijfhonderd [euro].

(1§ In het geval bedoeld bij artikel 461, tweede lid, bedraagt de gevangenisstraf echter niet meer dan drie jaren.)

2§ Het minimum van de straf bedraagt drie maanden gevangenisstraf en vijftig euro geldboete wanneer de diefstal werd gepleegd ten nadele van een persoon van wie de bijzonder kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk was of de dader bekend was.

Art. 467 Sw. geeft de strafmaat voor verzwarende omstandigheden weer. Deze zijn relevant aan de modus operandi van dumpster diving en om die reden wordt dit artikel hier weergegeven:

Art. 467. Diefstal wordt gestraft met (opsluiting van vijf jaar tot tien jaar):
Indien hij gepleegd wordt door middel van braak, inklimming of valse sleutels;
Indien hij gepleegd wordt door een openbaar ambtenaar door middel van zijn ambtsbediening;

Indien de schuldigen of een van hen de titel of de kentekens van een openbaar ambtenaar aannemen of een vals bevel van het openbaar gezag invoeren.

(<http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>)

Artikel 461 van het Strafwetboek erkent de drie constitutieve elementen van het misdrijf, namelijk: materieel element, moreel element en wederrechtelijk element. Volgens het legaliteitsbeginsel, dient het materieel element zich op de door de wet omschreven wijze te voltrekken. In dat geval betreft het een handeling, en wel meer het ontvreemden van roerende goederen, zonder de toestemming van de eigenaar. Dat element is voltrokken wanneer de

persoon het goed in zijn bezit heeft. Het moreel element betreft de schuldvorm waarmee de gedraging wordt gesteld. Het betreft hier een opzettelijk misdrijf. Advocaat en docent Tom Malfait (2012) geeft weer dat het hier gaat om een bijzonder opzet, waarbij de dader handelt vanuit het inzicht om zichzelf en/of anderen een onrechtmatig voordeel te verschaffen (Malfait, 2012, p. 126). Het wederrechtelijk element is voltrokken wanneer er geen sprake is van rechtvaardigingsgronden (wettige verdediging, noodtoestand, hoger bevel, etc.).

Art. 3 van het Materialendecreet geeft een omschrijving van een ‘afvalstof’:

Art. 3. In dit decreet wordt verstaan onder: 1° afvalstof: elke stof of elk voorwerp waarvan de houder zich ontdoet, voornemens is zich te ontdoen of zich moet ontdoen.
[...]

(<http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>)

Gezien de houder zich ontdoet van de goederen, kan de vraag gesteld worden of de bepaling uit art. 461 Sw. ‘andermans goed’ nog van toepassing is wanneer er iets uit een afvalcontainer gehaald wordt. Malfait (2012) stelt zichzelf bijkomend de vraag dat wanneer de houder de zaken in de afvalcontainer deponeert, hij hiermee, al dan niet impliciet, de toestemming geeft om deze goederen mee te nemen. De eigenaar plaatst deze zaken in veel gevallen zelfs op openbaar domein, met de bedoeling om alles te laten meenemen. Het antwoord op deze vraag dient rekening te houden met meerdere elementen.

Ten eerste is de plaats waar de afvalstoffen weggenomen worden van groot belang. Indien zij zich bevinden op openbaar terrein, wordt de indruk gewekt dat de goederen vrijwillig weggegeven worden. Hierdoor kan er geen sprake zijn van diefstal. Goederen die zich op privéterrein bevinden, behoren nog steeds toe aan de eigenaar. Zonder expliciete toestemming, is het wegnemen hiervan een misdrijf.

De toestemming is dan ook een tweede element dat bepaalt of het al dan niet een misdrijf betreft. Indien de toestemming gegeven werd, is er geen sprake van een bedrieglijk opzet. Deze toestemming mag evenwel reeds in het verleden gegeven zijn.

Als laatste tonen enkele cases aan dat het meenemen van afvalstoffen onder verschillende misdrijven gecategoriseerd kan worden, los van het misdrijf diefstal. Dat kan gaan van bendevoering, braak, het niet-naleven van de afvalstoffenreglementering (vervoersdocumenten, bijhouden van registers, gescheiden inzameling, ...), het ophalen of overbrengen van afvalstoffen zonder erkenning tot huisvredebreuk en dergelijke (Malfait, 2012). De verschillende modus operandi van dumpster diving tonen aan dat er gebruik gemaakt kan worden van valse sleutels en braak of inklimming.

2.3.2 Cases

De Muffin Man

In 2011 nam Steven De Geynst een pak ongeopende muffins uit de afvalcontainer van winkelketen GB. Steven De Geynst, die sindsdien de naam ‘Muffin Man’ kreeg, werd hierbij opgepakt door de politie en door de rechtbank van eerste aanleg van Dendermonde schuldig bevonden aan diefstal met geweld. Hij zou hierbij geweld gebruikt hebben tegen het winkelpersoneel, waarbij hij diens duim verwond heeft (De Morgen, 2011; Van De Perre, 2012). De Muffinman kreeg hiervoor zes maanden met uitstel. Hij ging hiertegen in beroep. Op 8 februari 2012 sprak het Hof van Beroep te Gent de Muffinman vrij (Malfait, 2012).

Het Hof oordeelde dat er in deze zaak geen sprake kon zijn van een bedrieglijk opzet, daar de zaakvoerder van de supermarkt in het verleden zijn toestemming gegeven zou hebben aan Steven De Geynst om zaken uit de afvalcontainer te halen. Los hiervan oordeelde het Hof van Beroep wel dat de goederen niet vrijwillig prijsgegeven werden aangezien de container zich achteraan de parking van de GB bevond. Dat is privéterrein. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het Hof dus wel suggereert dat goederen die op openbaar terrein staan, geen eigendom meer zijn van de vorige eigenaar en dus wel vrijwillig prijsgegeven worden (Malfait, 2012).

‘Ollie’ uit Brugge

In 2009 werd de eco-activist Ollie opgepakt door de politie terwijl hij voor €51 goederen uit de afvalcontainer van supermarkt AD Delhaize probeerde mee te nemen. Ollie is de bijnaam van de jonge activist. Ollie verleende hierbij geen medewerking aan de politie. Hij weigerde zijn identiteitskaart te laten zien. Maar ook na zijn aanhouding bleef Ollie alle medewerking weigeren. De raadkamer in Brugge verlengde zijn aanhouding dan ook één maal met één maand, omwille van zijn ‘arrogante houding’ (<http://www.standaard.be/cnt/ph276cr6>). De rechtbank van Brugge veroordeelde Ollie tot een celstraf van 28 dagen wegens diefstal en inbraak (<http://trashwiki.org/en/Ollie>).

Beide zaken brachten het onderwerp dumpster diving onder de publieke aandacht. Zowel de Muffinman als Ollie konden rekenen op steun van sympathisanten onder de vorm van openbaar protest. Voor sommigen zijn zij de Robin Hood van onze samenleving.

Voor Ollie vond een lawaaidemo plaats voor de deuren van de Brugse gevangenis. Ongeveer een 80-tal mensen woonden dit bij (<http://trashwiki.org/en/Ollie>). De zaak van Steven bracht een kleine protestactie teweeg door de straten van Gent. Over zijn zaak werd trouwens een half uur durende documentaire gemaakt. Deze film draagt bij aan het maatschappelijke debat

omtrent onze omgang met kostbaar voedsel. Het stelt enkele vragen zoals: "Waarom voedsel weggooien terwijl er zoveel mensen zijn die dat goed kunnen gebruiken?" "Waarom is het wegnemen van voedsel uit een container een misdaad en het verspillen van eetbaar voedsel niet?" (<http://www.11.be/kom-in-actie/materialen/film-en-documentaire/item/the-muffinman>).

2.4 Conclusie

Dumpster diving is het fenomeen waarbij mensen nog bruikbaar materiaal uit afvalcontainers halen. De motieven hiervoor kunnen onderverdeeld worden in drie grote luiken: financieel, ideologisch en psychologisch. Al doen de meesten dat met goede bedoelingen en richten zij hier weinig kwaad mee aan, dumpster diving is illegaal in België. Het valt onder diefstal. Mede door het illegale karakter van de activiteit, is het moeilijk om een juist cijfer op de prevalentie van dumpster diving te plakken. Ons land kende reeds twee grote strafzaken rond dumpster diving. Beide mannen waren niet akkoord met hun aanhouding en de werking van het strafrechtelijk apparaat omtrent dumpster diving. Eén van hen maakte nadien zelfs een documentaire en stelde hierbij enkele vragen centraal waar veel groene activisten zich mee bezig houden: "Waarom is het wegnemen van voedsel uit een container een misdaad en het verspillen van eetbaar voedsel niet?".

3. Dumpster diving binnen de groene criminologie

Het wegnemen van 'bedorven' voedsel uit afvalcontainers is strafbaar. Het weggooien ervan niet. Ondanks het illegale karakter van dumpster diving, zijn er mensen die zich hier toch aan wagen. In veel gevallen doen zij dat vanuit bepaalde principes en ideologieën. Doorheen het lezen van vorige hoofdstukken, kan de lezer gelijkenissen vinden tussen die principes en de waarden van de kritische en groene criminologie.

Hieronder volgen enkele raakvlakken tussen de kritische/groene criminologie, de principes waarop dumpster diving berusten en de vraag of het weggooien van voedsel strafbaar gesteld moet worden. Als eerste volgt een bespreking van het Belgische strafrecht. Groene criminologen stellen dat er nood is aan duidelijke wetgeving om het milieu te beschermen. Dumpster divers stellen langs hun kant de duidelijke vraag of het wegwerpen van eetbaar voedsel hier in thuis hoort. Er kunnen gelijkenissen gevonden worden met de idee dat het strafrecht gericht is op de bescherming van de sterke groepen in de samenleving. Iets dat te herkennen valt uit de kritische criminologie.

Daarna bespreek ik de twee relevante handelingen: dumpster diving en het weggooien van voedsel. Zij worden bekeken vanuit de vorige twee paradigma's.

Als laatste schrijf ik over de daders en de slachtoffers. De groene en kritische criminologie zijn het erover eens welke categorie mensen de grootste slachtoffers zijn van ecologische gevolgen. Sommige groene criminologen pleiten zelfs voor een plaats voor dieren in het strafrecht, daar zij mee slachtoffer zijn. Dumpster divers proberen deze gevolgen te voorkomen.

3.1 Strafrecht

De kritische criminologie stelt in vraag welke handelingen binnen het strafrecht zouden moeten horen. Zij gaan er van uit dat er onaantastbare mogendheden zijn die deze vraag al beantwoord hebben, vanuit hun eigenbelang. Groene activisten die zich bezig houden met dumpster diving, stelden zich eerder al de vraag of het weggooien van eetbaar voedsel niet beter strafbaar gesteld kan worden. Hiermee vallen zij in het plaatje van de groene en kritische criminologie. Er is een onderscheid tussen zaken die al opgenomen zijn binnen het milieurecht, en handelingen die schadelijk zijn maar gespaard blijven van het strafrecht. Beide partijen durven luidop de vraag stellen of het bestaande strafrecht hier wel aan tegemoet komt. Maar als we de kritische criminologen moeten geloven, zal het niet evident zijn om deze handelingen een plek te geven binnen het strafrecht. Ruggiero en South stelden in ‘1.2.1 Wetgeving’ dat milieuwetgeving gebukt gaat onder de beschermende functie van het recht voor de industriële groei, productie en consumptie (Ruggiero & South, 2012, p. 59). Zolang er geen verandering komt binnen onze manier van verbruiken en het strafrecht zijn invloed hierop niet laat gelden, zien dumpster divers weinig alternatief dan zich begeven tot illegale handelingen.

De groene criminologen Ruggiero en South (2012) zien het belang van milieuwetgeving ruimer dan de loutere bestraffende functie en passen ‘intergenerationele billijkheid’ hierop toe. Elke generatie geeft zijn natuurlijk en cultureel erfgoed verder aan de volgende generatie. Dat is een verbintenis tussen de doden, levenden en zij die nog geboren zullen worden. Het creëert een plicht om aan de volgende generaties een planeet door te geven die minstens zo gezond is als de planeet die zij heeft geërfd, zodat elke generatie de vruchten ervan kan plukken. Het belang van milieuwetgeving bevindt zich in het vaststellen van de rechten en plichten met betrekking tot dat erfgoed in het internationaal recht. Maar zoals eerder vermeld, is het helaas geen evidentie deze morele plicht vast te leggen in wetten (Ruggiero & South, 2012).

3.2 Handelingen en gevolgen

In deze masterproef staan twee handelingen centraal: dumpster diving en het weggooien van nog bruikbaar materiaal. Hoe vertalen beide handelingen zich binnen de kritische/groene criminologie?

3.2.1 Weggooien van bruikbaar voedsel

Het wegwerpen van voedsel dat nog gebruikt kan worden voor menselijke consumptie, wordt door velen gezien als ‘voedselverspilling’. Verspilling is een subjectief begrip, niet iedereen interpreteert het op dezelfde manier. De Vlaamse Overheid bracht in september 2015 een factsheet uit met cijfers over voedselverspilling. Zij beginnen deze sheet met een definiëring van het concept ‘voedselverspilling’. Hierbij delen ze voedsel op in een eetbaar en niet-eetbaar gedeelte. Dat laatste wordt ook ‘de nevenstroom’ genoemd. Dat kan gaan over zaden en pitten, schillen, beenderen, etc. Voedselverlies is volgens hen elke reductie in het voor menselijke consumptie beschikbare voedsel dat plaatsvindt in de voedselketen, van oogst tot en met consumptie (Vlaamse Overheid, 2015, p. 1). De mate waarin voedsel verspild wordt, loopt parallel met de ontwikkeling van een land. Gustavsson en zijn vier collega’s (2011) geven in hun studie rond voedselverspilling weer dat in medium- en hoge inkomenslanden voedsel veelal verspild wordt in de consumptiefase. In een van de laatste stadia van de voedselproductieketen. Dat voedsel is dus bruikbaar, waardoor er zeker gesproken kan worden over verlies en verspilling. In geïndustrialiseerde regio’s is het aandeel voedselverspilling vooral groot in het begin van de voedselketens. De lageloonlanden laten voedselverspilling voornamelijk plaatsvinden in de vroege en middelste fases van de voedselproductieketen. Hier wordt veel minder voedsel verspild op niveau van de consument.

Cijfers over voedselverspilling

Om het verschil in voedselverspilling tussen ontwikkelings- en ontwikkelde landen op niveau van de consument aan te tonen, geven Gustavsson et al. (2011) enkele illustratieve cijfers weer. Zij schatten dat de consumenten in Europa en Noord-Amerika jaarlijks 95 tot 115 kg voedsel verspillen per persoon. De cijfers in sub-Sahara Afrika en Zuid/Zuid-Oost Azië liggen veel lager, en wel met 6 tot 11 kg per jaar per persoon (Gustavsson, J., et al. 2011).

Volgens de eerder genoemde factsheet van de Vlaamse Overheid, verspilt de Vlaamse consument gemiddeld 18 tot 26 kg voedsel per jaar. Voor een gemiddeld huishouden betreft dat tussen de 42 en de 61 kg voedsel per jaar. Een gemiddeld huishouden bevat 2,4 personen. Wanneer deze cijfers worden opgeteld, bekomen we een totaalverlies van 116.000 tot 168.000 ton voedsel.

Het voedsel dat de Vlaming weggooit komt terecht in verschillende afvoerkanalen. Het huishoudelijk restafval bestaat gemiddeld voor 15% uit voedselafval, waarvan 7% te vermijden valt. Fruit (29%), brood en banket (23%) en groenten (20%) vormen de top 3 van voedselverlies

bij het restafval. Zij worden opgevolgd door bereide gerechten (5%) en vlees, vis en gevogelte (5%). 1,3% van het restafval bestaat uit nog ongeopende verpakkingen. Per inwoner per jaar komt dit overeen met 1,44 kg. Bij 25% van deze ongeopende pakketjes zou de datum zelfs nog niet eens overschreden zijn. Wanneer ze een onderscheid maken tussen verpakkingen met houdbaarheidsdatum volgens 'te gebruiken tot' en 'tenminste houdbaar tot', blijkt 48% van de ongeopende verpakkingen in onze restafval nog steeds geschikt voor consumptie. Een tweede kanaal, het GFT-afval, bevat 27% tot 57% voedselafval. Vijf tot 10,5 kg hiervan is voedselverlies en 6,3 tot 13,4 kg nevenstromen. Andere kanalen kunnen zijn: thuiscompostering, de gootsteen, kippen, het toilet en huisdieren. Zij zijn goed voor 32% van het totale verlies (Vlaamse Overheid, 2015).

En toch leeft in de periode tussen 2014-2016 nog één op negen mensen in de wereld in een toestand van chronische ondervoeding. In concrete cijfers betreft dit 795 miljoen van de 7,3 miljard personen op aarde. In ontwikkelde landen wordt dit aandeel geschat op 11 miljoen mensen. 780 miljoen ondervoede personen leven in ontwikkelingslanden en vormen 12,9% van het hele aandeel, of één op acht in ontwikkelingslanden (http://www.worldhunger.org/articles/Learn/world%20hunger%20facts%202002.htm#Number_of_hungry_people_in_the_world).

De oorzaken en gevolgen van voedselverspilling

Nog bruikbaar voedsel weggooien op zich heeft geen directe ecologische gevolgen. Het is eerder een aanwijzing dat er in voorgaande stadia fouten gemaakt worden met grote schadelijke gevolgen. Het feit dat er zo veel eetbare waren worden weggegooid in onze westerse landen, wijst op een overproductie. Er wordt meer gemaakt dan dat wij verbruiken. Gustavsson en zijn collega's (2011) opteren dat het voedselverlies in medium- en hoge inkomenslanden te wijten valt aan het gedrag van de consument en een gebrek aan coördinatie tussen verschillende actoren in de voedselproductieketen. De overeenkomsten tussen de boeren en de kopers hebben een grote bijdrage aan de hoeveelheid gewassen die verspild worden. Voedingswaren kunnen verspild worden als gevolg van bepaalde kwaliteitsstandaarden die waren zonder goede vorm of verschijning niet accepteren. Op niveau van de consument is het gebrek aan planning van aankopen en de 'te gebruiken tot'-datum een grote oorzaak voor voedselverspilling. Dat in combinatie met een koper die het zich kan permitteren om voedsel weg te gooien en hier onachtzaam mee omspringt (Gustavsson, J., et al., 2011).

In een kapitalistische wereld die werkt volgens vraag-en-aanbod, wijst een hoge productie op een grote vraag van de consument. Uit deze hoge productie kunnen we enkele zaken afleiden:

- Onze vraag is groot. We kopen veel en vaak meer dan we effectief nodig hebben en verbruiken. Hieruit kunnen we afleiden dat er ook enorm veel verspild wordt in huis (zie cijfers factsheet Vlaamse Overheid).
- Indien we toch alles verbruiken, is dat vaak meer dan ons lief is. Dit noemen we ‘overconsumptie’. De dagelijks aanbevolen hoeveelheid vlees voor een volwassen persoon is 120 gram. De verpakkingen in de winkel gezien, wijzen erop dat mensen vaker grotere porties eten. Hoe meer, hoe liever.
- Fernandez en haar collega’s spreken over een consument die verslaafd is aan consumeren. Onze drang naar overconsumptie kunnen we ook doortrekken buiten de voedselschakel. Veel materiële waren zijn niet duurzaam en stimuleren het leven in een wegwerpcultuur. De populariteit van winkels zoals Action, Big Bazar maar ook grotere ketens als IKEA bewijzen de populariteit van materiaal dat niet duurzaam is.
- ...

In Vlaanderen kost het voedselverlies ons jaarlijks gemiddeld 89 euro per persoon. Voor een gemiddeld huishouden komt dit op 209 euro. Gezamenlijk verliezen we hier in totaal 564 miljoen euro aan (Vlaamse Overheid, 2015, p. 4).

Het verspilde voedsel kende uiteraard een heel voorafgaand productieproces dat middelen vereiste. Als je weet dat een gemiddelde ‘voedsel-voetafdruk’ 1,3m² per kilo voeding bedraagt, komen we tot een ‘voedselverlies-voetafdruk’ van 23 tot 26m² per Vlaming. In totaal bedraagt dit 14.600 tot 21.000 hectare. Ook de algemene klimaatimpact onder de noemer van CO₂-uitstoot per persoon is notabel. Elke ton voedsel kent een equivalent van 4 ton CO₂. De klimaatimpact van voedselverspilling per persoon per jaar bedraagt 73 tot 104 kg CO₂. Voor gans Vlaanderen bedraagt dit 466.000 tot 673.000 ton CO₂ per jaar (Vlaamse Overheid, 2015, p. 4).

3.2.2 Dumpster diving

Dumpster diving is een fenomeen dat plaatsvindt op lokaal niveau. De eerst merkbare gevolgen zijn dan ook voelbaar voor de plaatselijke handelaar waarvan er waren uit zijn afvalcontainer gehaald worden. Hij zal geen winst maken op de fles whisky die de skipper bij toeval uit de vuilbak haalt. Normaliter zou de verkoper hier sowieso geen winst meer op gemaakt hebben. Het is hem niet gelukt om de fles drank te verkopen. Wanneer mensen echter leven volgens een principe genaamd ‘freeganism’ maakt de verkoper rechtsreeks verlies als gevolg van de levensstijl van die persoon. Freegans sluiten het kopen van de fles als handelingsalternatief

volledig uit en leven zelfs voor de volle 100% van waren die zij niet verkregen hebben uit het reguliere koopsysteem. De ‘gewone dumpster divers’ halen een fles drank uit de vuilbak, zijn blij en benutten deze. Als zij echter nog andere etenswaren nodig hebben, kopen ze deze alsnog bovenop de fles drank in de winkel. Deze laatste steunt de verkoper wel nog. De freegan absoluut niet.

Op zich zal het effect van de dumpster diver op de portemonnee van de handelaar niet groot zijn. Vele handelaren zijn zich immers ook bewust van het feit dat mensen zaken uit hun containers halen en laten dit toe. Wanneer iedereen echter op grote schaal zou beginnen met dumpster diving, kan dit gevolgen meebrengen voor de economie, zowel op micro- als op macroniveau.

3.2.3 De terugkoppeling naar de kritische/groene criminologie

Maar waarom is dumpster diving dan toch strafbaar? De gevolgen van het weggooien van eetbaar voedsel zijn veel verregaander dan het stelen uit een afvalcontainer. Zij impliceren zelfs schendingen van de mensenrechten, meer bepaald het recht op de aanwezigheid van drinkwater, schone lucht en niet-vervuilde landbouwgrond. En hierbij komen de kritische criminologen op hun achterste poten te staan.

De vraag of we eten weggooien strafbaar moeten maken, wordt weer relevant. Dat koppelt de motieven van dumpster divers terug naar het gedachtengoed van de kritische/groene criminologie die het strafrecht in vraag stellen. Het antwoord op de vraag kan zijn dat dumpster diving de economie niet steunt. Al toonde vorige paragraaf aan dat dit slechts in beperkte mate is, indien dat kleinschalig blijft. Zijn het dan toch de machtigere groepen die kost wat kost willen vermijden dat er andere wegen vrij komen dan dat we mee in het gareel van het kapitalisme moeten lopen?

3.3 Daders en slachtoffers

Het hoofdstuk ‘1.2 Groene criminologie’ mag duidelijk maken dat de mens en enkel de mens de dader is van zijn bewuste handelingen die schadelijke gevolgen met zich meebrengen. Al kan hierbij de vraag gesteld worden wie men mag verstaan onder ‘de mens die de schadelijke handelingen stelt’. De kritische en groene criminologen wijzen hierbij met de vinger naar de machtigere, vaak blanke, groepen. Gary Potter benoemt dat met de term ‘environmental racism’ (Potter, 2010). De zwakkere groepen zijn het slachtoffer. En dat gaat verder dan enkel de mensheid. De natuur, de dieren en diersoorten zullen machteloos de gevolgen ondergaan die de mens creëert.

De veranderingen in het ecosysteem gaan sneller dan dat dieren zich kunnen aanpassen om te overleven in wijzigende omstandigheden in hun habitat. Denk hierbij aan vissoorten die overbevist worden en niet snel genoeg nieuwe generaties kunnen verder brengen, ijsberen die uitsterven ten gevolge van het snelle tempo waarmee het Arctisch pakijns smelt, etc. In sommige gevallen krijgen diersoorten zelfs de kans niet tot aanpassing aan hun nieuwe klimaat, daar hun habitat, al dan niet letterlijk, gelijk gemaakt wordt met de grond. Het uitsterven van bepaalde diersoorten is een direct waarneembaar gevolg van onze handelingen. Het WODC benadrukt in hun artikel ‘Groene criminologie’ dat de waarde van deze dieren en de natuurlijke omgeving op zich hierbij voorop staat. Het nut van dieren voor de mens, is hierbij minder relevant (WODC, 2012, p. 6).

Therocide

De eerder vernoemde criminoloog Piers Beirne, verwijt de groene criminologie ervan de positie van dieren te snel mee onder de categorie ‘environment’ te plaatsen i.e. te weinig aandacht te besteden aan deze organismen binnen het strafrecht. We zien dieren als een decorstuk, ondergeschikt aan de mens, wiens handelen en belangen we centraal stellen. Door onszelf de vraag te stellen “Welke dieren worden slachtoffer bij groene of milieukwesties, en wat houdt dat slachtofferschap dan in?”, moeten we de rol van dieren meer expliciet maken binnen de groene criminologie (WODC, 2012, p. 31). In zijn artikel ‘Therocide: Naming Animal Killing’ benoemt Beirne het slachtofferschap van dieren als gevolg van menselijke handelingen met de term ‘therocide’. Hij maakt hier een aanklacht tegen het feit dat er voor menselijke afslachtingen een eenduidige en universele term bestaat, namelijk ‘homicide’, maar dat er geen universele term bestaat voor de gebeurtenis waarbij mensen dieren doden. Hij stelt hierbij het doden van een dier door de mens gelijkwaardig aan het doden van een mens door een ander individu.

“Thericide refers to those diverse human actions that cause the deaths of animals. As with the killing of one human by another (for example, homicide, infanticide and femicide), a thericide may be socially acceptable or unacceptable, legal or illegal. It may be intentional or unintentional. It may involve active maltreatment or passive neglect. Thericides may occur one-on-one, in small groups or in large-scale social institutions. The numerous sites of thericide include intensive rearing regimes; hunting and fishing; trafficking; vivisection; militarism; pollution; and human-induced climate change.” (Beirne, 2014, p. 55)

‘Therocide’ is het doden van een dier door de mens. Het is een afgeleide van het Griekse woord ‘θηρίον’ dat letterlijk ‘een dier anders dan de mens’ betekent, en het Latijnse woord ‘caedere’ dat staat voor de actie van snijden, kappen of doden. In zijn definitie van ‘therocide’ benoemt Beirne expliciet de door de mens veroorzaakte klimaatveranderingen en enkele belangrijke onrechtstreekse oorzaken (Beirne, 2014). Een visietekst van de KU Leuven kaart het verlies aan biodiversiteit aan. Daarin benoemen talrijke professoren dat de biodiversiteit zoals we die vandaag kennen, het resultaat is van een evolutie die meer dan drie miljard jaar aan de gang is. De groeiende impact van menselijke activiteiten heeft echter geleid tot een ongelofelijke afname van de diversiteit. Meer bepaald staat de diversiteit aan genen, soorten en ecosysteem zwaar onder druk. Ten gevolge van habitatverlies en –fragmentatie, de invasie van exotische soorten, overbejaging en –bevissing, vervuiling, en eerder recent: klimaatsverandering, verdwijnen soorten vandaag meer dan duizend keer sneller dan de afgelopen miljoenen jaren (Honnay et al., 2010). Het voorbeeld waarbij China sinds kort zijn gewassen en planten handmatig moet bestuiven, is slechts één van de vele voorbeelden die dat aantoont. Door overmatig gebruik van pesticiden en insecticiden in de landbouw, verdwijnen de kolonies wilde bijen en honingbijen (Vandecasteele, 2015).

3.3.1 Terugkoppeling naar dumpster diving

De ideologische en psychologische waarden die mensen ertoe drijven om te gaan dumpster diven, erkennen het beschermen van de slachtoffers. Het gaat hier om de slachtoffers van handelingen die de gemiddelde mens als normaal percipieert, maar toch enorme schadelijke gevolgen met zich meebrengen. Door te dumpster diven draagt men niet bij aan het systeem dat de schadelijke handelingen ondersteunt en stimuleert.

4. Conclusie

De rode draad doorheen de kritische criminologie is het in vraag stellen van het rechtssysteem. Kritische criminologen verdenken de hogere machten ervan dit systeem zo ontwikkeld te hebben, dat het de machtigere groepen in de samenleving steunt. De zwakkere groepen zijn de slachtoffers hiervan. Kritische criminologen wensen een herziening van het systeem, waarbij meer aandacht geschonken wordt voor bepaalde protectieve mechanismen, waaronder de mensenrechten.

De groene criminologie is een vertakking van de kritische criminologie, maar spitst zich meer toe op milieuwetgeving en schadelijke handelingen van de mens met negatieve gevolgen voor het milieu. Zij vinden de gebruikelijke definitie van criminaliteit te eng. Voor de verklaring van

criminaliteit zoeken zij verder binnen de sociale, economische en politieke condities van de samenleving.

Maar niet alleen zij stellen het systeem in vraag, ook groene activisten doen dit. Dumpster divers die vanuit ideologische overwegingen overgaan tot skippen, willen hiermee de gevolgen van negatieve handelingen reduceren en vermijden. Het gaat hier specifiek over de handelingen met betrekking tot overconsumptie en –productie met verregaande gevolgen. Deze gevolgen zijn waarneembaar op het niveau van de natuur (tornado's, droogte, etc.), financiële gevolgen (kleine boeren die slachtoffer worden van de monopolieposities van multinationals), schendingen van de mensenrechten en verder.

Toch is dumpster diving illegaal in België. Het is diefstal. Ook al heeft de vorige eigenaar zich ontdaan van de goederen. Wordt het geen tijd om dumpster diving te herzien en ons een meer kritische/groene houding aan te meten?

II. METHODOLOGIE

1. Onderzoeksdesign

Deze masterproef geeft een beeld weer van de Vlaamse dumpster diver. Daarbij verwerft de lezer een zicht op de populatie die skipt, de redenen die hen daar toe drijven, hoe vaak zij zich wagen tot deze activiteit, de modus operandi, rituelen en andere gebruiken of principes waar dumpster divers zich aan houden en meer. Het onderzoek gebeurt aan de hand van interviews en participerende observatie, beide kwalitatieve methoden.

Zoals eerder vermeld bestaan er nog weinig onderzoeken naar dumpster diving. De bestaande, en eerder aangehaalde, onderzoeken maken duidelijk de keuze om eveneens gebruik te maken van deze twee kwalitatieve onderzoeksmethoden. Zo kenmerkt het onderzoek van Fernandez et al. zich door interviewdata die de onderzoekers aanvullen met gegevens uit literatuur en twee non-participerende observaties. De reden om over te gaan tot een non-participerende observatie krijgt geen verklaring (Fernandez et al., 2010). Het onderzoek van Carolsfeld en Erikson (2013), in Vancouver, is eveneens opgebouwd aan de hand van een literatuurstudie. Zij baseren zich zelfs op het hieronder weergegeven onderzoek van Eikenberry en Smith (2003). Om die data aan te vullen en hun eigen onderzoek te voeden, maken de onderzoekers gebruik van semi-structureerde interviews en etnografisch veldonderzoek. De auteurs kiezen voor deze data verzamelingsmethode om zo niet enkel te observeren en te communiceren, maar gaan ook de confrontatie aan met de onverwachte nuances van de activiteit (Carolsfeld & Erikson, 2013). Het onderzoek van Eikenberry en Smith voegt tevens het gebruik van kwantitatieve onderzoeksmethoden en focusgroepen toe. Dumpster diving maakt in dat onderzoek deel uit van een overkoepelende studie. Datatriangulatie speelt daarin een grote rol. De focusgroepen hebben als doel extra discussies tussen de dumpster divers uit te lokken. Op die manier kunnen ze de kwantitatieve surveys aanvullen (Eikenberry & Smith, 2003).

Op het eerste gezicht lijkt een focusgroep wel te voldoen aan de voorwaarden voor dit onderwerp. Tot op heden bestaat er weinig onderzoek rond dumpster diving. Daarom kan dit onderzoek een breed karakter krijgen, waarbij ik op verkennende wijze kan kijken naar de populatie, prevalentie, etc. Ook het gegeven dat dit onderwerp zeer geladen en taboe is, maakt het in eerste instantie aantrekkelijk om te werken met focusgroepen. Decorte en Zaitch (2010) poneren dat een focusgroep een waardevol medium is om aan dat soort informatie te komen. Toch zijn er in dit geval andere onderzoeksmethoden die beter aansluiten bij de doelstelling.

Bij een focusgroep ligt de nadruk immers op de interactie tussen de deelnemers en niet op de interactie tussen de respondenten en de interviewer zelf. Die laatste treedt in een focusgroep meer in de rol van moderator. De invloed van de onderzoeker is dan ook beperkter dan bij een interview (Decorte & Zaitch, 2010).

Ook een kwantitatief onderzoek lijkt in dit geval niet opportuun. Dit onderzoek wil inzicht geven in het aspect ‘dumpster diving’. Het is gericht op ‘*verstehen*’. Een kwantitatief onderzoek biedt geen diepgaand inzicht omdat het zich meer richt op het verkrijgen van een breed beeld. Gezien de complexiteit van het onderwerp, kunnen vragenlijsten hier niet aan tegemoetkomen. Ook praktisch gezien kan het werken met vragenlijsten moeilijk zijn. Voor een betrouwbaar kwantitatief onderzoek moet de steekproef groot zijn. Door het gevoelig onderwerp van deze scriptie is het moeilijk om respondenten te vinden. Daarbovenop komt nog eens dat zij dan ook bereid moeten zijn om deel te nemen aan dit onderzoek. Wanneer ik zou werken met online surveys, kunnen er nog enkele moeilijkheden bij komen. De kans bestaat dat potentiële respondenten niet in het bezit zijn van een computer of internet. Deze kans is uiteraard binnen veel onderzoeken reëel. Maar gezien de alternatieve levensstijl die veel dumpster divers hebben, veronderstel ik dat de kans binnen deze onderzoeksgroep bestaande is. Daardoor kan de steekproef een groot aantal respondenten mislopen.

Het eerste deel van het onderzoeksdesign behelst semi-gestructureerde interviews met dumpster divers. De eerder genoemde onderzoeken rond dumpster diving gebruiken hoofdzakelijk interviews. De meesten onder hen vullen deze informatie aan met veldonderzoek. De interviews hebben tot doel zicht te krijgen op de vraag wie en wat voor soort mensen dumpster diven, hoe vaak zij dat doen, de redenen die hen daar toe aanzetten, etc. De onderzoekers vullen de informatie die ze verkrijgen uit de interviews aan met info die ze verwerven vanuit veldonderzoek. Het tweede luik omvat de participerende observatie. Net zoals het onderzoek van Fernandez et al. (2010), het etnografisch onderzoek van Carolsfeld en Erikson (2013) en het veldonderzoek van Moré (2011). Daarmee trachten de onderzoekers een breder zicht te krijgen op de modus operandi en de gebruiken en principes van de skippers. Het veldwerk dient vooral om aanvullende informatie op de interviews te verkrijgen. Door het gebruik van deze twee methoden kenmerkt dit onderzoek zich door methodentriangulatie. Op die manier verhoogt de validiteit (Hardyns et al., 2015).

2. Kwalitatief luik

Doorheen deze uiteenzetting verduidelijk ik de praktische en theoretische relevantie voor het onderzoek. Hieronder werk ik beide onderzoekstechnieken verder uit aan de hand van literatuurstudie en pas ik ze toe op het feitelijke onderzoek. Zij bieden een houvast voor mij. Ze zorgen tevens voor een intern en extern valide onderzoek.

2.1 Semi-gestructureerde interviews

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden met behulp van de respondenten, kies ik om te werken met half-open interviews. Gezien mijn beperkte ervaring met interviews en onderzoeken, is het gebruik van een topic- of checklist het meest geschikt. De open vragen stel ik op voorhand op, waarbij ik ze categoriseer per topic. Ik deel de verschillende topics op aan de hand van onderzoeken uit de literatuurstudie. De topics die ik verwacht terug te vinden tijdens de interviews, stel ik op aan de hand van de opgedane kennis uit de interviews, aangevuld met informatie uit het eerste deel van deze masterproef (Decorte & Zaitch, 2010). De topics betreffende het interview zijn terug te vinden in de bijlage. (Bijlage 1 – Semi-gestructureerd interview)

Het gebruik van een topiclist, biedt garantie dat alle interviews dezelfde onderwerpen behandelen. Toch zijn ze niet volledig gelijk aan elkaar, wat maakt dat ik hen nadien kan vergelijken (Neckebroeck et al, 2015; Decorte & Zaitch, 2010). Neckebroeck en haar collega's stellen dat de onderzoeker tijdens het interview wel kan afwijken van de voorbereiding. De volgorde van de vragen ligt niet vast, maar de topiclist biedt toch enige houvast. Op deze manier vermijd ik ook dat het interview als te kunstmatig en onspontaan ervaren wordt (Neckebroeck et al, 2015). Met behulp van die lijst en aan de hand van probing (doorvragen), komt er een bepaalde lijn in de gesprekken. Daarvoor zijn uitdiepende vragen en het parafraseren van datgene wat de respondent eerder zei, handige technieken (Decorte & Zaitch, 2010). Naar het onderzoek van Carolsfeld en Erikson (2013), vraag ik op het einde van elk interview aan de respondenten of zij zelf nog extra zaken wensen toe te voegen aan het gesprek. Dat kan gaan van bijkomende vragen, opinies tot bezorgdheden (Carolsfeld & Erikson, 2013).

2.1.1 Steekproef

Voor dit onderzoek maak ik gebruik van een doelgerichte steekproef. Het heeft geen zin om hier te werk te gaan via een random criterium. Op die manier loop ik het risico dat ik respondenten selecteer die niet in aanmerking komen voor het onderzoek (Decorte & Zaitch, 2010). Onder andere door de beperkte tijd waarin ik deze masterproef afleg, is dat niet gunstig.

Integendeel. Daarvoor stel ik op voorhand enkele inclusiecriteria op. Aan de hand daarvan selecteer ik personen die ik wil interviewen. Enkel mensen die actief dumpster diven of een noemenswaardige geschiedenis kennen met het onderwerp, maken deel uit van de steekproef. Concreet betekent dat dat de steekproef personen bevat die meer dan drie keer zijn gaan dumpster diven. Ook personen die in het verleden actief skipten maar vandaag niet langer diven, komen in aanmerking voor het onderzoek. Binnen de steekproef situeert zich één kritische case. Die kies ik op basis van zijn expertise en unieke ervaring m.b.t. dumpster diving. Non-divers komen niet in aanmerking voor het onderzoek. Met deze criteria kom ik tegemoet aan alle relevante aspecten van het onderwerp. Anderzijds kan ik het onderwerp vanuit verschillende perspectieven belichten wanneer ik binnen de homogene groep, toch voor enige diversiteit zorg (Neckebroeck et al, 2015). Zo vormt het bijvoorbeeld een meerwaarde voor het onderzoek om niet enkel Vlaamse dumpster divers te selecteren die vanuit ideologische overwegingen skippen in Gent. De steekproef omvat dan ook personen uit verschillende regio's in Vlaanderen, die om verschillende redenen diven. Binnen de homogene steekproef moet enige variëteit bestaan om het onderwerp te kunnen exploreren (Decorte & Zaitch, 2010).

Om relevante personen te kunnen selecteren, maak ik gebruik van verschillende methoden. Ten eerste steun ik op het gebruik van een sneeuwbalsteekproef. Gezien het illegale karakter van het onderwerp, hanteren Fernandez en zijn collega's (2010) eveneens deze methode in hun onderzoek. De sneeuwbalsteekproef is ideaal voor onderzoekers die relevante, maar moeilijk zichtbare, respondenten trachten te bereiken (Neckebroeck et al, 2015). Er bestaat geen lijst met Vlaamse dumpster divers. Via betrouwbare personen binnen het eigen netwerk, die dumpster diven, is het relatief makkelijk sleutelfiguren te vinden die passen binnen het steekproefkader. Zo bevraag ik personen binnen mijn eigen netwerk, waarvan ik weet dat zij op regelmatige basis skippen. Zij kunnen mij in contact kunnen brengen met andere dumpster divers. Die personen binnen mijn eigen netwerk zijn de zogenaamde 'zero stage respondenten'. Dat bedraagt twee personen. Ik interview hen eveneens. Een andere zero stage respondent, is een goede kennis die actief is binnen verschillende milieubewegingen. Via haar krijg ik het telefoonnummer van de Muffin Man. De inbreng van de Muffin Man, alias Steven de Geynst, geldt in dit onderzoek als kritische case. Een kritische case is een geval dat de onderzoeker kiest omdat deze een cruciale rol speelt in het begrijpen van een bepaald gegeven. De diving-carrière van Steven wordt gekenmerkt door een groot falen, en tevens door een ongelofelijk succes. Op die manier krijg ik de kans om de grenzen van het onderwerp te exploreren. (Decorte & Zaitch, 2010). Gezien Stevens ervaring en geschiedenis, biedt deze case me de kans om een diep inzicht

te verkrijgen in de wereld van de dumpster divers, de sociale grenzen en de grenzen van justitie met betrekking tot dumpster diven en de problematiek rond verspilling. Het vorige hoofdstuk verduidelijkt de case van Steven reeds. Via de sneeuwbalsteekproef vind ik uiteindelijk vijf bijkomende respondenten. Ten tweede zoek ik als onderzoeker settings op waar de kans groot is om personen te vinden die dumpster diven. Dat resulteert in één extra respondent die bereid is mee te werken aan het onderzoek. Zo bezoek ik meerdere malen twee verschillende kraakpanden in Gent. Het eerste kraakpand staat bekend om zijn engagement wat betreft het milieu en het tegengaan van voedselverspilling. Daar beloven twee personen me dat ze willen meewerken aan mijn onderzoek. Maar na enige tijd lukt het me helaas niet meer om nog contact met hen op te nemen. Het tweede kraakpand bezoek ik na doorverwijzing van mijn ‘zero stage respondent’. Eén bewoonster van dat pand is meteen bereid om haar kennis en ervaring met mij te delen. Om nog meer respondenten te vinden, maak ik ook gebruik van een oproep via sociale media. Zo plaats ik op Facebook een oproep naar personen in de Kempen die actief dumpster diven, met de vraag of zij bereid zijn enige hulp te verlenen voor mijn masterproef. Ik plaats het bericht bewust ‘openbaar’ en meerdere derden delen het via hun eigen profiel. Via deze oproep vind ik twee extra respondenten. De uiteindelijke steekproef betreft tien respondenten. (N=10)

Wat de omvang van de steekproef betreft, leg ik deze niet op voorhand vast. Neckebroeck et al. (2015) benoemen dit als open steekproeven. Naarmate het onderzoek vordert, kan de steekproef zich uitbreiden. Door tijdsgebrek stop ik echter bij tien interviews. Hierbij ervaar ik helaas geen saturatie-effect (Neckebroeck et al, 2015). Toch tonen de antwoorden van de geïnterviewden veel raakvlakken.

2.1.2 Procedure en dataverzameling

Op voorhand contacteer ik alle potentiële deelnemers mondeling. Twee potentiële kandidaten contacteer ik telefonisch na reactie op mijn oproep via sociale media. Met de andere respondenten kom ik in direct face-to-face contact. Hiervoor bezoek ik het huis van een vriendin waar verschillende personen wonen die op ecologische wijze leven en regelmatig dumpster diven. Daarbij maak ik gebruik van de sneeuwbalsteekproef. Die vriendin brengt me in rechtstreeks contact met enkele dumpster divers. Verder begeef ik mij enkele malen tot een kraakpand waar ik telkens één persoon kan aantreffen. In alle gevallen geef ik de potentiële respondenten informatie rond het onderwerp van het onderzoek, de opleiding waarbinnen de masterproef plaatsvindt en de bedoeling van het onderzoek. Bij alle contactmomenten besteed ik extra aandacht aan drie factoren: het benadrukken van mijn onafhankelijkheid als

onderzoeker, wat de respondenten mogen verwachten van en na het onderzoek en de anonimiteit. Deze zaken spelen een grote rol in de motivatie van de respondent om deel te nemen aan het onderzoek. Het verduidelijken van mijn onafhankelijke positie als onderzoeker is van belang voor twee zaken. Vooreerst linken veel mensen de opleiding criminologische wetenschappen aan politie en justitie. De kans bestaat dat respondenten hier terughoudend en argwanend op reageren. Het onderzoek betreft tenslotte een onderwerp binnen de illegaliteit. Ten tweede geven Decorte en Zaitch (2010) weer dat het belangrijk is om de onafhankelijkheid te benadrukken zodat de respondent geen onrealistische verwachtingen krijgt rond de gevolgen van het onderzoek (Decorte & Zaitch, 2010). Hierbij maak ik de betrokkenen duidelijk dat het om een louter onderzoek gaat om de Vlaamse dumpster diver in kaart te brengen. Zo bevroeg ik de respondenten naar hun mening omtrent de Belgische wetgeving rond dumpster diven en voedselverspilling. Aansluitend daarop bevat het einde van deze masterproef enkele kritische beleidsaanbevelingen. Maar het dient duidelijk te zijn dat deze geen bindende gevolgen zullen hebben voor de wetgeving daaromtrent. Telkens benadruk ik ook sterk het anonieme kader van het onderzoek. Indien dat niet zo zou zijn, bestaat de kans dat respondenten informatie bewust niet weergeven. Het onderzoek behelst immers een activiteit die illegaal is. De anonimiteit is een belangrijk aspect in het kader van vertrouwen. Onder andere om deze reden kies ik voor individuele interviews in plaats van focusgroepen.

In één geval kies ik ervoor om toch de respondent bij naam te benoemen. Het gaat hierbij om Steven De Geynst, alias de Muffin Man. Gezien zijn verhaal, is het praktisch onmogelijk om deze case op anonieme wijze weer te geven. Maar Steven heeft ook een bewust doel met geven van dit interview. Het kadert binnen zijn activisme, waar hij graag zijn gezicht aan geeft. Voor het interview vraag ik uitdrukkelijk aan Steven de toestemming om zijn naam te vermelden binnen deze masterproef. Hij stemt hier meteen in toe. Ook de steden en het warenhuis die voorkomen in het interview, anonimiseer ik niet. Alle informatie die Steven weergeeft daarrond, zijn eveneens terug te vinden op het internet. Anonimiseren heeft hierbij weinig zin. Daarbij is deze info noodzakelijk voor het begrijpen van zijn verhaal.

Om de geïnterviewde op zijn gemak te stellen, laat ik de keuze omtrent de plaats van het interview bij hen. Dat is gelijkaardig aan het onderzoek van Carolsfeld en Erikson (2013). Het is echter belangrijk dat deze ruimte weinig kans tot afleiding en ruis biedt. In alle gevallen begeven de respondent en ik ons naar een kamer waar geen andere personen/storende factoren zijn. De meeste de interviews vinden plaats in de woning of op de tijdelijke verblijfplaats van de geïnterviewde. Eén interview gaat door op het bureau van de respondent.

Tijdens de interviews maak ik gebruik van opnameapparatuur. Decorte en Zaitch (2010) noemen het gebruik van audio-registratie een must. Zo hoef ik mij geen zorgen te maken dat belangrijke zaken niet gememoriseerd worden, en mijn volle aandacht kan gaan naar het verloop van het interview. Alvorens elk interview van start gaat, vraag ik hiervoor de toestemming van de respondent. Zij stemmen hiermee in. Het is belangrijk om diens goedkeuring te verkrijgen. Doorgaans geven zij deze toestemming snel wanneer beide partijen zich in een context van vertrouwen en respect voor de privacy bevinden. Vandaar de bijzondere aandacht voor het anonieme karakter van het onderzoek. Praktisch maak ik hierbij gebruik van codes die ik voor het interview afspreek met de respondent. Die leg ik vast in een apart bestand en houd ik eveneens zelf bij. Het moet voor derden onmogelijk worden de respondenten te traceren of identificeren (Decorte & Zaitch, 2010). Zo vraag ik elke respondent om op voorhand zijn eigen schuilnaam te kiezen. Ook de steden die zij benoemen, vorm ik om tot bepaalde letters/codes.

Aanvullend neem ik tijdens het interview schriftelijke notities en/of memo's. Op deze manier kan ik ook aandacht besteden aan non-verbale gedragingen en de context waarin de respondenten iets vertellen. Deze zijn namelijk niet zichtbaar via een geluidsopname. Notities vormen een goede aanvulling op het audio-visuele materiaal. Daarnaast kan het gebruik van notities ook dienen als houvast voor een goed verloop van het gesprek (Neckebroeck et al, 2015). De memo's bevatten vooral onderwerpen waar ik op voorhand niet aan heb gedacht, maar die tijdens het interview wel aan bod komen en die ik zeker wil implementeren in een volgend interview (Decorte & Zaitch, 2010).

2.1.3 Data-analyse

Gezien de korte tijdspanne waarin het onderzoek voer, type ik alle interviews handmatig uit, i.e. zonder het gebruik van software. Op deze wijze leer ik de data goed kennen. Het stimuleert tevens het analytisch denken en vergemakkelijkt de codering van de data. Tijdens de analyse in dit onderzoek maak ik gebruik van een open codering. Zo kan ik het kaf van het koren scheiden (Decorte & Zaitch, 2010). Daarbij laat ik de vooropgestelde topiclijsten, die sturing geven tijdens de interviews, mij helpen om het uitgetypte interview te voorzien van codes en classificaties. Aan de hand van de gevonden coderingen, kan ik de antwoorden van de respondenten binnen elke classificatie vergelijken. Dat vergemakkelijkt het trekken van conclusies uit de verschillende interviews.

Om bepaalde situaties, opinies en vragen van de respondent te illustreren, maak ik gebruik van citaten van de geïnterviewde. Daarbij type ik zo letterlijk mogelijk uit wat de respondent me tijdens het interview vertelt. Op die manier voorkom ik dat de boodschap van de respondent en de authenticiteit verloren gaat. De citaten geef ik weer in de resultaten van het onderzoek.

2.2 Participerende observatie

Binnen dit onderzoek vergezel ik drie groepen dumpster divers in hun activiteiten. Eén groep bevat een enkeling die gaat diven, bij de andere groep observeer ik twee zussen en de derde groep bestaat uit drie personen, waarvan er één actief de container in duikt. De andere twee gaan mee als chauffeur en/of als tijdverdrijf. Aan de hand van de participerende observatie kan ik alle verbale en non-verbale gedragingen waarnemen, binnen de context van de dumpster diver. Zo verkrijg ik een beter zicht op de modus operandi, de gebruiken en rituelen van de skippers en andere principes waar zij zich aan houden. Carolsfeld (2013) benoemt de voordelen van participerende observatie in zijn eigen onderzoek en geeft weer dat het niet enkel observatie en interactie met zich meebrengt, maar dat het ook een zicht geeft op de onverwachte nuances die dumpster diven met zich meebrengt. Zij geven hierbij het voorbeeld waarbij er te veel voedsel in de containers te vinden is, en de manier waarop dumpster divers daarmee omgaan. Dat leidt op zijn beurt tot extra inzichten waar de onderzoeker anders niet mee geconfronteerd zou worden (Carolsfeld & Erikson, 2013). Het betreft hier een methoden- en datatriangulatie.

In dit onderzoek kies ik ervoor om te werken met participerende open observaties. Het betreft zowel groeps- als individuele observaties. Naar de verklaring van Neckebroeck en haar collega's (2015) over groepsobservaties, concludeer ik dat zij zeer relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Groepsobservaties spitsen zich namelijk toe op de individuele gedragingen van individuen enerzijds. Anderzijds geven zij een beeld van de interacties en processen die plaatsvinden bij de observanten tijdens het dumpster diven (Neckebroeck et al., 2015). Voor mijn onderzoek vormt dat bijvoorbeeld een meerwaarde wanneer ik een zicht wil verwerven op de takenverdeling die divers hanteren wanneer ze met meerderen gaan skippen. Decorte en Zaitch (2010) geven in hun boek vier redenen weer waarom onderzoekers kunnen kiezen om over te gaan tot participerende observatie. Alle vier de motieven zijn relevant voor het onderwerp van deze masterproef. Ten eerste betreft het hier een fenomeen waarover nog weinig geweten is. Daarnaast betreft het een deviante subcultuur die gekenmerkt werd door een visie die anders is dan die van outsiders. Het is datgene dat hen drijft tot het aangaan van illegale activiteiten. Het fenomeen is dus verborgen voor de publieke

sfeer. Als laatste motief gaat het hier om een taboe-onderwerp. Dumpster divers trachten hun activiteit verborgen te houden voor de buitenwereld (Decorte & Zaitch, 2010).

Het is belangrijk om als onderzoeker grenzen te stellen. De grenzen die ik op voorhand bewust stel voor mezelf als onderzoeker, zijn volgende: niet deelnemen wanneer de divers inbreken en zelf geen voedsel meenemen. Dat eerste geval betekent concreet dat ik niet bereid ben om mee binnen te stappen in een gesloten gebouw, waarbij de divers zichzelf toegang verschaffen door middel van het forceren van sloten, gebruik van valse sleutels, inslaan van ramen, etc. Wanneer de dumpster divers hier toch gebruik van maken, houd ik mij afzijdig. Het gegeven beperkt zich zo tot een niet-participerende observatie. Daarbij begeef ik mij meer naar de achtergrond, maar blijft de observatie plaatsvinden. De observatie blijft hierbij wel open. De divers weten dat ik hen nog steeds observeer (Neckebroeck et al., 2015). Als onderzoeker is het belangrijk om bewust te zijn van alle risico's. Zo ook van het gevaar om 'going native' te gaan tijdens een participerende observatie. Van Gemert (2009) wijst erop dat het belang van de wetenschappelijke onafhankelijkheid in het gedrang kan komen wanneer onderzoekers zich te diep laten gaan in een vreemde wereld (Van Gemert, 2009). Om die reden heb ik als onderzoeker zelf geen voedsel meegenomen. Dat kan de objectiviteit en neutraliteit van mij als onderzoeker in het gedrang brengen.

2.2.1 Steekproef

Binnen de steekproef van de geïnterviewden, selecteer ik drie personen waarbij ik als onderzoeker mee kan gaan voor een participatief onderzoek. Deze steekproef omvat dus enkel skippers die, binnen het aantal respondenten, bereid zijn om mij mee te nemen wanneer ze gaan dumpster diven. Op deze wijze kan ik de twee methodes met elkaar vergelijken en aanvullen. De steekproef beperkt zich dus tot een selectie binnen het aanbod van personen die eerder in aanmerking kwamen voor een interview. De selectiemechanismen werden reeds onder de paragraaf '2.1.1 Steekproef' uitgewerkt.

De setting van het onderzoek betreft een onzichtbare en moeilijk toegankelijke setting (Decorte & Zaitch, 2010). Het gebruik van de sneeuwbalsteekproef en gatekeepers vergemakkelijkt mijn toegang tot de setting. Zo verliest de setting voor mij zijn gesloten karakter. Mijn gatekeepers zijn in dat geval dezelfde als mijn zero stage respondenten. Enkele dumpster divers zijn zonder problemen bereid om me mee te nemen tijdens het skippen.

2.2.2 Procedure en dataverzameling

Binnen het aantal personen die in aanmerking komen voor het interview, zitten drie bereidwillige dumpster divers die mij toestemming verlenen om deel te nemen aan een dumpster diving-activiteit. De vraag daartoe stel ik mondeling en face-to-face aan deze personen. Hierbij benadruk ik, evenals vorige keer, de anonimiteit van de deelnemers.

Na de observatie schrijf ik alle bevindingen neer in veldnota's. Om toch niet helemaal aangewezen te zijn op het geheugen, schrijf ik tijdens de observatie reeds enkele korte kernwoorden op wanneer er gebeurtenissen plaatsvinden die van cruciaal belang zijn bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Na de observatie, kan ik tewerk gaan volgens het verbatim-principe, waarbij ik alles zo letterlijk mogelijk noteer. Decorte en Zaitch (2010) benadrukken dat het gebruik van de eigen taal van de geobserveerde noodzakelijk is om de sociale situatie op correcte wijze te kunnen interpreteren (Decorte & Zaitch, 2010).

De veldnota's zijn onder andere gericht op informatie over de modus operandi van dumpster divers en de uiterlijke waarneming van bepaalde principes en normen die zij voorop stellen. Meer concreet betreft dat volgende zaken: waar, wanneer, met wie, gebruik van materiaal en goederen die de handeling vergemakkelijkt, waren die wel en niet meegenomen worden, principes die het gedrag van de geobserveerde sturen, bepaalde gedragingen die gesteld worden, en meer.

Het is belangrijk om de toestemming te verkrijgen van de respondent om nota's te mogen nemen. Al bij het bespreken van het verloop van de observatie, geef ik weer dat ik gebruik zal maken van nota's. De geobserveerden krijgen de toestemming om de nota's in te zien indien zij dat wensen. Wanneer dat het geval is, krijgen zij enkel de nota's te zien die informatie over hen zelf betreft. Geen van de respondenten heeft hier echter vraag naar.

2.2.3 Data-analyse

Gelijkaardig aan de data-analyse van de interviews, maak ik ook hier gebruik van een open benadering wat betreft de codering van de waargenomen zaken. Een participerende observatie brengt namelijk zoveel prikkels met zich mee, dat het hier eveneens van groot belang is om de relevante van de niet-relevante zaken te onderscheiden (Decorte & Zaitch, 2010). Dat kan aan de hand van coderingen. In eerste instantie lopen enkele codes parallel met eerder opgestelde topics. Enkele observaties lopen echter zo onverwacht, dat ik daar met de topics niet aan tegemoet kom. De uiteindelijke analyse bevat een groot aantal codes.

Voor de data-analyse is het belangrijk dat ik de veldnota's zo snel en correct mogelijk uittyp na

de observaties. Zo ben ik tijdens het coderen niet aangewezen op mijn geheugen. Dat kan voor een bias zorgen en teniet doen aan de validiteit van de resultaten.

III. RESULTATEN

1. Kwalitatief luik: Interviews

In wat volgt geef ik de bevindingen weer uit de tien interviews die ik afneem. De interviews geven een ruim beeld over de motieven die de divers sturen en de manier waarop dat zich veruiterlijkt in al hun handelingen. Daarbij hoort een uiteenzetting over de grenzen en bijkomende principes waar divers zich aan houden. Het einde van elk interview eindigt met de vraag naar de opinie van de divers omtrent de zaak van de Muffin Man. Daarop volgt de vraag of de divers ideeën hebben over beleidsaanbevelingen rond dumpster diving en/of voedselverspilling. Bij deze negen divers blijven het ideeën. De Muffin Man heeft echter al voor enkele concrete veranderingen kunnen zorgen. Die beschrijf ik in het onderdeel dat daar op volgt. Naar het twee uur durende interview dat ik afneem bij Steven, geef ik een weergave van zijn geschiedenis en zijn huidige situatie. Daarbij focus ik op de rechtszaak waarin Steven verwickeld raakte en de manier waarop hij deze kans benutte om zijn activisme verder te zetten. Dat onderdeel eindig ik met zijn beleidsaanbevelingen. Enkele daarvan zijn vandaag nog zeer actief.

1.1 De populatie dumpster divers in Vlaanderen

De respondenten kennen een leeftijd tussen 20 tot 56 jaar. Daarvan zijn 60% vrouwen en 40% mannen. Vier respondenten zijn werkende, de overige zes studeren nog. Drie personen zitten gedurende de week op kot. De overige dumpster divers wonen niet meer thuis. Zij doen aan co-housing of wonen alleen, al dan niet in een huis dat ze kraken. Dat laatste geldt voor één van hen. De dumpster divers zijn vooral actief binnen de steden waar zij verblijven. De steekproef spreidt zich over de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg. Het is niet mogelijk om per provincie weer te geven hoeveel skippers daar actief zijn. Hun activiteit hangt in de meeste gevallen samen met de plaats waar zij zich op dat moment begeven. De woon- en werkplaats kan zich in verschillende provincies situeren.

Het merendeel van de respondenten begon met skippen rond de leeftijd van 20 jaar. Gemiddeld beslaat dat zes jaar geleden. Twee dumpster divers begonnen hier vroeger mee, zij startten rond de leeftijd van 14 en 17 jaar. Op één persoon na, zijn zij vandaag allemaal nog actief. Enkel Steven stopte met diven na zijn veroordeling, in 2010. De overige respondenten gaan op regelmatige basis dumpster diven. Voor twee respondenten houdt dat in dat zij wekelijks de vuilbakken bezoeken. Andere respondenten gaan één keer in twee à drie weken, nog anderen gaan om de paar maanden.

Onder de dumpster divers begeven zich geen freegans. Eén van hen leeft veganistisch, maar maakt uitzonderingen voor zaken die ze in de containers vindt. Zo geeft ze weer dat zij wel kaas zou eten wanneer ze die vindt tijdens het skippen. De steekproef kent vier vegetariërs (waaronder de veganiste). Geen van alle respondenten haalt zijn voedsel enkel en alleen uit de afvalcontainers.

1.2 Motieven voor dumpster diving

Wanneer bevraagd wordt naar het begin van het verloop, geven de meeste respondenten weer dat zij bij hun eerste keer dumpster diving mee gingen met een naaste, nadat die hen daarover vertelde. Zes respondenten zijn/waren aangesloten bij één welbepaalde jeugdbeweging die actief inzet op elementen als groen en milieu. In sommige gevallen had dat al dan niet op rechtstreekse wijze een invloed op het begin van hun diving activiteiten. Zo ging één van de respondenten mee met de overige leiding om te diven tijdens het kamp. De andere respondenten geven weer dat zij het fenomeen leerden kennen door vrienden binnen die jeugdbeweging. Eén persoon vertelt dat de organisatie hem aanzette tot nadenken en hij zich daardoor open stelde voor dumpster diving. Een andere respondent geeft weer dat hij het fenomeen op zelfstandige wijze ontdekte via het internet. Op een anonymous image board² vond de betrokkene een gesprek over dumpster diving. Dat intrigeerde hem en wekte nieuwsgierigheid. De meest voorkomende motieven om uiteindelijk effectief over te gaan tot dumpster diving, zijn dan ook nieuwsgierigheid en ongeloof. Eén respondente geeft aan dat zij uit protest tegen één bepaalde winkel begon te dumpster diven in diens vuilbakken. Na haar terugkomst uit Afrika, heeft zij een poos gewerkt in een bepaalde supermarkt. Zij was niet akkoord met de wijze waarop de keten omging met voedsel en afval. Na enkele vruchteloze gesprekken met de manager, besloot zij om op eigen initiatief een tweede leven te geven aan het weggegooid eten.

Slechts één van de respondenten geeft weer dat hij uit financiële noodzaak begonnen te diven.

“Dat is begonnen eigenlijk uit pure noodzaak. En daar is het zaadje geplant geweest van mijn bewustzijnsvorming, tot dat ik zag “er is kweert niet hoe veel sociologische wantoestanden aan verbonden, armoede, ... ja de wereldproblematiek he.” Heel veel van de migratie, als ge doorlinkt helemaal, is verbonden met hoe dat wij omgaan met ons voedsel.”
(Steven)

² Een website waarop gebruikers op anonieme wijze kunnen interageren met fora, aan de hand van afbeeldingen. www.4chan.org is hier een voorbeeld van.

Bij sommige respondenten is een verschuiving in motieven waar te nemen. In de meeste gevallen werden de huidige motieven behouden, maar aangevuld met nieuwe zaken. De huidige motieven kunnen onderverdeeld worden in vier hoofdcategorieën. De volgorde van de titels hieronder, heeft betrekking op de mate waarop de motieven belangrijk zijn voor de respondenten. Principiële motieven zijn bij 90% van de skippers dé drijvende kracht achter hun activiteit. Maar de meeste divers worden gestuurd door een combinatie van verschillende motieven.

1.2.1 Principiële overtuiging

“Dat is mijn activisme, mijn klein verzet. Je gaat er de wereld niet mee kunnen veranderen, maarja ...” (Jozefien)

Alle dumpster divers geven weer dat zij onder andere uit principiële overtuiging skippen. Het ecologische en maatschappelijke aspect overheerst daarbij. Door te dumpster diven willen zij de verspilling van voedsel en andere waren tegen gaan. Zo geeft Robert het volgende weer in één van de interviews: “Het is schandalig dat er zoveel eten geproduceerd en weggegooid wordt, terwijl er toch zoveel armoede is en er mensen zijn die elke dag miserie hebben om hun maag te kunnen vullen, maar dat er terzelfder tijd containers vol weggegooid worden.” Voor andere divers zijn de volle containers die ze steeds terugvinden een motiverende factor om te blijven skippen. Die volle containers confronteren hen met het idee dat de hele voedingsindustrie absurd in elkaar zit. De verontwaardiging drijft hen tot meer dumpster diving.

“Je kan echt wel een tweede leven geven aan dat eten, maar gooi dat niet gewoon boem baf weg!” (Jozefien)

De respondenten geven dubbele boodschappen weer wanneer het gaat over vlees. De meerderheid laat het liggen, om verschillende redenen. Maar gezien de grote ecologische impact van veeteelt en de vleesindustrie en diens onethische werking, nemen enkele divers het toch mee. Zo geeft Robert weer dat hij rond Kerst enkele blokken foie gras gevonden heeft in een container. Zelf eet hij het niet, maar hij heeft de blokken meegenomen en weggegeven aan derden. Dat met het productieproces van foie gras in het achterhoofd. Ook speciale dingen zoals tijgergarnalen en dergelijke neemt Robert mee, “omdat dat zo’n impact heeft op het milieu”. Om dezelfde reden heeft een andere vrouw geprobeerd om vlees uit de vuilbak te eten, ondanks dat zij 12 jaar lang geen vlees heeft gegeten. Dat was niet evident en zij is hier dan ook mee gestopt. Vandaag blijft ze

wel om die reden vlees halen uit de vuilbakken, maar zoekt ze honden die ze gelukkig kan maken met het vlees.

1.2.2 Financiële overweging

Waar enkel Steven uit financiële noodzaak begon met diven, is duidelijk waar te nemen dat het financiële aspect toch een positieve en belangrijke bijzaak is geworden bij enkele divers. Zowel de studenten als personen die reeds werken, geven aan dat het vinden van voedsel in de vuilbak handig meegenomen is om te besparen op de portefeuille.

Aan alle respondenten vraag ik of zij mensen kennen die uit financiële noodzaak dumpster diven. Tijdens de periode van het interview was Jozefien werkzaam in de Antwerpse nachtopvang voor daklozen. Binnen die populatie is het aantal dumpster divers groot. In haar eigen kringen kent ze niemand. Een aantal respondenten vertellen dat zij sommige mensen kennen die uit financiële noodzaak diven. Die groep bevat ook personen rond de leeftijd van 20 jaar. Anatolio geeft te kennen dat er eveneens bepaalde organisaties bestaan die draaien op dumpster diving. Eén bepaalde organisatie in Gent organiseert wekelijks een volkskeuken met ingrediënten uit de vuilbak. Van die winst betalen zij de huur.

1.2.3 Psychologisch effect

“Gratis eten is altijd leuk. En het is toch ook altijd een verrassing wel een beetje.” (Anatolio)

“Als je dan iets uit de vuilbak haalt en je de prijs erop ziet, is het wel tof om te zien voor hoeveel geld je eten mee hebt.” (Robert)

Zes divers benoemen letterlijk dat ze het leuk vinden om te skippen. Het vinden van bepaalde waren, geeft hen een goed gevoel. Zo vertelt Sam dat zij in december 35 kg speculaas gevonden heeft, en evenwel op een andere dag bij een bio-winkel geitenkaas, tofu, seitan en andere vleesvervangers vond, waarmee ze een hele tafel kon vullen. “Soms kom je wel echt leuke dingen tegen”. Daarop bevrage ik de divers wat hun leukste buit tot nu toe is. De antwoorden hierop zijn divers: een fles rosé, een nieuw squashracket en nieuwe loopschoenen, hele taartjes, een assenbak, een doos waspoeder, ... Eén respondent vergelijkt de containers zelfs met een schatkist waarin je niet weet wat je zal treffen. Drie respondenten geven aan dat zij het dumpster diven op zich spannend vinden. Ze zijn zich ervan bewust dat zij zich wagen tot een activiteit die illegaal is. Dat element maakt het leuk voor hen.

“Ge gaat op jacht he. Dat geeft mij het gevoel als dat je als kind had als ge vroeger langs de waterkant liep en ge achter garnalen waard aan het zoeken, of mosseltjes ofzo, wete wel? Dat sprokkelen! [...] Dan voelde u letterlijk en figuurlijk gevuld he, allé vervuld. Het geeft een roes. Het is echt verslavend, echt waar. Van die klep open te doen en daar echt schatten te ontdekken. Die spanning ook van daar naartoe te gaan, die kruipt omhoog zo hier vanbinnen, van “wat gaan we vinden?”. Ook de ontgoocheling dikwijls als er een of andere aannemer daar een emmer puin in gegoooid heeft. Of als de winkel zelf de producten heef kapot gemaakt.” (Steven)

Wanneer bevroegd aan de respondenten welk gevoel het openen van een volle container oproept bij hen, geven zij allemaal weer dat het een dubbel gevoel creëert. Langs de ene kant zijn ze verontwaardigd bij het zien van zo veel ‘afval’. Langs de andere kant zijn ze allemaal uitermate blij met een goede buit.

1.2.4 Sociale motieven

Bij vier divers wordt hun motivatie ook gestuurd door sociale overwegingen. Wanneer Robert gaat dumpster diven, is dat niet enkel voor zichzelf maar om de kasten op kot te vullen. Alle huisgenoten doen aan dumpster diving, al dan niet tezamen, en delen in de buit. Anderen geven dan weer aan dat zij het gebeuren op zich leuk vinden. Dumpster diving is een leuke activiteit om samen met vrienden te doen. Er wordt gedeeld in de spanning, de euforie en/of de motieven om over te gaan tot de activiteit. Sam geeft ook delen van haar buit weg aan volkskeukens of gebruikt dat om te koken op optredens.

Nele geeft weer dat zij meer ging skippen toen ze nog in haar vorige verblijfplaats verbleef. Zij woonde toen samen met haar zussen en enkele kot-/huisgenoten en gingen op regelmatige basis samen dumpster diven. Vandaag doet zij dat nog steeds, maar is de frequentie sterk afgenomen. Haar nieuwe huisgenoten zijn non-divers en tonen hier weinig interesse in. Maar Nele zit in een studentenvereniging die actief is rond duurzaamheid. Het thema ‘voedselverspilling’ komt vaak aan bod. Vorig jaar hielden zij nog een activiteit waarbij ze voedsel verzamelden en hier mee kookten. De focus daarbij lag op sensibilisering en vormen van sociale activiteiten. (De waren werden niet enkel uit de vuilbak vergaard, Nele maakt ook gebruik van alternatieven. Cfr. ‘1.3.1 Modus operandi – Alternatieven’)

1.3 Dumpster diving in de praktijk

Aan dumpster diving gaat weinig voorbereiding vooraf. Sommigen geven aan dat zij op voorhand bepaalde zaken over de winkel opzoeken, zoals de openingsuren en de dagen waarop het afval opgehaald wordt. De dag voordien zijn de containers redelijk gevuld en is de kans op een goede buit groter. Het heeft weinig zin om de dag van de ophaling zelf te gaan, aangezien de containers dan geleegd zijn. Tenzij de divers geluk hebben en de winkels die dag zelf nog veel hebben weggedaan. De factor geluk speelt dan ook een grote rol in heel het gebeuren. Om die reden kiezen de skippers bewust hun winkels uit. De meest voorkomende motieven tot het selecteren van een winkel zijn de nabijheid, de bereikbaarheid van de winkel en diens container en de ervaring met die container, i.e. of de diver er in het verleden reeds goede vangsten vond. Het zijn vooral pragmatische keuzes. Maar na enige ervaring hebben alle divers hun vaste plekken. Slechts twee respondenten gaan op regelmatige basis met de auto dumpster diven. Ook wandelen is een weinig gekozen methode. De overige respondenten gaan met de fiets naar hun containers. Enkel wanneer zij zeker zijn dat de containers gevuld zijn, zijn zij bereid om hiervoor een lange afstand af te leggen. In de andere gevallen kiezen ze winkels die dicht gelegen zijn aan de verblijfplaats of winkels die op hun route liggen naar een bepaalde bestemming. Dat toont aan dat divers tijdens een verplaatsing, al dan niet overdag, reeds oog hebben voor afvalcontainers van winkels. Twee vrouwelijke respondenten benoemen expliciet dat zij, sinds zij begonnen zijn met dumpster diving, meer aandacht besteden aan containers die zich op hun pad begeven.

Wat betreft materialen die de divers meenemen om de modus operandi te vergemakkelijken, maken zij allemaal, naast de wagen of de fiets, gebruik van zakken en lampen. In concreto betekent dat het gebruik van een grote trekzak, een rugzak of fietszakken. Daarnaast nemen ze soms extra kleine zakjes mee. Daarin kunnen ze zaken, die toch erg vuil zijn, meenemen zonder andere waren of de grote zak te bevuilen. Eén diver gebruikt wanten om zich hiertegen te beschermen. Om voor licht te zorgen, maken de divers altijd gebruik van zaklampen, koplampen, fietslichtjes of het licht van een gsm. Op heden maakt geen enkele diver gebruik van een driehoeksleutel of valse sleutel om containers open te maken.

Het gebruik van lampen laat vermoeden dat alle divers pas naar de containers gaan wanneer het donker is. Op één persoon na, kiezen zij ervoor om pas na sluitingsuur te dumpster diven. De redenen hiervoor zijn tweezijdig: ze hebben hier overdag minder tijd voor en bovenal is de kans op betrapting kleiner na sluitingstijd.

Vijftig procent van de bevraagden is al effectief betrapt geweest. In twee gevallen gebeurde dat

door officiële instanties. Bij één van hen kwam het effectief tot een rechtszaak. Hij werd in beroep vrijgesproken (cfr. ‘1.5 De Muffin Man aan het woord’). Anatolio werd aangesproken door de plaatselijke security. Zij verzochten hem, op een vriendelijke manier, om te vertrekken. In de andere gevallen waren het de winkeleigenaars of omstaanders die de divers betrapten.

“En toen had ik door dat die madam van de winkel al heel de tijd naar mij stond te kijken vanuit de deur. Ik heb dan rap die armbandjes uit de vuilbak gepakt en ben in de auto gesprongen en echt weggevlucht. Echt marginaal... Achteraf bekeken dacht ik dat ik hen beter had uitgelegd wat ik was aan het doen. Maar ja dan loopt ge toch nog het risico dat ze dan toch nog de politie bellen of het niet begrijpen ofzo...” (Lorena)

Sommige divers denken op voorhand na wat zij zouden doen indien ze betrapt zouden worden door de politie. De antwoorden hierop zijn uiteenlopend. Het merendeel geeft aan dat zij zouden proberen uitleggen wat ze aan het doen zijn. Toen de security Anatolio betrapten, heeft hij hen verteld waarom hij skipt. Hij maakte hen duidelijk dat hij hiermee voedselverspilling wilt tegengaan. Enkel Jozefien geeft al lachend aan dat zij zou proberen vluchten. Indien dat mislukt, zou zij eveneens uitleggen waarom zij het doet. Verder geeft niemand aan dat hij weerstand zou bieden. Lorena neemt telkens bewust haar paspoort mee voor het geval dat zij betrapt zou worden. Zo wilt ze verdere moeilijkheden vermijden.

“Ge kunt bijna niet anders dan eerlijk zijn want, als ge daar met zoveel fietstassen en rugzakken aan de vuilbak van de winkel staat... [lacht] Ik zou zeggen “ik ben eten aan het redden!”. En dan uitleggen waarom ge dat doet, uw motivatie uitleggen. En als ze dan verdere stappen ondernemen, dan doen ze maar. [...] Ik vind niet dat ik iets fout doe.” (Lisa)

Daarnaast is een groot aandeel van de divers zich bewust van camera's die bij de containers aanwezig zijn. Twee personen geven aan dat zij die proberen mijden in de mate van het mogelijke. Concreet betekent dat dat zij tegen de muur lopen en/of hun gezicht wat bedekken. Toch maakt niemand zich hier zorgen over.

“Ja daar hangen wel camera's en ik ga daar nu niet recht in staan kijken, maar ik denk echt niet dat iemand die beelden bekijkt. Dus daar maak ik mij echt geen zorgen over.” (Lorena)

Betrapping is tevens één van de redenen waarom sommige respondenten niet alleen gaan diven. Zes respondenten kiezen er bewust voor om niet op zichzelf naar de containers te gaan. Dat hangt eveneens samen met de keuze om na sluitingstijd te gaan. Vooral de vrouwelijke skippers geven aan dat ze zich veiliger voelen wanneer er iemand anders bij hen is. Daarnaast is het leuker en gezelliger om met meerderen te diven. Er kan tevens ook gebruik gemaakt worden van de kennis en ervaring van de andere. Zo kunnen ze informatie uitwisselen over containers (plaats, data van afvalophaling, camera's, eerder succes, ...) en voedingswaren. In geen enkel geval is er sprake van een takenverdeling tussen de aanwezige divers. Al zijn er wel meer ogen aanwezig en kan iedereen de omgeving beter in het oog houden. Toch wordt niemand expliciet op de uitkijk gestuurd om betrapping te voorkomen. Soms spreken ze op voorhand af wat ze gaan zeggen indien ze betrapt zouden worden. Vier personen diven wel alleen. Drie van hen hebben al met anderen geskipt, maar diven over het algemeen toch zonder derden. De redenen hiervoor geven zij niet aan.

1.3.1 Principes

De keuze die bepalend is voor in welke container ze zullen diven en de modus operandi hangen ook samen met de grenzen die de divers voor zichzelf stellen. Ironisch genoeg, stelde Steven de meeste grenzen voor zichzelf. Hij is de enige die niet 's nachts skipte. Hij wist dat de factor 'bij nacht' een verzwarende omstandigheid vormt in de wetgeving rond diefstal. Ook was hij niet bereid om onder of over poorten te klimmen. In het begin dat hij skipte, deed hij dat wel. Maar gaandeweg is hij ermee gestopt. "De problemen die ge daar mee kunt krijgen, ben ik een beetje beu geraakt.", zegt hij daarover. Niemand geeft aan dat hij bereid is om in te breken. Al is de invulling van dat begrip verschillend van persoon tot persoon. Ze zijn het er wel unaniem over eens dat het forceren van deuren of openbreken van poorten buiten hun wil ligt. Indien de containers binnen staan, is diven in de container van deze winkel geen optie voor de divers. Toch zijn enkelen wel bereid om over een open poort te klimmen of hier onder te kruipen. En één respondente geeft weer dat zij af en toe, met gebruik van een kniptang, gaten in bepaalde omheiningen groter maakt om de weg vrij te maken voor zichzelf. Zij maakte in het verleden ook gebruik van een driehoek sleutel om containers open te doen. Twee van de respondenten hebben hier ervaring mee. Eén iemand geeft aan dat zij in de nabije toekomst zo'n sleutel verwacht te ontvangen en bereid is die te gebruiken.

Omtrent het stellen van grenzen, geeft Steven in het interview nog een duidelijke boodschap mee: zorg ervoor dat de middelen die je aanwendt om je activisme te voeren, het doel niet overstijgen. De stijl die je gebruikt, mag niet te zwaar lijden onder de afkeuring van de publieke

opinie. Hij verwijst hierbij naar een terrorist die handelt vanuit een bepaalde ideologie, maar hier mensen voor doodt. “Die wilt ook een punt maken, maar de middelen zijn buiten proportie.” De aandacht verschuift daarbij naar de middelen die iemand aanwendt, en is niet langer gevestigd op de boodschap en het activisme van die persoon.

Naast grenzen die dumpster divers voor zichzelf stellen, handelen zij allemaal naar bepaalde principes die zij voorop stellen tijdens het skippen zelf. Die kunnen opgedeeld worden in principes die aangehouden worden binnen de algemene cultuur van de dumpster divers, en principes die de skippers voor zichzelf stellen.

Algemene principes

Wat betreft de principes die veralgemeenbaar zijn naar de cultuur die heerst onder de dumpster divers, komen in elk interview bepaalde zaken steevast aan bod. Alle divers vinden het belangrijk om de vuilbakken netjes achter te laten. Dat doen ze uit respect voor de andere divers en de winkeleigenaars. Hierbij benoemen ze in sommige gevallen een impliciete relatie met wederzijds respect tussen de diver en de winkeleigenaar.

“De winkels waar de vuilbakken buiten staan, weten dat mensen daar iets komen uit halen, dat kan niet anders. En van zodra je die vuilbakken niet meer proper achter laat, is het gedaan daarmee. Dan nemen ze maatregelen: zetten ze er een zwaardere slot op, zetten ze de container binnen, ... Ze verwachten gewoon dat je wat respect toont. En dan tolereren veel winkels dat gewoon.” (Lisa)

Ook respect tussen de divers onderling is belangrijk. Geen van hen vindt het aangenaam om een container aan te treffen waarin alles besmeurd is en alle zakken kapot getrokken zijn. Om dat te vermijden hanteren de meeste divers volgende werkwijze: ze beginnen met rommelen in de container en halen de vuilzakken, waarvan ze vermoeden dat daar iets in zou kunnen zitten, uit de container. Daarop maken zij de knoop van de zak los (indien er één in zit), kijken wat er in de zak zit en halen dat eruit, maken de zak terug toe en leggen hem dan opnieuw in de container. Enkelen zijn bereid om een klein gaatje te maken in de zak wanneer de bovenkant moeilijk te ontknopen is.

Een ander principe dat de divers hanteren, heeft betrekking op de selectiviteit van de zaken die ze vinden en meenemen. De divers die in grote steden skippen, geven aan dat zij enkel zaken meenemen die ze echt kunnen gebruiken of waarvan ze weten dat ze iemand anders hier blij mee kunnen maken. Ze zijn zich bewust van het feit dat zij niet de enigen zijn die de vuilbakken

bezoeken en willen dan ook allemaal “niet teveel meenemen”. Ze weten dat er onder die populatie mensen zijn die uit financiële noodzaak dumpster diven, en willen hen hun voedsel niet ontnemen. Maar ook dat creëert een dilemma. Er bestaat namelijk geen zekerheid dat het voedsel dat zij laten liggen, ook daadwerkelijk meegenomen zal worden. De kans dat uiteindelijk niemand de waren meeneemt en ze alsnog verspild zullen zijn, is reëel. Wanneer respondenten in een dorp of kleine stad diven, houden zij hier geen rekening mee. Zij hebben het gevoel dat er voor de rest bijna niemand komt skippen en dat er dus genoeg zal zijn voor iedereen.

“Dan kan je je de vraag stellen ‘persoonlijk kan ik wel al mijn eten kopen, ik heb genoeg geld om eten te kopen [...], maar heb ik wel het recht om dat uit de vuilbak te halen als er mensen zijn die dat meer nodig hebben?’ Dus zit ik wel soms in een tweestrijd, moet ik zoveel meenemen? [...] Zo bijvoorbeeld in dorpen als X weet je dat niemand dat doet. En dan is dat is dat gewoon eten dat je redt uit de vuilbak. Maar nu in Y (grote stad) voelt dat een beetje als eten afnemen soms.” (Lisa)

Persoonlijke principes

De principes die de divers voor zichzelf stellen, zijn persoonlijker en hangen vaak samen met bepaalde waarden die zij belangrijk vinden. Wanneer verder nagedacht wordt binnen het kader omtrent de selectiviteit van waren, maken zij ook hier een afweging. Enerzijds willen de divers waren meenemen uit de containers, maar zij willen ook vermijden dat ze alle gevonden zaken uiteindelijk toch niet kwijt zullen raken, en ze dan in hun eigen vuilniszak zullen belanden. Ook bijna alle divers benoemen het belang voor hun gezondheid dat zij voorop stellen. De invulling daarvan is persoonlijk. Vijf divers benoemen expliciet dat zij hun gezondheid voorop stellen bij de keuze in de container. Enerzijds houdt dat in dat zij geen zaken meenemen die open, uitgelopen, uiterlijk waarneembaar bedorven of dergelijke zijn. Anderzijds betekent dat dat zij niet enkel etenswaren meenemen die ongezond zijn.

“Als ik zie wat je allemaal vindt, koeken en chocolade en weet ik veel... Ik heb laatst een fragment op ‘Iedereen Beroemd’ gezien waar een madam vertelde dat zij 10 kg is bijgekomen sinds ze gaat skippen. Ik geloof dat.”
(Lorena)

Dat maakt het volgens enkele respondenten moeilijk om te leven van enkel en alleen gerief uit de containers. Wanneer de respondenten antwoorden op de vraag hoe zij hun toekomst m.b.t.

dumpster diving zien, antwoordt een groot deel dat zij het niet mogelijk achten om enkel van de skip te leven daar de inhoud van de containers vaak zo veel ongezonde dingen bevat en je dan enkel en alleen aangewezen bent op die inhoud. Zo is Sam lactose- en glutenintolerant. Dat maakt voor haar dat zij bepaalde zaken niet kan meenemen uit de container en dat zij dat tekort moet aanvullen met aangekochte goederen.

“Soms is dat niet handig om alleen van de skip te leven, want dan zijt ge ook heel afhankelijk en ik vind dat ook wel belangrijk om gezond te zijn. En als ge dan alleen maar brood ofzo hebt, dan zou ik niet twee weken aan een stuk enkel brood eten. Of zo chips, ik ken mensen die dan gewoon twee weken chips eten. Maar dat zou ik niet doen, dat is gewoon niet gezond voor uzelf en ja dan heeft dat ook geen nut, want dan denk ik dat je ook geen energie meer hebt.” (Sam)

Met betrekking tot vlees, kan een onderscheid gemaakt worden naargelang de diver al dan niet vegetarisch eet. Logischerwijze neemt geen enkele vegetariër vlees mee voor zichzelf. Non-vegetariërs geven aan dat zij af en toe vlees meenemen, al zijn zij hier heel voorzichtig mee. Vlees bederft snel en kan grote risico's inhouden voor de gezondheid. Een warme container maakt dat nog risicovoller. Zeker in de zomer zijn de divers niet happig op het meenemen van vlees.

“Vree vaak laat ik vlees nog altijd liggen. Zo varkens- en koeien- en schapenvlees. Ofwel als het iets mega decadents is, als je denkt “dat moet ik meenemen, dat is zo zonde”. [...] Maar normaal gezien zou ik dat zelf niet zo snel meenemen. Langs de ene kant omdat ik het iets ‘trickier’ vind, als het zo wat warm geweest is en dat ligt al hele dag in zo’n warme container, dat je wel al meer kans hebt om iets slechts mee te nemen, langs de andere kant omdat ik gewoon niet vaak vlees eet.” (Robert)

“Je moet een beetje oppassen met vlees en zuivel enzo. Maar je krijgt daar wel wat ervaring in, wat dat veilig is en wat niet.” (Anatolio)

1.3.2 Alternatieve acties

Naar de vier eerdergenoemde motieven tot dumpster diving, hanteren enkele divers ook andere methoden die hun bedoelingen ondersteunen. Op één persoon na, houden de divers er ook andere activiteiten op na. De eerste activiteit vindt meer plaats op georganiseerde wijze dan de twee laatste. Om die reden vernoem ik ze kort.

Winkeliers en handelaars bevragen

Zeven respondenten bevragen winkeliers of zij bepaalde zaken kunnen krijgen. Het betreft waren die dicht bij of zelfs over de vervaldatum zijn en niet meer verkocht worden. In de meeste gevallen bezoeken zij nachtwinkels, bakkers of plaatselijke kleine groenten-en fruitwinkels.

“Ik vraag dan zo: “Hallo, hebben jullie misschien nog zaken die bijna vervallen of vervallen zijn en die jullie niet meer gaan verkopen en die ik misschien zou mogen meenemen?” In Ierland op reis lukte dat super goed. Maar ik heb dat dan ook eens hier in Y (klein dorp) geprobeerd bij de bakker. Die mevrouw begreep er niks van. Ze vroeg wat ik daar dan mee ging doen. Ik zei “opeten natuurlijk” en toen zei ze “ja maar wij gooien dat weg he”... En toen zag ik ze beginnen fluisteren met de bakker... Jonges toch.”
(Lorena)

Vier respondenten bevragen al langer winkeliers dan dat ze dumpster diven. Vandaag combineren zij dat en zijn ze op beide vlakken nog actief. De regio's waarin dat gebeurt, zijn gelijkaardig aan die waarin ze diven. Enkel op reis zijn ze sneller geneigd zijn om winkeliers aan te spreken. Een groot deel geeft aan dat zij daar niet dumpster diven. Op reis beschikken zij niet over dezelfde informatie als thuis. Ze hebben geen kennis over de plaats en de bereikbaarheid van de containers, de ophaaldagen van het vuilnis, de wetgeving rond dumpster diving, etc. Het bevragen van winkeliers is sneller en makkelijker. Toch heeft het ook zijn nadelen. Ten eerste is voor sommigen de stap tot contact met winkeliers groter dan dumpster diving. Dumpster diving laat de divers anoniem. Bij contact met winkeliers is dat onmogelijk. Je moet jezelf kenbaar maken. Dat kan bij sommigen negatieve gevoelens teweegbrengen, zoals angst voor stigmatisering. Daarnaast zijn de divers aangewezen op de goodwill van de winkeliers. Dat brengt eveneens met zich mee dat de keuze beperkt is tot wat de winkelier hen aanbiedt. Het is hierbij moeilijker om de persoonlijke principes voorop te stellen. Zo is het bijvoorbeeld niet langer mogelijk om alle ongezonde zaken te laten liggen. De producten die winkeliers weggeven, zijn grotendeels ongezonde waren.

“[...] als je vraagt bijvoorbeeld bij kleine groentewinkeltjes ofzo, dan nemen ze allemaal zelf dingen, vaak dingen die ze zelf niet meer kunnen gebruiken, maar vaak zijn daar dingen bij die ge zelf ook niet echt kunt gebruiken en dan zit ge vaak nog met dingen die je niet echt wil eten. Bij nachtwinkels is het vaak brol. [...] Die rommel blijft dan drie jaar in de kast liggen of geven

we dat weg. [lacht] Terwijl als ge uit de vuilbak, kunt ge echt zelf kiezen wat ge nodig hebt.” (Lisa)

Gebruik van internetfora

Drie divers geven aan dat zij eveneens gebruik maken van het internet. Op Facebook bestaan verschillende groepen waarin leden gratis etenswaren aanbieden of waarin zij ook non-food artikelen wegschenken. Alle drie zijn zij geabonneerd op lid van dergelijke groepen.

“Ik kijk daar dikwijls op en van tijd staan daar echt goeie dingen tussen. Maar het is er nog nooit van gekomen om echt iets te gaan halen. Meestal is het te ver, of heb ik juist gekookt ofzo. Maar ik ben altijd blij als ik zie dat mensen dat gebruiken. Ik ben dus niet de enige sukkel die het niet over zijn hart krijgt om zomaar eten weg te gooien.” (Lorena)

Plate scraping

Geen van de respondenten doet op georganiseerde wijze aan plate scraping (cfr. ‘Literatuurstudie - 2.2.2 Ideologisch – freeganism’). Toch trachten twee respondentes voedselverspilling binnen de eigen kringen te beperken door plate scraping toe te passen op microniveau. In concreto betekent dat, dat wanneer zij samen dineren met vrienden en die hun eten niet opeten, de twee divers bereid zijn de overschotten te gebruiken. Eén van hen werkt in een restaurant. Ze geeft aan dat wanneer er verkeerde bestellingen gemaakt worden, zij die zelf opeet of, indien het teveel is, aan de kant bewaart en later meeneemt naar huis. Dat eet ze nog op of deelt ze uit aan vrienden.

1.3.3 Wat ze doen met de gevonden goederen

De buiten die de divers in de containers vinden, kunnen groot zijn. Lisa, Marjolein en Sam geven alle drie een voorbeeld waarbij zij een overvolle container aantreffen. Zij vermoeden dat de koelkasten van de winkel voor bepaalde tijd buiten werking waren, en de winkeliers de volledige inhoud in de vuilbak hebben gedumpt. De goederen waren evenwel nog steeds bruikbaar. Ook Steven kreeg na verloop van tijd heel veel succes in zijn activisme. Elk weekend ontving hij telefoon van de beenhouders in zijn plaatselijke supermarkt. Zij stonden steeds klaar met stapels bakken vlees. Het is moeilijk om al die zaken alleen op te eten. De dingen die de divers uiteindelijk doen met hun vangsten, variëren al naargelang hun bedoelingen en naargelang de zaken die ze vinden. De uiteindelijke handelingen kunnen dooreenlopend zijn. Zo zijn er skippers die zowel het voedsel consumeren, als dat doen tijdens een sociale activiteit.

Die activiteit hoeft daarbij niet focussen op het gebruik van containerwaren. Zo kookt Sam op optredens. En af en toe vinden de divers ook non-food artikelen terug in de containers.

Consumeren/gebruiken

In de eerste plaats consumeren alle divers het voedsel dat ze vinden. Iedereen geeft aan dat ze hier zelf van eten, al dan niet met anderen.

Divers met huis- of kotgenoten delen in hun buit. Ongeacht of die derden zelf skippen of niet. In geval de buit te groot is om binnen de houdbaarheidsdatum te consumeren, vriezen sommige divers het voedsel in. Zo kunnen ze het later alsnog opeten.

Wat non-food artikelen betreft, gebruiken de divers die zaken eveneens indien ze zinvol zijn. Eén diver vertelt dat hij graag wilt knutselen met de zaken die hij vindt. Voorlopig laat zijn drukke agenda dat niet toe. Maar hij plant om dat in de toekomst te doen.

Wegschenken

Wanneer dumpster divers hun gevonden zaken wegschenken, doen ze dat om verschillende redenen. Enerzijds geven enkele divers aan dat ze de goederen weggeven omdat het teveel is om zelf op te eten of omdat ze het zelf niet gebruiken. Dat kan samen hangen met de principes die de divers voor zichzelf stellen. Het wegschenken gebeurt aan derden (vrienden, kot- of huisgenoten, etc.), organisaties of dieren. Zo geeft Sam het gevonden vlees aan honden van derden en geeft James aan dat hij gevonden brood aan beesten geeft.

Anderzijds kan het dven op zich de bedoeling hebben om het voedsel nadien weg te schenken. Bijvoorbeeld aan liefdadigheidsinstellingen of hulpverleningsorganisaties. De bakken vlees die Steven elk weekend mocht ophalen, schonk hij telkenmale aan het lokaal opvangsinitiatief (LOI) van de gemeente waar hij op dat ogenblik verbleef. Steven is echter de enige binnen de steekproef die met die bedoeling ging dumpster dven.

Enkele divers die hun goederen weggeven, benoemen als voorwaarde dat de personen aan wie ze de waren geven, open staan voor dumpster diving. Dat impliceert dat zij derden steeds op de hoogte stellen van de herkomst van de goederen. Steven maakte van die gelegenheid gebruik om zijn ‘afnemers’ extra informatie te geven over de houdbaarheid en de bruikbaarheid van de goederen die hij weggaf. Hij deed het wegschenken van de waren steeds met veel verhaal: “Wat is dat dat ik doorgeef: kunt ge dat nog bewaren, hoe dat moet verwerkt worden, ... ? En dan aan de mensen uitleggen hoe ze dat konden gebruiken.” Anderen kiezen ervoor om toch niet altijd derden kennis te geven van de herkomst van het artikel.

Inzake non-food artikelen, geeft één persoon aan dat zij die telkens meeneemt uit de vuilbak ongeacht of ze voor zichzelf bruikbaar zijn of niet. In dat laatste geval kijkt ze in eerste instantie of ze iemand in haar omgeving blij kan maken met die zaken. Zo niet, brengt zij de spullen naar de kringwinkel. Naar eigen zeggen steunt ze op die manier de sociale economie en vermijdt ze dat de goederen verloren gaan.

Sociale activiteiten organiseren

Zes respondenten gebruiken de gevonden goederen voor sociale activiteiten. Merk hierbij de link op met de sociale motieven die divers ertoe aanzetten om naar de vuilbak te gaan.

Zoals eerder vermeld, kan dat aan de hand van een schenking aan bepaalde organisaties. De divers zijn al dan niet zelf actief binnen deze organisatie. Twee divers schenken een hoop voedsel aan volkskeukens. Zo geeft Sam al wat teveel is weg aan de volkskeuken van een plaatselijk ontmoetingscentrum. Zij kookt hier zelf niet. Anderzijds helpt ze af en toe koken op optredens in de buurt. Daarvoor gebruiken ze voedsel van de skip. De personen die aanwezig zijn op die optredens, zijn op de hoogte van de herkomst van dat voedsel. Nele is wel aangesloten bij een bepaalde organisatie en gaat samen met die studentenvereniging dumpsterdiven om sociale activiteiten te kunnen organiseren. Vorig jaar nog vond zo'n activiteit plaats. Het thema daarvan was voedselverspilling. Daarbij gebruikten ze onder andere het voedsel dat ze verzamelden, voor sensibilisering. Drie andere divers zijn aangesloten bij de eerder genoemde jeugdbeweging die actief is rond groen en milieu. Op kamp maken zij afspraken met plaatselijke bakkers en kleine supermarkten om overschotten te krijgen. Van die gelegenheid maken ze enerzijds gebruik om het kamp te financieren, anderzijds om de kinderen bewust te maken van de problematiek van verspilling. Het voedsel kan dus gebruikt worden om sociale activiteiten te organiseren, al dan niet met het oog op sensibilisering.

“Dan bijvoorbeeld op kampen of weekendjes ofzo, eten dat we van winkels krijgen ofzo, gebruiken we dan en dan zeggen we ook van “kijk, dit hebben we allemaal gekregen van een groentenwinkeltje die dat niet meer konden gebruiken omdat ze dat niet meer kunnen verkopen omdat dat een beetje slechter aan het worden is”. En dan geven we een hele uitleg daarover: dat we dat hebben gekregen, en waarom we dat hebben gekregen en ook direct vertelt ge dan over het probleem van eten verspillen. En dan denken die daarover na en dan denken die “amai zo'n perfecte maaltijd met zoveel mensen, van gewoon eten dat wordt weggegooid!”” (Lisa)

Toch zijn de divers voorzichtig wanneer ze anderen vertellen waar ze die goederen gevonden hebben. Marjolein, die eveneens aangesloten is bij deze jeugdbeweging, geeft weer dat zij de jongeren wel bewust maken van de problematiek, maar dat ze niet expliciet vermelden dat de zaken uit de vuilbak komen. De leiding is zich gewaar van het feit dat ouders hier weigerachtig tegenover kunnen staan. Zij houden hier rekening mee.

1.4 Dumpster diving in de maatschappij

“[...] dan bijvoorbeeld in Limburg. Als daar mensen dat zouden weten, dat is gewoon iets dat niet in mensen opkomt om te doen. Die zouden mij echt voor zot verklaren, zo van “heeft die geen geld of is die arm??”, gewoon echt als marginaal persoon... Sommige mensen kennen dat ook gewoon niet echt. Die denken dat dat alleen iets is voor dakloze vijftigers met een baard.” (Lisa)

Weinig respondenten zijn reeds in aanraking gekomen met negatieve reacties van derden omtrent dumpster diving. Dat kan te maken hebben met de selectiviteit waarmee zij personen vertellen over de activiteit. Het aantal respondenten deelt zich hierbij dan ook op in twee kampen: zij die zeer selectief zijn in de personen aan wie ze het vertellen en zij die het tegen iedereen vertellen. Zeven personen geven aan dat de groep mensen aan wie ze vertellen over dumpster diving, zeer selectief is. De grootste reden hiervoor is mogelijk onbegrip van de andere. Niet iedereen begrijpt waarom iemand zou dumpster diven. De kans bestaat dat die derden de divers beoordelen en stigmatiseren. Om die reden geven die divers aan dat zij enkel met personen spreken waarvan ze zeker weten dat die open staan voor dumpster diving en de bijhorende problematieken. Ze spreken hier ook niet te pas en te onpas over. Er moet een aanleiding zijn om erover te beginnen praten. Twee divers vullen hierbij aan dat de plaats waar ze zich bevinden, mee bepaalt of ze al dan niet vertellen dat ze dumpster diven. Zij verblijven beide in Gent, maar wonen officieel nog bij hun ouders in een klein dorp. In Gent voelen zij zich sterk genoeg om hierover te praten. Ze hebben veel mensen in deze omgeving die zich hier eveneens mee bezig houden. In hun dorp voelen ze zich niet echter gedragen door die groep. Ze staan alleen. Om die reden vertellen zij daar zelden iemand over dumpster diving. Op deze manier vermijden de divers dat ze in aanraking komen met marginalisering.

Drie andere respondenten maken aan iedereen kenbaar dat ze dumpster diven. Ze schamen zich er niet voor en hebben hiervoor zelfs een hoger doel. Door het vertellen over dumpster diven, hopen zij mensen aan te zetten tot nadenken over de redenen waarom mensen diven. Het is niet hun bedoeling om anderen rechtstreeks aan te sporen om te dumpster diven. Het is eerder een

vorm van sensibilisering op een klein niveau. Steven De Geynst trekt zijn sensibilisering echter tot een hoger niveau en geeft jaarlijks honderd voordrachten. Daarin vertelt hij over de problematiek rond voedselverspilling, dumpster diving, zijn arrestatie en meer. Daarin meer in ‘1.5 De Muffin Man aan het woord’.

“Dan leg ik dat uit dat dat niet “eih” is, ik was zelfs mijn handen nadien niet, zo proper is dat. Ik leg dat dan op mijn manier uit. En ik weet ook wel tegen wie ik dat moet vertellen. [...] Maar ik ga dat niet verzwijgen.”
(Jozefien)

Het merendeel van de divers begeeft zich in een omgeving waar dumpster diving een normaal gegeven is. Ze kennen bijvoorbeeld veel mensen die het doen, wonen samen met andere divers of zijn aangesloten bij die bepaalde jeugdbeweging of studentenvereniging. Al geven zij allemaal aan dat ze niet bewust op zoek gaan naar andere divers. Ook niet om het aspect van marginalisering op te vangen of wanneer zij zich buiten hun gewone omgeving bevinden en die andere divers wegvallen.

1.4.1 Opinie omtrent de Muffin Man

Alle divers zijn vertrouwd met het verhaal van de Muffin Man. Zij zijn op de hoogte van zijn veroordeling en vrijspraak (in beroep) voor het ‘bedrieglijk wegnemen’ van een pak muffins. Geen van de divers staat positief tegenover de veroordeling van Steven en juichen zijn vrijspraak toe. Anatolio denkt dat de veroordeling in eerste aanleg een kans was die justitie en politie wilden gebruiken om een statement te maken rond dumpster diving. “Zo ziet ge maar hoe wij u kunnen bestraffen”. Langs de andere kant benoemt Lorena wel dat ze het prachtig vindt hoe de Muffin Man van deze zaak gebruik heeft gemaakt om het onderwerp eindelijk onder de aandacht te brengen.

Geen van hen is akkoord met het feit dat mensen veroordeeld kunnen worden voor dumpster diving. Sommigen begrijpen waarom je hiervoor veroordeeld kunt worden: de containers staan op iemands eigendom, afval is nog steeds het bezit van iemand, de winkels kunnen aansprakelijk gesteld worden indien er iets fout loopt, etc. Ze zijn hier niet mee akkoord. In plaats daarvan wensen zij allemaal structurele veranderingen binnen de wetgeving.

1.4.2 Beleidsaanbevelingen

Aan alle divers vraag ik of zij ideeën hebben voor beleidsaanbevelingen rond (voedsel-) verspilling en dumpster diving. De ideeën situeren zich op een continuüm met langs de ene kant

een preventief aspect en langs de andere kant een oplossing voor het afval dat reeds in de vuilbak zit.

Binnen deze paragraaf zijn de beleidsaanbevelingen die Steven De Geynst voorstelt, niet opgenomen. Een uiteenzetting daarvan volgt in volgende paragraaf, waarin ik Steven zelf aan het woord laat.

Preventieve aanpak

De meest preventieve aanpak die twee vrouwelijke divers aanhalen, beginnen bij een mentaliteitswijziging bij de mensen. Lorena en Lisa zijn van mening dat er geen afval mag bestaan. Er moeten betere oplossingen komen voor goederen die anders weggegooid worden. Mensen staan hier echter niet voor open, daar zij afval categoriseren als ‘onbruikbaar’ zonder hier verder over na te denken. Maar zij beseffen dat dat makkelijker gezegd dan gedaan is.

Concreet stelt Lorena het volgende voor: begin bij een mentaliteitswijziging van de mensen. Ze staat positief tegenover het feit dat ze vaker rayons tegenkomt in de winkel die producten, die bijna vervallen, aanbieden tegen een discountprijs. Toch denkt ze dat mensen nog steeds geneigd zijn om alsnog voor de duurdere en versere producten te kiezen. Ook al zijn die andere zaken niet slecht. Alles is namelijk voorverpakt, eventueel zelfs vacuüm. Dat toont zich ook in het gegeven dat mensen er vaak voor kiezen om de producten achteraan het vak te nemen. Die zijn laatst aangevuld en verser. Dat wil zeggen dat niemand die voorste producten neemt, en het die zaken zijn die divers 's avonds terugvinden in de container. Om die keuzes van de mensen te sturen, is die mentaliteitswijziging nodig. Indien de zaken dan toch niet verkocht raken, stelt zij voor om de waren uit te delen aan liefdadigheidsorganisaties. Eén andere diver is duidelijk dezelfde mening toegedaan en zegt dat supermarkten meer verantwoordelijkheid moeten krijgen in het voorkomen van afval. “Zo moeten mensen niet meer dumpster diven”, voegt Jozefien daar aan toe. Dat kan via een wijziging in het wetgevend beleid. Zo stelt de diver voor dat supermarkten de dag voor de vervaldatum verplicht moeten worden om waren weg te schenken. Vier anderen sluiten hierbij aan en betrekken de voedselbanken daarbij. Op die manier komen de zaken bij de juiste mensen terecht. Volgens Anatolio “klopt het niet dat mensen eten weggooien, in tijden van armoede en honger”. En winkels schenken reeds producten weg aan de voedselbanken, maar de wetgeving hierrond moet soepeler. Sam geeft hierbij het voorbeeld van een kennis die werkt in een supermarkt waar zij gaat skippen. Die kennis zei haar dat ze binnenkort niet meer moest komen diven, daar de winkel zou beginnen met het wegschenken van etenswaren aan de voedselbanken. Enkele weken later nam die kennis

terug contact op met haar. Ze mocht terug komen diven. De containers zaten nog steeds vol met etenswaren. Met dat verhaal wil zij aantonen dat de regels voor voedselbedeling nog steeds te streng zijn en serieus versoepeld moeten worden. Daarnaast heeft zij nog een idee: probeer om de productie aan te passen aan de vraag van de consument. Ze voegt hier meteen aan toe dat ze beseft dat dat niet makkelijk is in een kapitalistisch systeem dat gekenmerkt wordt door massaproductie en multinationals.

Beleidsaanbevelingen rond de vuilbakken en containers

Indien het niet mogelijk is om afval te vermijden, en we containers blijven gebruiken, stellen enkele divers andere plannen voor. Drie divers stellen voor om containers toegankelijk te maken voor mensen. In concreto willen ze de vuilbakken op de openbare weg zetten. Zo doen ze teniet aan het aspect ‘diefstal’ en is het legaal om in de vuilbakken te kruipen en daar iets uit te halen. Zo krijgt iedereen de keuze om uit de vuilbak etenswaren te halen en moeten mensen zelf de risico’s daarvan inschatten. Op die manier vinden zij ook een oplossing voor de blijvende aansprakelijkheid van winkels indien er iets fout loopt met het voedsel. Die wordt daarmee eveneens teniet gedaan. Sam stelt voor om op die containers stickers te klevens die dat duidelijk maken aan potentiële divers.

“Ergens kan ik er inkomen dat winkels zoiets hebben van “wij willen dat niet, want ze kunnen ons verantwoordelijk stellen”, maar dan heb ik gewoon zoiets van: maak dan een wet of ik weet niet wat, binnen deze maatschappij dat ge gewoon, eens dat ge het buiten uw winkel hebt gelegd, of in uw container, dat dan geldt dat ge het dan op uw eigen risico kunt meenemen. En ik vind het al helemaal absurd dat winkels er geld in zitten pompen om er camera’s op te zetten enzo, want dat heeft écht geen nut omdat ik denk dat niemand die dumpster dived, ooit er al heeft aan gedacht van “als ik er ziek van word, ga ik de winkel aanklagen”. Dat is echt een absurde gedachte. Maar ergens snap ik nog wel de logica van de winkel, maar ik denk dat ge daar wel iets aan kunt doen, en dat dat nu gewoon niet gedaan wordt omdat dat, ja ik weet niet, dat past niet binnen het kapitalistisch systeem zeker, dat zij daar geen geld meer voor krijgen... Dus ja...” (Sam)

1.5 De Muffin Man aan het woord

De motieven, principes, acties, etc. die Steven De Geynst stuurden tijdens het dumpster diven, zijn te lezen in vorige paragrafen. Een feitelijke weergave van het proces is terug te vinden in

de literatuurstudie onder ‘2.3.2 Cases – De Muffin Man’. In dit deel focus ik mij op het uniek verloop van zijn carrière als dumpster diver en welke impact de veroordeling en de vrijspraak hebben op het leven van Steven. Hij heeft elke kans gezien als een opportuniteit die hij kon gebruiken in zijn verder verzet tegen de voedselverspilling.

Voedselverspilling is echter niet de factor die Steven aanzette tot dumpster diving. Hij heeft enkele jaren gekraakt in Antwerpen en raakte op die manier vertrouwd met het fenomeen. Nadat hij verhuisde naar Rupelmonde, begon hij zelf initiatief te nemen m.b.t. dumpster diving. Steven begon met duiken begin jaren 2000, uit financiële noodzaak. Door tekort aan middelen, is hij op zoek gegaan naar een container om te skippen. Op die manier kwam hij bij de container van de plaatselijke (toenmalige) GB. Naargelang de grootte van de winkel, had deze toch enorm veel afval ter beschikking in de container. Gezien de grenzen die Steven voor zichzelf stelt, is hij begonnen met lucratief overdag te duiken in de container. Maar Steven werd redelijk snel opgemerkt door de uitbater en hij verbood Steven nog langer te duiken in de container. “Maar ik had al gezien hoeveel er in die containers zat en dat is blijven malen in mijn hoofd. Ik heb dan op een dag mijn stoute schoenen aangetrokken en ben ik met die uitbater gaan praten en heb ik hem een voorstel gedaan. Na een paar dagen bedenktijd heeft die gezegd “het is oké, ge moogt de overschotten hebben, maar ge moogt niet in de container.” Steven en de uitbater zijn op dat moment tot de overeenkomst gekomen dat de uitbater op regelmatige basis bakken met overschot klaar zette voor hem. Hij mocht hier varen uit kiezen. Nadien werd de rest in de container gegooid. Dat bleef op die manier duren, tot men de winkel uitbreidde. De afspraak, met de op voorhand klaar gezette bakken, kon niet langer doorgaan. Steven kreeg op dat moment wel de toestemming om zelf de container in te duiken, zolang hij dat alleen deed. Steven heeft zich jaren aan die afspraak gehouden en bleef skippen in de GB te Rupelmonde. Tot op het moment dat de relatie met de winkeleigenaar en (een deel van) het personeel verzuurde. “Dat is een paar jaar goed gegaan. Maar ik zat ondertussen ook in opleiding. Mijn laatste stage heb ik gedaan bij Tutti Fratelli³. En ik deed daar ook de foyer enzovoort. Ik moest dan speciale gasten ontvangen en naar hun plek brengen enzovoort. En ik had in de kringwinkel een schoon kostuum gekocht. En op een avond had ik dat aan op de bus in Rupelmonde omdat ik richting Antwerpen ging. In mijn kostuum, in mijn wit hemd, schoon *gecoiffuurd*, geschoren, ... Pico bello hé. En op dat moment stapte het personeel van de winkel op de bus. En die zien mij op de bus zitten en die konden dat beeld niet verenigen met dat beeld dat ze van mij hadden:

³ Tutti Fratelli is een sociaal-artiestieke werkplaats te Antwerpen. Zij organiseert ontmoetingen tussen kunstenaars en kansengroepen om zo voorstellingen te creëren. (<http://tuttifratelli.be/info/>)

van die keren dat ik aan de container stond in m'n oranje overal, mijn caoutchou botten en mijn kar erbij. [...] En dan ineens iemand die op de bus zit, helemaal pico bello. En ze dachten, "dat klopt niet, die doet alsof hij arm is en dat nodig heeft. Die speelt dat eigenlijk." En dan zijn ze mij beginnen verdenken van het feit dat ik die spullen verkocht. [...]” Steven mocht niet langer diven in de container van het warenhuis. De uitbater probeerde om het Steven zo moeilijk mogelijk te maken en vernietigde geregeld waren alvorens ze in de container te werpen. Verschillende malen gooiden ze o.a. kattenzand en frituurolie over de goederen om ze onbruikbaar te maken. Daar Steven na al die tijd sterk vertrouwd raakte met de omgeving en de handeling, bleef hij diven. In 2010 reed Steven de parking van de winkel op en nam daarbij twee zakken misbakken muffins mee. De winkeleigenaar betrapte hem hierop en hield, samen met het overige personeel, Steven vast tot de politie arriveerde. Steven werd opgepakt en verbleef een nacht in de cel.

1.5.1 Focus op het proces

Voor het proces had Steven reeds contact met de pers. Raf Weverbergh van HUMO en enkele andere kranten hadden al interviews afgenomen. Die ervaring en de activist in Steven, zorgden ervoor dat zelfs op het ogenblik dat Steven gearresteerd werd, hij reeds het idee had "hier kan ik meer van maken". Het openbaar ministerie klaagde Steven aan voor 'het bedrieglijk wegnemen van goederen, bij dag'. Steven verloor de zaak in eerste aanleg en werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes maanden met uitstel. Eén van de voorwaarden die de rechter Steven oplegde, was het verbod om zich in de buurt van een container te begeven.

In 2010, voor de feitelijke rechtszaak, deed het parket Steven het voorstel tot een minnelijke schikking. Steven ging hier niet op in en liet zijn zaak voor de rechtbank verschijnen. "Als ik gekozen zou hebben voor een werkstraf, had niemand ernaar gekraaid. Dan was dat een feit divers gebleven." Met het proces bracht Steven de problematiek van de voedselverspilling aan de kaak. Enerzijds greep hij deze kans om iets terug te doen voor de maatschappij en de samenleving die hem verscheidene mooie kansen heeft geboden. Anderzijds maakte hij deze keuze vanuit zijn activisme en zijn bekommernis rond de problematiek. "Dat was de strijder in mij.", zegt hij daarbij. Hij geeft aan dat de veroordeling een mooie kans was. Dat heeft de hele zaak nog meer in beeld gebracht. Steven ging echter in beroep, en werd hier vrijgesproken. Een beter verloop had hij niet kunnen wensen. "Ondertussen heeft iedereen er kennis van kunnen nemen. Doordat het in de pers is gekomen hebben meer mensen zich erin gaan verdiepen en heeft het zijn dimensie gekregen. Op het moment dat wij er mee bezig waren, bestond er geen

onderzoek, waren er geen cijfers en metingen, was het enkel een gisactie om te weten hoeveel voedsel weggegooid werd.”

Kritische criminologie toegepast op deze case

Tijdens het interview bevaag ik Steven naar zijn visie op de kritische criminologie, met betrekking tot zijn eigen proces. Ik link daarbij zijn eigen vraag hoe het mogelijk is dat mensen gestraft kunnen worden voor het ‘stelen’ van een pak muffins uit de container, maar dat het legaal is om op grote schaal voedsel weg te gooien. Steven erkent het gedachtengoed van de kritische criminologie en is hiermee akkoord. Hij illustreert het nogmaals aan de hand van minister Van Overtveldt⁴ die met de dubbele boodschap komt waarbij hij enerzijds alle belastingplichtigen die te laat zijn met hun belastingaangifte gaat beboeten, maar anderzijds geen onderzoekscommissie zal instellen rond de Panama Papers.

Steven benoemt dat als het Mattheüs-effect, dat hier bijna uitvergroot wordt. Bij dat effect groeit de verdeeldheid tussen ‘zij die hebben’, en ‘zij die niet hebben’. De armen worden armer, de rijken worden rijker. “En daar kunt ge nooit mee akkoord gaan. Daar kunt ge u nooit bij neerleggen.”

Toch geeft hij aan dat hij, specifiek met betrekking tot zijn rechtszaak en de koppeling naar het gedachtengoed van de kritische criminologie, niet het gevoel heeft dat de rechterlijke macht volledig onfeilbaar is. Steven werd in beroep vrijgesproken omdat hij een stilzwijgend akkoord had met de winkeluitbater. Een stilzwijgende overeenkomst kan enkel verbroken worden door een aangetekend schrijven. Daar de uitbater dat heeft nagelaten, ging Steven niet in de fout wanneer hij bleef diven in de container. Op basis daarvan sprak de rechter hem vrij.

1.5.2 De gevolgen van het proces

De gevolgen die de arrestatie en de aanklacht tegen Steven teweegbrachten, deel ik op in twee luiken. Het eerste luik bevat de gevolgen die zichtbaar waren vlak voor en tijdens het proces. Het tweede luik zijn de gevolgen die waar te nemen zijn na zijn vrijspraak.

Gevolgen voor en tijdens het proces

Steven woonde samen met zijn twee honden in Rupelmonde. Hij woonde naar eigen zeggen in een vervallen huisje aan de kaai. Dat was een opvallende plaats. “Een alleenstaande man met twee honden, en die dan nog eens regelmatig terug te vinden is in de vuilbakken. Dan is uw naam snel gemaakt he...” Ondanks alle goede bedoelingen die Steven had, werd hij niet

⁴ Johan Van Overtveldt is NV-A lid en sinds 2014 minister van Financiën en Fiscale Fraudebestrijding. (<https://www.n-va.be/wie-is-wie/johan-van-overtveldt>)

geaccepteerd door de gemeenschap. Zo benoemt hij zelfs dat de mensen op de bus zich verzetten wanneer Steven opstapte, “misschien dat ik wel een ziekte had meegebracht uit de container”. Mensen beoordeelden Steven enkel op datgene dat uiterlijk waarneembaar was. Zo ook in het geval dat hij in zijn kostuum op de bus zat en ervan verdacht werd dat hij alles speelde.

“Dus van die kant kom ik. Tot de mensen mijn verhaal hoorden in de pers.” Op die manier leerden de mensen toch de achtergrond en de drijfveer van Steven kennen. Langzaam aan bracht dat beweging bij de mensen, zelfs binnen de groep die hem eerst beoordeelde en veroordeelde. Mensen begonnen hun begrip en waardering voor Steven publiek te maken. De arrestatie van Steven, bracht mensen nog meer in beweging en zorgde ook voor een maatschappelijk bewegen. Jan met de pet werd plots geconfronteerd met de problematiek en begon te zeggen “ik vind dat wel goed”. Steven beseft dat zijn arrestatie mensen op verschillende wijzen inspireert. “Mensen vinden het wel wijs dat er een enkeling is die het in *zijne kop* haalt om tegen de schenen van het departement te schoppen, tegen de gevestigde orde, en dat te blijven doen.” Mensen begonnen zich echt achter Steven te zetten en steunden hem publiekelijk. Op die manier ontstond een hele steungroep. Op Facebook werd een online steungroep voor Steven opgericht. De groep bevatte meer dan 1200 leden. Maar ook echte organisaties schaaften zich achter Steven. “Vanaf dat ik wist dat mijn partner, mijn (directe) omgeving, de mensen die ook bij de materie betrokken zijn, Velt enzo (de organisaties die rond ecologisch bewustzijn enzo bezig zijn), die waren er allemaal als de kippen bij om mij te steunen en hun steun ook kenbaar te maken. Als die er allemaal waren, plus ook een hele goede advocaat die mijn zaak wou opnemen, dan is al de rest maar bijzaak he”. Hij vult hierbij aan dat wanneer je opgepakt wordt, en je weet dat je door bepaalde groepen meteen gesteund wordt, er een beweging van verzet op gang komt. Die steun kan zijn in de vorm van middelen, maar eveneens in de vorm van schrijven of publicaties. Zowel de nationale als internationale pers wou gesprekken met Steven, grote auteurs als Tristram Stuart die zich de vraag stellen of de juiste persoon bestraft werd, erkennen het probleem, etc. En in dat activisme is Steven gerold, dankzij het hele proces. Ook tijdens die periode kwamen mensen praten met Steven over voedselverspilling. Dat ontwikkelde Steven zijn interesse en bekommernis naar voedselverspilling nog verder. Steven noemt het “een openbaring”. Zijn eigen activisme, op klein niveau, werd doorgetrokken naar een hoger niveau. En dat maakte plots dat Steven de katalysator werd van een boodschap en een hele beweging.

Gevolgen na de vrijspraak

Na zijn vrijspraak is Steven gestopt met dumpster diving. De redenen hiervoor zijn divers. Het is duidelijk dat de motieven die Steven aanzette tot dumpster diving, nu vervuld zijn op andere manieren. De financiële noodzaak is opgevangen door het werk dat Steven doet. Hij werkt nu sinds zes jaar bij Samenlevingsopbouw Antwerpen. De principiële motieven kennen nu andere uitwegen. Sinds zijn vrijspraak in 2012, heeft Steven reeds ongeveer een honderdtal voordrachten gegeven. Met die voordrachten wil Steven de mensen bewustmaken van de problematiek rond voedselverspilling. Een voorbeeld hiervan, en tevens één van de grootste problemen, is het speculeren rond voedsel. Zo vertelt Steven aan zijn publiek dat, na petroleum, voedingsstoffen een van de meest speculatieve zaken zijn. Steven verduidelijkt het in het interview als volgt: “Koffie, suiker, bloem, graan, ... Mensen beleggen daar in, marchanderen daarin om hele winst uit te maken. Kun je je voorstellen als X (bepaalde winkel) een hele camion met spuitjes heeft, vanaf dat die van de akker komen zijn die gecommmercialiseerd. Als je je bedenkt dat je dat ook met graan en koffie hebt, dat het alleen nog maar over euro's gaat, dan zit het toch helemaal scheef?” Hij vertelt dat er in de haven van Antwerpen, een stockage met 400.000 ton koffiebonen opgeslagen staat. Zij staan daar niet omdat ze wachten op transport naar een bepaalde bestemming, maar zij staan daar omdat er gespeculeerd wordt over koffie. Het speculatieve aan koffie is de oogst: wanneer die stijgt, gaat de prijs van koffie omlaag, en vice versa. En dat maakt het interessant. Hetzelfde gebeurt met gewassen. Met dat voorbeeld, tracht Steven aan te tonen dat we voedsel niet langer als voedsel beschouwen. Het wordt enkel een commercieel goed. Via zijn voordrachten maakt hij mensen hiervan bewust. Daarbij toont hij aan hoe de mensen hier zelf aan verbonden zijn. En onder andere op die wijze wil Steven via zijn voordrachten mensen, op lokaal niveau, bewustmaken van de hele problematiek. De reacties op de voordrachten zijn zeer uiteenlopend. Enerzijds zijn er mensen die alles waarderen, aan de slag gaan en handelaars aanspreken en dergelijke. Zij berichten Steven hier nadien vaak ook over. Anderzijds blijven er mensen de problematiek ontkennen of laat het onderwerp hen koud. Toch vindt Steven het belangrijk om, naar eigen zeggen, met de bus te rammelen en ervoor te zorgen dat hij gehoord wordt. Na zijn vrijspraak in 2012, produceerde Steven samen met Jef Maes en Trees Heirbaut een film. Het onderwerp daarvan gaat eveneens over voedselverspilling, dumpster diving en de rechtszaak.

Dat sneeuwbaaleffect dat maakte dat de gevolgen van zijn proces zo groots werden, had hij nooit zien aankomen. Steven relateert de plek waar hij als activist staat. “Ze hebben mij ineens vanboven op de berg gezet, op de troon, met een vlag, als het uithangbord.” Maar Steven ervaart

dat als een heel protocollaire plaats. Hij geeft aan dat hij veel kan vertellen over de problematiek en dat zijn kennis daaromtrent groot is, “maar ik ben niet de onderzoeker, ik ben geen Tristram Stuart die er een boek over geschreven heeft.” Maar wanneer nodig, is Steven bereid om zijn rol als activist, als de Muffin Man, op te nemen.

Vandaag begint het activisme van Steven echter af te bouwen. “Ik ben geen 20 meer, ik kom in een andere fase van mijn leven.”, zegt hij daarover. Steven geeft daarbij aan dat hij ook niet bewust activist geworden is. Zoals eerder te lezen, is hij hierin gerold door de hele beweging die zich achter hem zette. “Ik heb het in gang getrokken, nu is het aan de jongere generaties om de fakkel over te nemen.” Hij geeft aan dat, voor zover hij nog kan, hij zich volledig geeft in alles wat hij nog doet. En hij heeft nog verschillende plannen...

1.5.3 Beleidsaanbevelingen

Steven heeft zijn engagement doorgetrokken tot in het Parlement. Tijdens de termijn van voormalig minister van Armoedebestrijding Ingrid Lieten, werd de documentaire van Steven getoond. De minister wou op dat moment een app ontwikkelen om voedselverspilling tegen te gaan. In een samenwerking met de universiteit Leuven en enkele wetenschappers, nodigde zij ook Steven uit om in het Vlaams Parlement te komen spreken. Daar werden enkele gevolgen aan gegeven, al dan niet door de directe inbreng van Steven.

Kwijtschelding BTW bij een schenking

Handelaars kunnen nu zonder problemen voedsel weggeven. Voordien moesten zij hier nog een BTW van 21% op betalen. Vandaag hoeft dat niet meer en kan iedereen overschotten weggeven zonder BTW.

Gemeentelijk plan tegen voedselverspilling

Daarnaast benoemt Steven nog enkele initiatieven op lokaal en gemeentelijk niveau. Dat was tevens één van Steven zijn voorstellen. Dankzij hem, kunnen gemeentes nu reglementen invoeren waarbij het handelaars verboden wordt om nog langer voedsel weg te gooien. De handelaars zijn daarbij verlicht om een plan uit te schrijven waarin zij aantonen op welke wijze ze zullen omgaan met voedseloverschotten. In Wallonië kreeg dat voorstel snel gevolg. Verscheidene gemeenten hebben het opstellen van zo'n plan als voorwaarde gesteld om warenhuizen een vestigingsattest te geven. Indien die warenhuizen bijvoorbeeld kunnen aantonen dat zij zullen samenwerken met lokale verenigingen of initiatieven, kan zo'n plan goedgekeurd worden. Op die manier trachten de plaatselijke overheden samenwerkingsinitiatieven te stimuleren.

Samenwerking lokale ketens en organisaties

Ook dit is één van Stevens ideeën dat verwezenlijkt werd. Steven deed het voorstel om een samenwerkingsverband te creëren tussen lokale supermarkten en plaatselijke organisaties. In Sint-Truiden ging zo'n proefproject reeds van start, tussen de plaatselijke Delhaize en de organisatie 't Vincentje⁵. De deelnemers kregen via 't Vincentje rechtstreekse toegang tot de voedseloverschotten zelf. Zij mochten met de scanners de winkel in gaan en producten selecteren die niet langer geschikt waren voor verkoop of waarvan de vervaldatum bijna overschreed. Aan de hand van een koude keten, konden de mensen die voedseloverschotten wegbrengen en opslaan. Dat project gebeurde in samenwerking met het agentschap voor voedselveiligheid. Op één jaar tijd kon de organisatie op die manier bijna wekelijks voor meer dan 200 gezinnen voedsel voorzien. Het project werd later zelfs uitgebreid. Helaas zijn veel ketens hier niet toe bereid. Het initiatief hangt volledig af van de goodwill van de handelaars. Die zien, jammer genoeg, alle bijkomstigheden daarbij vaak niet zitten.

Lessenpakket uitwerken

Naar sensibilisering toe richt Steven zijn peilen ook op de jongsten van de samenleving. Samen met het departement Onderwijs, ontwikkelde hij een lessenpakket voor kinderen. Dat is gericht op bewustmaking rond activisme, de zaak van de Muffin Man, voedselverspilling, etc. Veel Vlaamse scholen maken gebruik van het pakket.

1.6 Conclusie

Ondanks het ontbreken van een saturatie-effect, zijn er heel wat gelijkenissen in de antwoorden die de divers weergeven. Zo worden bijna alle divers gestuurd door hun activisme tegen verspilling. Gaandeweg hebben veel divers het financiële profijt leren kennen. Dankzij dumpster diving kunnen zij geld besparen op het kopen van eten. Geen van hen heeft dat echt nodig, toch ervaren ze dat als een mooie bijzaak. Ook de materialen die divers gebruiken, zijn bij iedereen dezelfde. Net zoals de principes en grenzen die divers stellen. Niemand is bereid om in te breken, toch is de invulling daarvan verschillend. Maar concreet betreedt geen enkele diver een gebouw waar hij geen toegang tot heeft. Wat betreft de principes die divers leiden, lijkt het erop dat de dumpster diving-gemeenschap een eigen cultuur heeft. De overeenkomende waarden en principes die de divers benoemen, kunnen dat bevestigen. Veel divers benoemen daarbij respect. Zowel voor de handelaar die zijn container buiten laat staan, als voor de andere

⁵ 't Vincentje is een organisatie die aan de hand van initiatieven de maatschappelijk zwakkeren wil ondersteunen. Concreet omvat hun hulpverlening o.a. administratieve begeleiding, voedselhulp, financiële steun en het bieden van morele steun. (<http://www.vincentje.be/index.htm>)

divers. Ze zijn zich daarbij bewust van de motieven die andere divers kunnen sturen en trachten daar rekening mee te houden. Eén van die motieven die andere divers sturen, is armoede. Enkele divers benoemen de absurditeit van het gegeven dat handelaars 's avonds hun overschotten in de vuilbak gooien, maar dat er tegelijk mensen honger lijden. De divers hebben dan ook enkele concrete beleidsvoorstellen wat betreft dumpster diving. Al beseffen zij dat deze moeilijk te verwezenlijken zijn in het huidige kapitalistische systeem. Steven heeft echter wel al voor enkele veranderingen gezorgd. Zo maakte hij een lessenpakket dat terug te vinden is op het internet en zorgde hij er onder andere voor dat gemeenten een plan kunnen vragen aan winkels alvorens hen een vestigingsattest toe te kennen. Deze acties passen binnen zijn vorm van activisme dat sinds zijn veroordeling (en vrijspraak) andere vormen heeft aangenomen dan dumpster diving.

2. Kwalitatief luik: Participerende observatie

Tijdens de participerende observatie ga ik drie keer mee met enkele divers. In één geval betreft het een enkeling die me meeneemt. Zij heeft reeds zeven jaar lang ervaring met diven. De andere keer ga ik mee met twee zussen, en de keer daarop observeer ik drie personen. Eén van hen heeft geen ervaring met diven en komt enkel uit nieuwsgierigheid en tijdverdrijf mee. Zij gaat zelf niet de vuilbakken in. Van die zes personen, neem ik bij drie een interview af. De observaties en bevindingen lopen parallel met de topics die ik voorop stel bij die interviews. Volgende onderwerpen komen hier aan bod: de wijze van vervoer, gebruik van materialen, grenzen en principes en alternatieven. Tijdens twee observaties worden we toevallig geconfronteerd met andere divers. Eén van hen ontmoeten we op de parking, de andere diver zit reeds in de vuilbak. Deze twee momenten bieden mij zeer mooi de kans om de interactie tussen verschillende divers te observeren. In de interviews geven skippers reeds boodschappen over respect weer. Aan de hand van deze observatie krijg ik te zien op welke manier zich dat specifiek uit. De andere observatie, waarbij we geen andere divers tegenkomen, loopt zonder verrassingen. Toch is ook deze observatie een meerwaarde. Zij biedt mij extra inzicht in het aspect van takenverdeling, onverwachte vondsten in de containers en de voorzichtigheid waarmee divers te werk gaan.

2.1 Dumpster diving in de praktijk

Tijdens de participerende observatie verplaatst één groep zich met de auto. Zij begeven zich naar een nabij gelegen shoppingcenter. Dat bevindt zich in een dorp. De divers zijn er van overtuigd dat niemand anders komt skippen in deze containers. Alle winkels bevinden zich op

de begane grond en staan naast elkaar. Dat maakt dat aan de achterkant van het doorlopend gebouw, alle vuilbakken mooi op een rij staan. De divers rijden naar die achterkant en één van de drie stapt uit. De jongen blijft aan het stuur zitten en daarnaast zit zijn vriendin. Hij rijdt naast de skipper terwijl die van container naar container loopt en er zaken uit haalt. Daar de winkels ook non-food artikelen bevatten, is hun buit divers. Zo vinden ze een bord uit bamboe om uit te eten, een koffietas, enkele voedingswaren (een pot choco, tzatziki, tapenade en twee appels), een kabel om de batterij van hun gsm mee op te laden. Bij de container van de sportwinkel halen zij een grasmat, reflectoren voor de fiets, een squashracket en nieuwe loopschoenen uit de container. De groep is duidelijk enorm enthousiast over de buit. Toch uiten ze allemaal hun ongeloof en onbegrip om zulke zaken tegen te komen in de container.

De andere twee groepen verplaatsen zich met de fiets. In alle gevallen vertrekken we na sluitingstijd en zonsondergang naar de winkels. De ene vrouw neemt me mee naar drie winkels. De zussen diven in twee containers. Opvallend is dat zij me allebei meenemen naar dezelfde buurt en twee dezelfde winkels. De verblijfplaatsen van beide groepen zijn enkele kilometers verwijderd van die winkel. Toch rijden ze alle drie naar daar. In het verleden haalden zij reeds grote buiten uit die container. Eén van hen geeft aan dat het de laatste tijd moeilijker is geworden om op tijd te zijn bij die container. Meer dan 20 mensen zouden in die bak komen skippen. De container is ook relatief makkelijk bereikbaar. Het is mogelijk om de winkel langs de zijkant te passeren, om zo aan de achterkant te komen. De houten poort die toegang verschaft tot de container, wordt slechts dicht gehouden door een betonnen blok die ertegen staat. De eerste keer dat ik bij deze container kom, is hij goed gevuld. De divers vinden hier enorm veel brood, verpakte salades en groenten, yoghurtjes en meer. Ze geven weer dat dat de meest voorkomende dingen zijn die ze vinden. Deze buit is echter geen groot succes voor hen. De tweede maal dat ik me tot de container begeef met de vrouw, is hij helemaal leeg. Er staat één plasticen pot soep naast de container, maar die is gebarsten. Het feit dat de container leeg is, die pot soep daar staat en dat de betonnen blok niet tegen de houten poort staat, doet haar vermoeden dat we te laat zijn en dat andere divers de container reeds hebben leeg gehaald. Ze is zichtbaar teleurgesteld, al maakt ze hier geen probleem van.

Wat takenverdeling betreft, merk ik dat enkel op bij de groep die zich met de auto verplaatst. De vrouw skipt, de man blijft achter het stuur zitten. De dame die alleen gaat dumpster diven, kan uiteraard niet aan takenverdeling doen. Maar ze vraagt mij ook op geen enkel moment om te helpen. Ze is het gewend om alleen te diven. De twee zussen hebben eveneens geen concrete

takenverdeling. Ze kruipen beiden de container in. Enkel wanneer ze nadien nog enkele nachtwinkels bezoeken, gaan ze ietwat georganiseerder te werk.

2.1.1 Materialen

Los van het vervoersmiddel, maken alle divers gebruik van dezelfde materialen om het duiken te vergemakkelijken. Ze hebben allemaal een lamp en extra zakken bij. Dat zijn trekzakken, een gewone rugzak en/of een harde winkeltas.

Geen van hen draagt handschoenen tegen eventueel vuil. Ook hun kledij is dezelfde als die waarmee ik hen eerder heb gezien. Ze dragen niet bewust andere kledij om te skippen.

2.1.2 Principes

Tijdens het duiken merk ik enkele handelingen van de divers op, die betrekking hebben tot bepaalde principes.

Grenzen

Geen enkele diver breekt binnen in een gebouw. De containers die we bezoeken, staan dan ook allemaal buiten. Eén daarvan staat achter een hek. Het betreft de winkel die twee participanten bezoeken. Allebei gebruiken ze dezelfde route om bij de container te geraken. Ze gaan langs de achterkant van de winkel. Dat is het makkelijkst volgens hen.

Ondanks het feit dat de divers naar eigen zeggen niet inbreken, zijn ze zich allemaal bewust van het feit dat ze zich begeven op onbevoegd terrein. Om die reden doven de skippers de lichten wanneer zij de parking oprijden. Dat geldt zowel voor zij die met de fiets zijn, als voor het groepje dat met de auto gaat. Ze willen zo min mogelijk de aandacht trekken. Het valt me op dat de divers die met de wagen op pad gaan, toch geen moeite doen om hun nummerplaat te bedekken. Dat ondanks de camera's die boven de containers hangen en waar zij duidelijk onder rijden. De dame die effectief de vuilbakken in duikt, geeft weer dat zij er gerust op is dat die camerabeelden nooit bekeken worden.

Proper te werk gaan

In alle gevallen trachten de divers zo proper mogelijk tewerk te gaan. Soms halen ze de zakken uit de container, ontknopen ze deze en kijken ze wat er allemaal in zit. In de twee gevallen rommelen de divers in de container. Hun benen en onderlichaam zit niet in de container. Maar met hun bovenlichaam hangen ze over de rand zodat ze met hun armen in de afvalbak kunnen. Toch voorzichtig genoeg, dat ze niets bevuilen of stuk maken. Eén van hen kruipt volledig in de container en selecteert rondom haar wat ze kan gebruiken. Ik heb de indruk dat het moeilijk

waar te nemen is dat er in de containers gedived werd. Ze laten allemaal de container even proper achter als in de staat waarin ze hem vonden.

Contact met andere divers

In twee gevallen komen we andere divers tegen. Tijdens de eerste observatie botsen we op een tweede diver wanneer we de parking van het warehouse oprijden. De twee zussen willen meteen terug rijden om naar de volgende winkel te gaan. Nadien geven ze aan dat ze wilden terugdraaien om twee redenen. Enerzijds deden zij dat uit respect voor de andere diver. Hij was ons voor. Anderzijds gaven ze aan dat ze zich niet helemaal veilig voelen op de parking. Maar de diver begroet ons zeer vriendelijk en nodigt ons uit om mee te gaan. Om die reden zijn ze niet teruggekeerd. Tijdens de wandeling naar de container zelf, wisselen ze allemaal informatie uit over dumpster diving. Dat heeft betrekking tot andere goede plaatsen, gedeelde kennis die duiken, eerdere ervaring met deze container en meer. Zo geeft hij hen bijvoorbeeld de tip om steeds hun paspoort bij te hebben voor het geval ze betrappt zouden worden. Hij geeft weer dat dat veel moeilijkheden kan besparen. Tijdens het duiken zelf kijkt elk voor zich. Wanneer ze iets vinden maar dat zelf niet nodig hebben, vragen ze aan de man of hij dat kan gebruiken. En vice versa. Wanneer ze allemaal klaar zijn met duiken in de container, stelt de man voor om ons mee te nemen naar een andere container. We gaan met vier naar een andere parking in de buurt. Enkel de groenten- en fruitbak staat buiten. Hier vinden de divers genoeg. Ook hier bevat de container verpakte salades en los fruit en losse groenten. De man geeft ons het advies om stil te zijn. Deze container staat op een meer zichtbare plaats. Omwonenden kunnen ons makkelijk zien. Na in deze bak te hebben geskipt, willen de zussen hun gebruikelijke container nog bezoeken. Ze nemen de andere diver mee. In die container vinden ze echter niets. Hij is eveneens gevuld met huisvuil. De divers nemen hierbij afscheid en bedanken elkaar voor de tips. Ze wisselen nog gsm-nummers uit voor het geval ze elkaar zouden nodig hebben tijdens het duiken.

Tijdens een andere observatie, waarbij ik één vrouwelijke skipper observeer, komen we eveneens een andere diver tegen. Toevalliger wijze is dat bij dezelfde container die ik eerder beschreef. De vorige divers bezochten deze als laatste en hadden hier geen succes. Bij deze aankomst zit er al een andere man in de container. Hij heeft inmiddels verscheidene waren uit de container kunnen halen. In zijn bakjes liggen onder andere brood, losse groenten, pudding en yoghurtjes. Naast hem staat zijn wagen geparkeerd. Die zit vol zakken en etenswaren. We vermoeden dat dat resten zijn uit andere containers. Mijn participant vraagt beleefd aan de man of zij mee mag kijken in de container. Hij stemt hierin toe en vraagt haar zelfs of ze iets nodig

heeft uit zijn bakjes. Ze weigert dat. Toch geeft hij haar twee paprika's. Deze twee divers gaan verder niet in gesprek en kijken elk voor zich in de container. In de auto zit een vrouw. Zij begint te praten met ons en geeft wel enkele tips voor andere containers. Ze wisselen hun ervaring uit.

2.1.3 Alternatieve acties

De zussen die ik observeer tijdens het eerste veldonderzoek, zijn ietwat teleurgesteld in hun buit. Daarom bezoeken zij nog enkele nachtwinkels en één tankstation waar ze vragen of die overschotten hebben. Voor het binnengaan in elke winkel, spreken ze af wie het woord zal voeren. Dat wisselt elke keer. De vraag die ze stellen, is wel dezelfde. Ze blijven hierbij beleefd en vriendelijk. Zelfs wanneer de uitbater van het tankstation niets mee geeft. Al geloven de divers niet dat hij geen overschot heeft. Bij de volgende winkel krijgen ze drank en snoepgoed mee. De handelaar van de volgende nachtwinkel zegt dat hij eerder deze week alles gesorteerd heeft en de vervallen producten weggooide. Hij biedt hen wel twee flesjes sportdrank aan, die de vervaldatum nog niet overschreden hebben. De zussen weigeren dat. Ze willen voedselverspilling voorkomen en niet de man zijn winst afnemen. Ze benoemen dat ook zo naar hem toe. Daarnaast drinken zij dat niet. Toch staat hij erop dat ze het meenemen. Met een dubbel gevoel nemen ze de drank in ontvangst.

2.2 Conclusie en terugkoppeling naar de interviews

Het grootste deel van de handelingen die de divers beschrijven in hun interviews, komen overeen met de waarnemingen die ik kan doen tijdens de participerende observatie. Meer specifiek gaat het dan om de grenzen die ze stellen voor zichzelf en principes waar ze zich wensen aan te houden, de materialen die ze benoemen mee te nemen, alternatieven waar ze eveneens tijd in steken, etc. Enkel het aspect waarbij divers in contact komen met andere divers, lichtte niemand toe tijdens het interview. Aan de vooropgestelde topiclijst, is eveneens aan te merken dat ik niet verwachtte dat tegen te komen. Toch is het logisch gezien onvermijdelijk dat divers geconfronteerd worden met anderen in hun container. Het gedrag dat de divers op dat moment stelden, valt te kaderen binnen de cultuur van dumpster divers. Daarbij benoemen zij in de interviews respect voor andere divers. Dat respect is tijdens de observaties zeker terug te vinden. Gezien de kleine vangsten, nemen de divers toch zo veel mogelijk mee. Alle zaken die ze vinden, kunnen ze gebruiken. Het principe waarbij ze selectief te werk gaan om andere divers niet te belemmeren in hun behoeften, komt hierbij niet naar voor.

Wat betreft het vragen aan winkels, illustreert dit geval eveneens dat de divers hierbij zelf niet in de hand hebben welke waren ze al dan niet meenemen. De sportdrank is iets dat ze allebei

niet drinken. Toch hebben ze deze nu mee naar huis genomen. Ze trachten dat aan mij te geven. Dat illustreert dat zij nadien goederen die ze zelf niet kunnen gebruiken, wegschenken aan anderen.

IV. DISCUSSIE

Het voorlaatste luik van deze masterproef bevat enkele kanttekeningen en bedenkingen bij alle bevindingen die ik eerder weergeef. De discussie laat mij de ruimte om de resultaten wat meer gekleurd weer te geven. Dat wil zeggen dat ik de meest globale bevindingen hieronder weergeef, maar daarbij enkele kritische kanttekeningen maak. Die komen voort uit mijn eigen kritische kijk. Uiteraard moet dit luik beginnen met een eigen evaluatie van mijn onderzoek, wat betreft validiteit en betrouwbaarheid. De lezer moet zich bewust zijn van enkele aspecten die meespelen in de bevindingen van dit onderzoek, wil hij de gegevens op een correcte manier interpreteren. Zowel tijdens als na het onderzoek probeer ik mogelijke toevallige/systematische fouten die het onderzoek kunnen sturen, te vermijden. In het luik 'II. METHODOLOGIE' licht ik al mijn methoden toe waarop ik de data verwerf. Op voorhand heb ik reeds nagedacht over de manieren waarop ik dat kan vermijden. Zo bijvoorbeeld, kies ik er tijdens elk interview voor om me samen met de respondent te begeven naar een kamer waar geen andere personen zijn. Daarnaast tracht ik aan de hand van methodentriangulatie de kwaliteit van het onderzoek hoog te houden. Maar Van Gemert (2009) wijst er in zijn studie op dat de onderzoeker steeds het meetinstrument zelf is. Dat kan de externe validiteit in het gedrang brengen (Van Gemert, 2009). Na de lezer bewust te maken van enkele aspecten die meespelen tijdens het onderzoek, ga ik over tot een bespreking van het onderzoek. Daarin geef ik de meest globale bevindingen uit het onderzoek weer, maar plaats ik deze in het licht van enkele vragen die mezelf stel. De bevindingen vergelijk ik nadien met de eerdere literatuurstudie. Het is interessant om de zaken die veel divers weergeven tijdens de interviews, te koppelen aan het gedachtengoed van de kritische en groene criminologie. Beide kaders zijn zeer aaneensluitend. Nadien maak ik een terugkoppeling naar de onderzoeken die ik analyseer tijdens de literatuurstudie. Die vertonen zowel enkele opvallende gelijkenissen als verschillen met het onderzoek rond de Vlaamse dumpster diver.

1. Interpretatie van de resultaten

Bepaalde zaken die mijzelf kenmerken, kunnen zorgen voor interviewerbias en de resultaten van het onderzoek een bepaalde richting in duwen. Het feit dat ik zelf ervaring heb met dumpster diven, kan voor enkele risico's zorgen. Het risico om 'going native' te gaan, vergroot daardoor. Om dat te beschermen, stel ik onder andere de grens voor mezelf om niet mee te diven tijdens de participerende observatie. Mijn eigen ervaring kan er eveneens voor zorgen dat ik bepaalde zaken die de divers weergeven, als te evident ervaar en hier niet op doorga tijdens

een interview. Daarnaast kan ook mijn leeftijd van invloed zijn op het onderzoek. Het feit dat ik leeftijdsgenoten met gedeelde interesses interview, kan de formaliteit die het gesprek kenmerkt, beïnvloeden. Persoonlijk hanteer ik liever een spontane en losse gesprekstijl. Naar mijn mening bevordert dat bij deze steekproef meer de vertrouwensrelatie. Zoals ik eerder beschrijf, linken veel mensen de richting Criminologische Wetenschappen met politie en justitie. Een vertrouwensband is dan ook uitermate belangrijk om alle nodige informatie te verkrijgen. Maar de manier waarop ik die verwerf, kan eveneens een invloed hebben op de familiariteit die het gesprek kenmerkt. Bij leeftijdsgenoten ervaar ik dan ook meer moeilijkheden tot het bewaken van die gepaste familiariteit dan bij anderen.

1.1 Beperkingen van het onderzoek

De lezer dient rekening te houden met het feit dat de diversiteit binnenin de steekproef beperkt is. Al vraag ik hen om eveneens in het achterhoofd te houden dat een kwalitatief onderzoek diepgaand is en gericht is op het ‘verstehen’, en niet de bedoeling heeft om te veralgemenen. Daarnaast zijn de uitkomsten uit de literatuurstudie op veel vlakken gelijklopend. Dat doet mij de vraag stellen welke andere bevindingen een ruimere steekproef zou genereren. De geografische spreiding onder de divers is wel ruim genoeg. Maar de steekproef omvat vooral jongeren, rond de 20 jaar, die diveden om principiële redenen. De oorzaak daarvan ligt mogelijks in het feit dat het onderwerp zo taboe is en de populatie moeilijk te bereiken is. Om die reden ben ik binnen mijn eigen kringen zero stage respondenten gaan zoeken. Maar dat netwerk beperkt zich ook tot divers van de eigen leeftijd. De kringen waarbinnen ik zocht, zijn vooral politiek groen gekleurd. De divers skippen dus vooral uit principiële overwegingen. Al moet ik hierbij kritisch zijn en mezelf de vraag stellen of alle divers eerlijk geantwoord hebben op de vraag daarrond. Niet iedereen zal zomaar toegeven dat hij moet dumpster diveden om financiële redenen. Onderzoekers die dit onderwerp verder willen uitdiepen, raad ik aan om rekening te houden met bovenstaande elementen.

Als tweede element geef ik mee dat de studie gebaseerd is op een beperkte literatuurstudie wat betreft dumpster diving. Tot vandaag bestaat er slechts een handvol onderzoeken rond het onderwerp. Bovendien komen zij uit andere werelddelen dan Europa. De bronnenlijst achteraan deze masterproef is dan ook beknopter dan bij een student die er voor kiest om een meer betreden pad te bewandelen. Om dat tekort op te vangen, maak ik gebruik van twee methodes om zelf data te verwerven. Daarbij ervaar ik echter een beperkte aanwezigheid van evidence-based kennis wat betreft het gebruik van die methodes bij dumpster divers. Graag had ik het artikel ‘Gleaning from Gluttony: an Australian youth subculture confronts the ethics of waste’

van de auteurs Ferne Edwards en David Mercer (2007) in mijn bezit gehad. Helaas was de zoektocht daarnaar vruchteloos. Ik heb getracht contact op te nemen met de auteurs zelf om het artikel te kunnen verkrijgen. Maar ook dat leverde geen resultaat op. Uiteraard kan ik niet weten wat ik mis, als ik het artikel nooit gelezen heb. Toch denk ik dat elk extra onderzoek een meerwaarde kan zijn voor de bescheiden basis van de literatuurstudie rond dumpster diving. Om dat gebrek aan te vullen, ben ik aangewezen op mijn kennis omtrent onderzoek uit de opleiding Bachelor Sociaal Werk en de Bachelor en Master in Criminologische Wetenschappen, en de begeleiding van mijn promotor.

2. Bespreking van het onderzoek

Het onderzoek laat zien dat de oorspronkelijke motieven die divers stimuleren, verschillend zijn van de motieven die hen nu nog drijven. Vandaag geeft 90% aan dat zij duiven om ecologische motieven. Daarop volgt het positieve aspect van financiële winst en het psychologisch effect. Maar bovenal willen zij de voedselverspilling tegen gaan en duiven ze vanuit principiële overtuigingen. Dat toont zich ook in de manier waarop de divers skippen an sich. Tijdens de selectie uit alle waren die voor hen liggen in de vuilbak, houden de divers het aspect van verspilling eveneens in het achterhoofd. Zo trachten ze enkel zaken mee te nemen die effectief gebruikt kunnen worden, al dan niet door derden aan wie ze de artikelen later wegschenken. Dingen die ze niet kunnen gebruiken, laten de meeste divers liggen. De kans bestaat dat er nog anderen in de container komen zoeken, en dat zij die goederen wel kunnen gebruiken. Indien de eerste diver alles zou meenemen, bestaat de kans dat hij bepaalde zaken alsnog zelf in de vuilbak moet gooien. Op elk moment trachten ze verspilling tegen te gaan. Zowel tijdens als na het duiven.

Maar afgezien van dat ecologisch bewustzijn, toont het onderzoek eveneens het grote belang van het sociale aspect. Afgezien van enkele divers, geven de meesten aan dat zij niet alleen de container in kruipen. Ook één van de respondenten benoemt het letterlijk: ze praat slechts met mensen wanneer ze zich gesteund voelt in haar opinie. Dat laat suggereren dat het netwerk van de diver van invloed is op diens gedrag. Bijna alle skippers bevinden zich in een omgeving waarin de mensen rondom hen begaan zijn met ecologie en het milieu. Ze houden er een kritische blik op na. De divers die dat niet hebben, vertonen een zwak patroon in hun diving-gedrag. Bij deze stel ik me de vraag hoe significant de omgeving van de dumpster diver van invloed is op diens diving-gedrag. Ook het aspect van marginalisering is hieraan verbonden. Op momenten dat de divers het gevoel hebben dat de personen rondom hen er een afkeurende

opinie op na houden wat betreft dumpster diven, zwijgen veel divers hierover.

Het onderzoek laat daarnaast zien dat divers bereid zijn om hun vuilbak te delen. Dat kader ik verder binnen dat sociale aspect dat divers stuurt en dat mij laat vermoeden dat skippers sociale mensen zijn. Die vermoedens baseer ik op enkele waargenomen zaken tijdens het interview. Ten eerste zijn er weinig skippers die weigeren om een interview af te leggen. Enkele benoemen dat ze blij zijn dat ze mij kunnen helpen in mijn onderzoek. Daarnaast, en meer relevant voor dit onderzoek, vertonen de divers veel pro-sociale gedragingen. Tijdens de interviews geven divers reeds weer dat zijn o.a. liever met meerdere personen gaan diven omdat ze dan kennis en ervaring kunnen uitwisselen. Dat implementeert dat divers daarvoor bereid moeten zijn. Daarnaast krijg ik tijdens de participerende observatie de kans om twee mooie momenten mee te maken waarin dat sociaal gedrag eveneens naar voor komt. Tijdens twee momenten komen de divers in contact met anderen. Geen van hen tracht het de andere diver lastig te maken of verbiedt deze mee te zoeken in de vuilbak. Integendeel. De divers wisselen snel tips en ervaring uit. Eén van hen neemt zelfs de moeite om ons mee te nemen naar een andere container. Iedereen deelt in de buit. Toch moet ik bewust zijn van het risico op ‘the hollistic fallacy’, waarbij ik mijn waarnemingen als meer representatief interpreteer dan dat zij werkelijk zijn (Bergsma, 2003). Kritisch moet ik mezelf de vraag stellen of dat effectief te wijten is aan de algemene normen die heersen binnen de dumpster diving cultuur. Ben ik toevallig de juiste divers tegen gekomen of handelen echt alle divers op die manier?

Na de gevraagde opinie rond de Muffin Man, doen alle divers enkele beleidsvoorstellen. In die beleidsvoorstellen schenken zij de aandacht aan het voorkomen van afval en/of het legaliseren van dumpster diving, al dan niet na het voldoen aan enkele randvoorwaarden. Bij de voorstellen zitten zowel haalbare als minder haalbare ideeën. Enkele divers geven zelf aan dat ze beseffen dat die voorstellen niet makkelijk te verwezenlijken zijn in het huidige kapitalistische systeem. Met die kritische bedenking die zij geven, link ik de theorie die de kritische en groene criminologie typeert. Geen enkele diver brengt echter het idee naar boven om terminologie rond de houdbaarheidsdata op verpakkingen aan te passen. De Vlaamse facsheet rond voedselverspilling benoemt al de aanwezigheid in het verschil tussen de termen ‘te gebruiken tot’ en ‘ten minste houdbaar tot’ (Vlaamse Overheid, 2015). Naar mijn gevoel kan een wijziging daarin ook veel verspilling voorkomen. Het valt me op dat geen enkele diver daarnaar verwijst.

3. Terugkoppeling naar de literatuurstudie

Ik begin deze thesis met een uiteenzetting van de kritische en groene criminologie. Dat link ik aan dumpster diving. De informatie die ik daarrond vind, komt verder uit enkele onderzoeken. Doorheen mijn eigen onderzoek ondervind ik enkele raakvlakken met de groene en kritische criminologie. Het is interessant om de zaken die divers vertellen, daaraan te linken. Onder andere de beleidsaanbevelingen die zij doen en de bedenkingen daarrond, passen mooi binnen dat kader. Hieronder volgt een uiteenzetting over de wijze waarop ik die twee link aan elkaar. Daarna vergelijk ik mijn eigen bevindingen uit de interviews en de participerende observaties, met de conclusies uit de vier onderzoeken uit mijn literatuurstudie. Daar geef ik de meest flagrante overeenkomsten en verschillen weer. Het is interessant om die zaken te vergelijken met elkaar. Maar wanneer de lezer wil zoeken naar mogelijke verklaringen daarvoor, zal hij dat niet vinden in deze masterproef. Het is niet mogelijk om met enige zekerheid verklaringen te benoemen. Wanneer ik snel redeneer, kom ik tot volgende hypothesen: de verschillen kunnen te wijten zijn aan de plaats waar de interviews afgenomen zijn en de geldende wetgeving van dat land. Zij kunnen eveneens te verklaren zijn door bepaalde verschillen binnenin de steekproef, of een verschil in de tijd waarin de interviews afgenomen worden. De literatuurstudie bevat o.a. artikels die die meer dan tien jaar geleden geschreven werden. Voorzichtigheid is geboden bij het trekken van zulke conclusies. Dat vereist een diepgaande kennis in alle onderzoeken en de context waarin de onderzoekers deze doen.

3.1 Kritische en groene criminologie

“Ge kunt dat ook heel moeilijk legaal gaan maken denk ik. [...] Ik denk dat ge gewoon moet zorgen dat mensen niet móéten gaan dumpster diven, dat ge het eten op een andere manier aanbiedt...” (Jozefien)

Jozefien legt in het interview duidelijk de nadruk op het woord ‘moeten’. Dat koppel ik meteen aan de kritische criminologen die begin jaren '70 stellen dat diefstal een gevolg is van de maatschappelijke situatie. De kritisch criminologen benoemen die periode als een tijd met veel welvaart en rijkdom (van Swaaningen, 1997). De huidige maatschappelijke situatie is één met veel verdeeldheid. Zoals Steven eerder zij, zorgen de wetgeving en het justitieel systeem bijna voor een uitvergroot Mattheüs-effect. Daarbij worden de rijken rijker, en de armen worden armer. En die eerste groep zorgt voor een overvloed aan productie en consumptie. We leven in een maatschappij die enorm veel voedsel weggooit en verspilt. Elke Vlaamse consument gooit jaarlijks gemiddeld 18 tot 26 kg voedsel weg (Vlaamse Overheid, 2015). In die situatie, die

daarbovenop gekenmerkt wordt door een als maar groeiende kloof tussen rijk en arm, is diefstal een gevolg van de maatschappelijke situatie. Met ‘diefstal’ doel ik hier op dumpster diving. En helaas wordt dat systeem blijvend in stand gehouden. De rechtszaak rond de gestolen muffins, is bijna een metafoor voor wat de kritisch criminologen benoemen als ‘de visering van de zwakkeren in onze samenleving en een verwaarlozing voor de strafrechtelijke aandacht voor de machtigen’. De machtigen zijn in dit geval zij die ongestraft al het voedsel dat nog bruikbaar is voor consumptie, weggooien of vernietigen. Maar Steven bekrachtigt deze stelling door er een ander voorbeeld aan toe te voegen: het wegblijven van een onderzoekscommissie naar de Panama Papers. De radicale criminologie zou hierbij kunnen aansluiten met hun idee rond een samenzweringstheorie. Daarbij zorgen alle handelingen van de aanwezige instituties ervoor dat de heersende klasse aan de top blijft wanneer er een conflict aanwezig is in de maatschappij (<http://www.sociology.org.uk/devtrc3.pdf>).

Binnen datzelfde kader past ook de idee dat er een duidelijke discrepantie bestaat tussen wat tot het milieurecht behoort, en de zaken die effectief ecologisch schadelijke gevolgen met zich meebrengen. En veel van onze handelingen zijn schadelijk voor het milieu, toch niet strafbaar. Zoals het overproduceren en daarna weggooien van eetbaar voedsel. Ruggiero en South (2012) poneren dan ook dat de milieuwetgeving lijdt onder de traditie van een juridische redenering die focust op de bescherming van sociaaleconomische systemen. Die systemen zijn sterk gericht op ongebreidelde industriële groei, productie en consumptie (Ruggiero & South, 2012). Daaraan link ik de bedenking die Sam stelt wanneer ze haar ideeën rond beleidsvoorstellen weergeeft. Ze stelt zichzelf de vraag of het mogelijk is om de wetgeving rond dumpster diving te veranderen, binnen het huidige kapitalistisch systeem. Ze benoemt daarbij dat de winkels er geen economisch profijt uit halen wanneer het mogelijk is voor mensen om op legale wijze zaken uit de afvalcontainer te halen.

Daarnaast kan ik ook in vraag stellen wie ervoor gezorgd heeft dat dumpster diving illegaal is. De wetgeving daarrond bevat lacunes. Tom Malfait (2012) toont aan dat de rechtsleer rond dumpster diving gebaseerd is op vermoedens en veronderstellingen. Iemand die zijn afval weggooit, wekt de indruk dat hij zijn goederen vrijwillig weggooit (Malfait, 2012). De invulling daarvan is echter niet vastgelegd bij wet. Wie bepaalt dan wat wel en niet strafbaar is? De kritisch/radicale criminologen zouden zeggen dat het de machtige elite in de samenleving is die dat doet. Want dat wat voor de ene crimineel gedrag is, is voor de andere slechts een vorm van overleven. Er bestaat geen sociale consensus over waarden en normen (<http://users.skynet.be/bk337022/les5.html> ; Maguire, Morgan, & Reiner, 2007). De divers geven ook zelf aan dat zij niet vinden dat ze iets verkeerd doen. Ze beschouwen zichzelf zeker niet als criminelen.

Criminaliteit is relatief in tijd en ruimte. Hier in België is dumpster diving vandaag strafbaar. Het is die machtige heersende klasse die boven de hoofden van het gewone volk, beslist heeft dat dumpster diving strafbaar is. En dat is ook logisch te verenigen met het feit dat het wegnemen van goederen uit een container, geen winst oplevert aan de betrokken actoren. Daarbij durf ik de stelling van Baratta (1988) te koppelen aan het feit dat agenten mensen mogen oppakken die aan het dumpster diven zijn en dat justitie hen daarvoor kan veroordelen voor diefstal. Baratta poneert dat de staat inbreuk kan maken op de mensenrechten in kader van een gelegitimeerde strafrechtelijke interventie (Baratta, 1988). Steven benoemt ook dat de voedselverspilling samenhangt met allerlei problematieken: sociale wantoestanden, armoede, ... En armoede is een schending van de mensenrechten. Mag de staat mensen ervoor laten zorgen dat zij ‘moeten’ dumpster diven en mag de staat daarna eveneens die mensen oppakken en veroordelen wanneer die voedsel trachten te vergaren uit de afvalcontainers? Is het recht op voedsel, drinkbaar water en meer geen mensenrecht? Dat ondersteunt het heersende Mattheüs-effect niet dat in stand gehouden wordt door die heersende klasse. Volgens de kritische criminologie, manipuleren de machtigen dan ook het hele strafrechtssysteem, volledig uit eigenbelang. De radicale criminologie benoemt ook het belang van de inbreng van media en justitie aan de sociale perceptie van wat als crimineel bestempeld moet worden (Maguire, Morgan, & Reiner, 2007). Binnen dat beleid dat gevoerd wordt door de heersende klasse, is geen plaats voor de inbreng van de arbeiders en de armen (Meier, 1977). Want het zijn die mensen die terugvechten tegen het onrecht van het kapitalistische systeem en de rijkdom van de kapitaalkrachtigen herverdelen onder de armen. Zo noemde het openbaar ministerie Steven de nieuwe Robin Hood. En op die manier stond het ook in de krant vertelt Steven tijdens het interview: “Robin Hood kan uw gezondheid ernstig schaden”. Dat artikel werd geschreven door de verantwoordelijke van het voedselagentschap. Toch heeft onze Robin Hood aangetoond dat het aangaan van productieve en sociale arrangementen kan leiden tot sociale verandering. De nieuwe criminologie gelooft in die mogelijkheid om misdaad af te schaffen (Taylor, Walton & Young, 1974). Het is nu mogelijk om voedsel weg te schenken zonder dat handelaars daar alsnog een BTW op moeten betalen. En ook het lessenpakket dat Steven samen met het departement onderwijs uitwerkte, is een mooi sociaal arrangement met het oog op sociale verandering. Of dat op lange termijn en onrechtstreeks invloed kan hebben op het decriminaliseren van dumpster diving, is tot op heden onduidelijk. Maar het speelt wel in op de mentaliteitswijziging die sommige divers wensen te zien omtrent onze omgang met voedsel.

Steven benoemt in zijn interview dat hij heeft aangetoond dat het strafrechtssysteem ook niet onfeilbaar is. Justitie heeft zijn case volledig bekeken en hem vrijgesteld van elke aanklacht. Dat kan ik koppelen aan het benoemde juridisch ‘garantteeism’ dat poneert dat we onze individuele rechten veilig moeten stellen en in elke case afzonderlijk moeten bekijken. Dat debat rond het garantteeism werd geïnspireerd door debatten over o.a. de implementering van persoonlijke verhalen in het recht. Steven geeft weer dat zowel het parket als de rechter tijdens het proces geen gehoor gaven aan zijn persoonlijk verhaal. Het openbaar ministerie achtte de Muffin Man als gevaarlijk en een Robin Hood die de gezondheid kan schaden. Maar elke keer wanneer Steven voedseloverschotten wegbracht, deed hij dat naar eigen zeggen met veel verhaal. Hij maakte de mensen onder meer steeds attent op de manieren waarop zij kunnen zien dat iets daadwerkelijk rot is. Van Swaaningen schrijft dan ook zijn wensen neer over een participatief model van rechtvaardigheid (‘participatory justice’) (van Swaaningen, 1997). Nu maakt de opleiding Criminologische Wetenschappen mij duidelijk dat het strafrecht als maar meer op maat wil werken en straffen wil aanpassen aan de noden van hij die crimineel gedrag stelt. Toch toont de opleiding eveneens het grote falen van dat systeem...

3.2 Dumpster diving

De onderzoeken die ik tijdens de literatuurstudie bestudeer, bevestigen enkele bevindingen die ik doe tijdens mijn eigen onderwerp. Vooreerst wekken zij het idee dat de modus operandi over het algemeen internationale gelijkenissen vertoont. Alle onderzoeken geven kennis over dezelfde modus operandi die de divers hanteren. Ook mijn eigen onderzoek bekrachtigt dat. Wanneer ik vraag aan de respondenten welke voorbereidingen ze treffen alvorens ze gaan duiven, geven enkelen me het gevoel dat ze die vraag als overbodig ervaren. Ze benoemen dat niet letterlijk, maar hun houding verraadt dat. Sommigen fronsen hun wenkbrauwen of geven antwoord op een toon waarbij ze de indruk wekken dat ze daar nog willen aan toevoegen “had je iets anders verwacht misschien?”. De enige voorbereiding die vooraf kan gaan aan duiven, is het controleren van de openingsuren van winkels en de ophaaldagen van het vuilnis. Verder vereist het enkel dat de diver zijn lamp, rugzak en fiets of auto neemt.

Wat het aspect van marginalisering betreft, houden de divers binnen mijn steekproef er andere copingmechanismen op na dan de divers die Fernandez en haar collega’s (2010) bevragen. In dat onderzoek gaan de divers bewust op zoek naar gelijkgezinden. Daarnaast trachten ze ook naasten te betrekken in hun activiteit. Dat doen ze door op een pro-actieve manier de gevonden goederen en bijhorende verhalen te delen met vrienden en familie. Ze leggen daarbij de nadruk op het positieve aspect van dumpster diving (Fernandez, Brittain, & Bennett, 2010). Wat dat

laatste betreft, kan ik een vergelijking maken met enkele divers binnen mijn onderzoek. Zij nemen soms non-divers mee om hen bewust te maken van de hoeveelheid voedsel die weggegooid wordt. Daarnaast geven ze uitleg aan derden over dumpster diving. Daarmee trachten ze het cliché beeld van de oude dakloze in de vuilbak te ontcrachten. Maar de divers zijn selectief wanneer ze personen al dan niet vertellen over hun activiteit. Op die manier trachten zij marginalisering te voorkomen. Ook geven zij aan dat ze niet bewust op zoek gaan naar andere divers. De meesten hebben wel divers binnen het eigen netwerk, maar geen van hen geeft aan dat zij bewust op zoek gaan naar anderen.

Verder in de literatuurstudie geef ik een beschrijving van wat Carolsfeld en Erikson (2013) de ‘dumpster etiquette’ benoemen. Bij nader inzien is dat een mooie naam voor de gewoonten die divers erop na houden om zich tijdens het skippen beleefd en netjes te gedragen. De drie regels die de onderzoekers weergeven, lopen in twee gevallen recht evenredig met mijn bevindingen uit de interviews en de participerende observatie. Carolsfeld en Erikson ondervinden net als ik dat divers er veel belang aan hechten om de vuilbakken zo proper mogelijk te houden. In beide gevallen doen zij dat om de impliciete relatie tussen de handelaar en de skipper te behouden en te respecteren. De divers vermoeden dat de handelaars wel op de hoogte zijn van het feit dat er geskipt wordt in zijn vuilbakken (Carolsfeld & Erikson, 2013). Binnen mijn onderzoek leggen de divers nog meer nadruk op het proper achterlaten voor de volgende skipper die de vuilbak komt bezoeken. Dat element van respect, benoemen de twee andere onderzoekers niet. Een ander overeenkomstig aspect, is dat waarin alle divers een afweging maken wanneer ze een overvolle container aantreffen. De dumpster divers willen daarbij niet te gulzig zijn en niet alles meenemen. Ze weten dat de kans bestaat dat er na hen nog mensen naar deze vuilbak komen. Maar anderzijds zijn ze zich bewust van het risico dat de goederen alsnog op de stortplaats zullen belanden. Enkele divers in mijn onderzoek voegen daar nog een ander aspect aan toe: de plaats waar zij duiken is eveneens bepalend voor de mate waarin zij goederen laten liggen of meenemen. Personen die skippen in een dorp waar het aantal andere divers zeker beperkt is, nemen zo veel mogelijk mee. In grote steden, doen zij dat niet. Daar vermoeden ze dat de kans groot is dat er nog andere divers de container zullen bezoeken. Uit solidariteit laten ze dan bewust zaken liggen. Het onderzoek van Fernandez en Carolsfeld benoemen echter geen andere motieven waarom divers bepaalde waren zouden laten liggen in de container. De skippers in mijn onderzoek doen dat wel. Dat varieert van het feit dat ze vegetariër zijn, tot het belang van hun gezondheid dat ze boven het redden van voedsel stellen. Het enige verschilpunt in de ‘dumpster etiquette’, is dat de divers in Vancouver een container meteen verlaten wanneer zij merken dat deze al bezet is (Fernandez & Carolsfeld, 2013; Fernandez, Brittain, & Bennett,

2010). Twee cases binnenin mijn participerende observatie, laten zien dat het in Vlaanderen wel mogelijk is om samen te duiken. De skippers gaan zelfs verder en geven elkaar tips en wisselen kennis uit. Al begint dat contact wel met de vraag of de laatst aangekomen diver de toestemming krijgt om mee de container in te duiken met de skipper die reeds bezig is. Daarbij stel ik mezelf de vraag of dat mede een verklaring is voor het feit dat deze onderzoeken geen sociaal luik als motivatie voor dumpster diving opgeven.

Los van dat gegeven, vertonen de onderzoeken wel enkele gelijkenissen wat betreft de motieven die divers sturen. Al is het aandeel mensen die duiken om financiële redenen opvallend hoger bij het onderzoek van Eikenberry en Smith (2003) en het onderzoek van Fernandez. Eikenberry en Smith richten hun onderzoeksvraag dan ook naar ‘low-income urban dwellers’. Binnen één van die onderzoekers verkoopt een diver de zaken die hij vindt, om zo aan geld te komen (Eikenberry & Smith, 2005). Binnen mijn onderzoek is er geen enkele diver die dat doet. Zij geven de goederen enkel weg. Maar mijn steekproef omvat slechts één persoon die weergeeft dat hij uit financiële noodzaak begon te skippen. Wat de divers wel gemeen hebben, is dat zij gaandeweg andere motieven ontwikkelden om verder te duiken. Zowel divers in het laatst genoemde onderzoek, als enkele van de Vlaamse skippers, benoemen dat het zien van zoveel verloren voedsel hen verder motiveert om nog meer te gaan dumpster diving. En zo vertonen alle divers het ideologisch motief of de principiële overtuiging die hen verder sturen. Om die ideologie nog verder te ondersteunen, gebruiken sommigen het gevonden voedsel om te sensibiliseren. En dat doen ook enkele divers binnen dit onderzoek. Ze willen mensen bewust maken van de hoeveelheid eten die we dagelijks verspillen. Het derde motief behelst de psychologische effecten van dumpster diving. In zowel mijn onderzoek als dat van Fernandez et al., vergelijken de divers de container met een schatkist. En ook hier benoemen ze de overgang van het duiken uit noodzaak of om ander motieven, naar het ervaren van de fun-factor van het gegeven.

4. Conclusie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Er zijn enkele zaken die de validiteit in het gedrang kunnen brengen, maar het opnoemen daarvan laat zien dat ik me daar bewust van ben. En dat is de beste methode om preventief te werken naar het beschermen van de kwaliteit van mijn onderzoek. Bewustzijn is de eerste stap. Nadien diende ik enkele duidelijke grenzen voor mezelf te stellen om daaraan tegemoet te komen. In dit luik krijg ik dan eindelijk de kans om de bevindingen te plaatsen binnen mijn eigen visie en gedachten. Vooral het deel waarin ik de interviews kader binnen de theorie van de groene en kritische criminologie geeft mij daarin plezier. Het mag duidelijk zijn dat de

bedenkingen die veel divers stellen, zich plaatsen binnen die kritische stroming. Al zijn veel divers niet vertrouwd met het fenomeen van de kritische criminologie. Verder onderzoek zou dan ook in kaart kunnen brengen hoe de beleidsvoorstellen die de divers doen, verenigd kunnen worden met het huidig justitieel en kapitalistisch beleid waarbinnen de samenleving functioneert. Dat onderzoek moet op een zeer kritische wijze gebeuren. Daarbij raad ik aan om de kritische en groene criminologie als overkoepelend gedachtengoed te bewaren. Zowel de kritische criminologie om te kunnen verklaren waarom bepaalde beleidsvoorstellen niet mogelijk zijn binnen deze maatschappij, als de groene criminologie om de milieuwetgeving eindelijk toe te passen op de gevaren die onze manier van leven genereren voor het milieu. Indien daar bruikbare voorstellen uit verder komen, worden mensen niet langer gedwongen om te dumpster diven. Naar mijn gevoel is ook een confrontatie van de publieke opinie en het gedachtengoed van de kritische criminologie opportuun. Idealiter bevat die populatie ook de handelaars zelf. Maar ook een confrontatie tussen die mensen en de ideeën van dumpster divers is aangewezen. Want wat die divers doen, is niet alleen in hun eigen belang. Al hebben zij het gevoel dat veel mensen dat niet zien. Onderzoek naar de algemene publieke opinie rond dumpster diving kan bijkomend interessant zijn. Dat, in combinatie met een confrontatie met het gedachtengoed van de groene en kritische criminologie, kunnen mensen een visie ontwikkelen die ze nog niet eerder hadden. En van daaruit kunnen zij met een nieuw perspectief kijken naar bepaalde beleidsvoorstellen. Daarbij wens ik eveneens bijkomend onderzoek naar beleidsvoorstellen om voedselverspilling te reduceren. Er kan daarbij gekeken worden naar Frankrijk en Italië, die onlangs de wetgeving rond voedselverspilling veranderden.

Alle onderzoeken tonen dat dumpster diving plezierige gevoelens teweeg brengt. De divers ervaren de container als een schatkist. Indien er verandering komt in de mate waarop wij met onze voedseloverschotten omgaan, ben ik benieuwd naar de manieren waarop de divers hun activisme zullen verder zetten en ook dat plezierige luik zullen opvangen.

Verder toont de terugkoppeling naar de literatuurstudie enkele opvallende verschillen met dumpster divers in andere werelddelen. Zo zijn de divers in Canada niet bereid om hun container te delen. Het onderzoek geeft daar helaas geen verklaringen voor (Carolsfeld & Erikson, 2013). Al ben ik wel benieuwd naar die verklaringen. Verder onderzoek daarnaar kan interessant zijn. Ook het verschil in copingmechanismen is interessant. Welke verklaringen kunnen gegeven worden aan het feit dat divers in Canada sneller anderen betrekken bij en vertellen over hun activiteiten?

Er zijn tal van kansen om de verschillende kaders te integreren met elkaar en zo tot onderzoek

te komen dat relevant is voor ieder van ons. Want het beschermen van het milieu gaat niet enkel over dumpster diving en de divers zelf.

V. CONCLUSIE

De opzet van deze masterproef is om een beeld weer te geven van de Vlaamse dumpster diver. Daarbij focus ik mij op de exacte motieven die divers sturen, de principes die zij daarbij voor zichzelf stellen en de manier waarop dat zich veruitlijkt, hoe zij het hele gebeuren ervaren, de opinie van divers over de plaats van dumpster diving binnen het Belgisch strafrecht en hun ideeën omtrent eventuele beleidsaanbevelingen om hier verandering in te brengen. De Vlaamse dumpster diver is dus niet de oude grijze man die in de vuilbakken rommelt. Het is een (veelal) jonge geëngageerde persoon die de containers in duikt om vooral voedselverspilling tegen te gaan. Maar het huidige strafrechtelijk beleid daaromtrent stemt dat niet gunstig. Onder bepaalde randvoorwaarden, is dumpster diving illegaal. De groene en kritische criminologie verklaren dat vanuit de idee dat de machtige heersende klasse er alles aan doet om bovenaan de top te blijven. En dumpster diving zorgt niet voor geld in diens laadje. De tien divers doen reeds een aantal beleidsvoorstellen. Steven De Geynst is er zelfs in geslaagd om deze mee te nemen naar het Vlaams Parlement en zorgde voor een verwezenlijking van enkele van zijn ideeën. Maar in hoever zijn de andere oplossingen haalbaar binnen het huidige kapitalistisch systeem? De nood aan bijkomend onderzoek verduidelijk ik reeds in het vorige hoofdstuk.

Met dit onderzoek doorprik ik het idee dat veel mensen hebben over dumpster diving. Idealiter leest elke persoon dit onderzoek, om zo geconfronteerd te worden met de belangen die de divers sturen. Want die belangen zouden door ieder van ons behartigd moeten worden. Enkel zo kan de publieke opinie een breed gedragen verandering doorvoeren, om binnen deze maatschappij zorg te dragen voor de wereld.

BRONNEN- EN REFERENTIELIJST

(2008) *Trashwiki* [Website]. Geraadpleegd op 23 december 2015 via http://trashwiki.org/en/Main_Page

Baratta, A. (1988). Principiën des minimalen Strafrechts: eine Theorie der Menschenrechte als Schutzobjekte und Grenze des Strafrechts. *Kriminologische Forschung in den achtziger Jahren*. 35 (2).

Beirne, P. (2014) Theriocide: Naming Animal Killing. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 3 (2), 49-66.

Carolsfeld, A. L., & Erikson, S. L. (2013). Beyond Desperation: Motivations for Dumpster™ Diving for Food in Vancouver. *Food and Foodways*, 21 (4), 245-266.

Claes, E., Gutwirth, S., & Duff, A. (2006). *Privacy and the Criminal Law*. Mortsel: Intersentia nv.

Cohen, S. (1990). *Intellectual Scepticism and Political Commitment: the Case of Radical Criminology*. Amsterdam: Bonger Instituut UvA.

Decorte, T., & Zaitch, D. (2010). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Leuven / Den Haag: Acco.

De Morgen. (2011). 'Containerman' krijgt zes maanden voor diefstal vervallen muffins. De Morgen. Geraadpleegd op 12 november 2015 via <http://www.demorgen.be/economie/-containerman-krijgt-zes-maanden-voor-diefstal-vervallen-muffins-b83e1fb0/>

DiCristina, B., (2012). *Cutting the Edge: Current Perspectives in Radical/Critical Criminology and Criminal Justice*. Geraadpleegd op 25 oktober 2015 via <http://download.springer.com/>

Eikenberry, N., & Smith, C. (2005). Attitudes, beliefs, and prevalence of dumpster diving as a means to obtain food by Midwestern, low-income, urban dwellers. *Agriculture and Human Values*, 22 (2005), 187-202.

Fernandez, K. V., Brittain, A. J., & Bennett, S. D. (2010). "Doing the duck": negotiating the resistant-consumer identity. *European Journal of Marketing*, 45/2011 (11/12), 1779-1788.

Franck, A. (2009, 4 maart). Arrogante houding houdt voedseldief in de cel. *De Standaard*. Geraadpleegd op 23 december 2015 via <http://www.standaard.be/cnt/ph276cr6>

- Gustavsson, J., et al. (2011). Global food losses and food waste. [Onderzoeksrapport]. Rome: FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. Geraadpleegd op 1 december 2015 via <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e00.pdf>
- Hil, R., & Robertson, R. (2003). What sort of future for critical criminology? *Crime, Law and Social Change*, 39/1 (2003), 91-116.
- Hunger Notes. (november 2015). 2015 World Hunger and Poverty Facts and Statistics. In Hunger Notes, *Worldhunger* [website]. Geraadpleegd op 2 december 2015 via http://www.worldhunger.org/articles/Learn/world%20hunger%20facts%202002.htm#Number_of_hungry_people_in_the_world
- IGCWG. (2012). *Green Criminology* [Website]. Geraadpleegd op 28 oktober 2015 via <http://greencriminology.org/>
- Juridat* [Website]. Geraadpleegd op 20 december 2015 via <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>
- Lynch, M. J. (2013). *Seminar: Green Criminology*. Bijdrage gepresenteerd op Department of Criminology, University of South Florida.
- Livesey, C., (z. j.). Radical Criminology: Theoretical Origins. Geraadpleegd op 19 december 2015 via www.sociology.org.uk
- Maguire, M., Morgan, R., & Reiner, R. (2007). *The Oxford handbook of criminology*. Oxford University Press.
- Malfait, T. (2012). Capita selecta afvalstoffenrecht: over vijf bijproducten bij het Materialendecreet. *Tijdschrift voor Milieurecht*, 2012 (2). 124-132.
- Meier, R. F. (1977). The New Criminology: Continuity in Criminological Theory. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 67 (4), 461-469.
- Moré, V. C. (2011). Dumpster Dinners: An Ethnographic Study of Freeganism. *The journal for Undergraduate Ethnography*, 1/2011, 43-55.
- Muller, E. R., van der Leun, J., Moerings, L. M., & et al. (2010). *Criminaliteit en criminaliteitsbestrijding in Nederland*. Wolters Kluwer.

- NV-A. *Johan Van Overtveldt* [Website]. Geraadpleegd op 26 april 2016 via <https://www.n-va.be/wie-is-wie/johan-van-overtveldt>
- Neckebroek, C., Vanderstraeten, I., & Verhaeghe, I. (2015). *Onderzoeksvaardigheden: Voor onderwijs, zorg en welzijn*. Antwerpen: De Boeck.
- Potter, G. (2010). What is green criminology? *Sociology Review*. (2010), 8-12.
- Ruggiero, V., & South, N. (2012). Groene criminologie en vuileboordencriminaliteit. *Justitiële verkenningen*, 38 (2), 56-75.
- Trashwiki. (2013). *Ollie*. Trashwiki. Geraadpleegd op 12 november 2015 via <http://trashwiki.org/en/Ollie>
- Taylor, I., Walton, P., & Young, J. (1974). Advances Towards a Critical Criminology. *Theory and Society*, Vol. 1/1974, (4), 441-476.
- Tutti Fratelli. *Over ons*. [Website]. Geraadpleegd op 26 april 2016 via <http://tuttifratelli.be/info/>
- Van Acker, J. *Verklaringstheorieën (deel 3): Criminologische verklaringen, de casuïstische benadering en is criminaliteit een stoornis?* Geraadpleegd op 28 oktober 2015 via <http://users.skynet.be/bk337022/les5.html>
- Van De Perre, K., (2012). 'Muffinman' toch vrij na duik in container. *De Morgen*, p. 9. Geraadpleegd op 12 november 2015 via <http://academic.gopress.be/nl/search-article#>
- vandecasteele, S. (2015), Bloesem zonder bijen? In China is bestuiven handwerk geworden. *MO*. Geraadpleegd op 9 mei 2016 via <http://www.mo.be/nieuws/bloesem-zonder-bijen-china-bestuiven-handwerk-geworden>
- van Gemert, F. (2009). De rijke inzichten van de participerende observatie. *Sociologie Magazine*, 2009(1). Geraadpleegd op 4 april 2016 via <http://sociologiemagazine.nl/artikel/de-rijke-inzichten-van-participerende-observatie>
- van Swaaningen, R. (1997). *Critical Criminology. Visions from Europe*. Londen: SAGE Publications Ltd.
- Vlaamse Overheid. (September 2015). *Factsheet voedselverspilling bij de consument* [Folder]. Geraadpleegd op 4 december 2015 via <http://www.lne.be/factsheet.pdf>

Weissman, A. N. d. (2008). *FREEGAN.INFO. Strategies for sustainable living beyond capitalism* [website] Geraadpleegd op 23 december 2015 via <http://freegan.info/>

Wilkinson, D. (2002) *Environment and Law*. Londen: Routledge.

WODC. (2012). Groene criminologie. *Justitiële verkenningen*, 38 (2), 1-116.

BIJLAGEN

Bijlage 1 – Semi-gestructureerd interview

Bijlage 2 – Participerende observatie

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Vragenlijst 'Dumpster diving in Vlaanderen'

Datum ___/___/2016

Interview # _____

Profilering van de respondent:

Geslacht: _____

Leeftijd: _____

Alias: _____

Vragen voor de respondent:

Geschiedenis dumpster diving

1. Wanneer ben je begonnen met DD?
2. Waarom ben je begonnen met DD?

Dumpster diving vandaag

3. Waarom DD je nog steeds?
 - a. Ben je veganist?
 - b. Is er gaandeweg een verandering van motieven opgetreden?
 - c. Welke gevoelens roept het openen van een (volle) container op bij jou?

Dumpster diving in de praktijk

4. Hoe vaak ga je DD?
 - a. Is DD je enige bron van waar je eten haalt?
 - b. Zijn er alternatieven die aansluiten bij de redenen waarom je overgaat tot DD?
(Plate scraping, in winkels restjes vragen, ...)
5. Wat doe je met de zaken die je vindt in de containers?
6. Waar ga je DD?
 - a. Regio in België
 - b. Concrete winkels/restaurants/...

Bijlage 1 – Semi-gestructureerd interview

- c. Waarom kies je voor die winkels/restaurants/...
- 7. Hoe pak je zo'n avond/middag/... DD concreet aan?
 - a. Welke voorbereiding gaat er vooraf aan DD?
 - b. Zijn er bepaalde materialen die je gebruikt om het DD vergemakkelijken?
 - c. Doe je dat alleen?
 - i. Zo neen, is er een takenverdeling?
 - d. Zijn er bepaalde gebruiken/principes/... waar je belang aan hecht tijdens het DD?
 - i. Welke principes/waarden stel je boven het DD? (vb. gezondheid > DD, zelf meer afval meenemen naar huis, ...)
 - ii. Welke grenzen stel je voor jezelf tijdens het DD? (inbraak, gebruik van valse sleutels, ...)
 - e. Ben je al eens betrappt geweest door politie/veiligheidsdiensten/...?
 - i. Tref je voorbereidingen voor het geval dat je betrappt zou worden?
 - ii. Hoe zou je daar mee omgaan, met betrapping?

Dumpster diving in het kader van de omgeving van de geïnterviewde

- 8. Ken je veel mensen die DD?
 - a. Ken je veel mensen die DD uit financiële noodzaak?
- 9. DD wordt vaak gemarginaliseerd onze samenleving. Hoe ervaar je dat?
 - a. Hoe ga je daar mee om?
 - b. Aan wie vertel je al dan niet dat je DD't?

Toekomst dumpster diving

- 10. Hoe zie je jouw toekomst m.b.t. DD?

Toegepaste casus - opinie

- 11. Wat is jouw mening rond de zaak van de Muffin Man of Ollie uit Brugge?
 - a. Welke ideeën heb je rond beleidsaanbevelingen en wetsvoorstellen omtrent DD?
- 12. Is er iets dat je nog wilt toevoegen aan dit gesprek? (Bijkomende vraag, opinie, uiting van een bezorgdheid, ...)

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Checklist participerende observatie

Datum ___/___/2016

Observatie # _____

1. Aanwezig bij DD
 - a. Aantal aanwezigen
 - b. Geslacht
 - c. Leeftijd
2. De locatie van de setting/container
3. Tijdstip van de activiteit
 - a. Tijdstip van aanvang en einde
4. Modus operandi
 - a. Hoeveel personen
 - i. Takenverdeling
 - b. Gebruik van materiaal/goederen die DD vergemakkelijken
 - c. Bepaalde principes die duidelijk gehanteerd worden?
 - i. Welke etenswaren worden wel/niet meegenomen?
 - ii. Reacties bij het openen van container